

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**KATILIM BANKACILIĞINDA ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Semih MALKIR

İstanbul 2017

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**KATILIM BANKACILIĞINDA ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Semih MALKIR

Öğrenci No:
150714025

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Murad KAYACAN

İstanbul 2017

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Katılım Bankacılığında Performans Değerlendirilmesi: Türkiye’den Bir İnceleme” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/10/2017

Semih Malkır

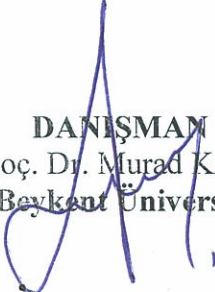

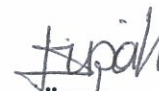
T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ,
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

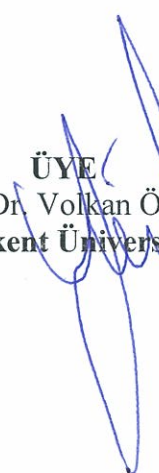
26/10/2017

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim Dalı *Finans* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 150714025 numaralı *Semih MALKIR* “Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “*Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğinin Değerlendirilmesi ve Türkiye’deki Gelişimi*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 18.07.2017 tarih ve 2017/27 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (50) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Murad KAYACAN
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Erişah ARICAN
(Marmara Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Volkan ÖNGEL
(Beykent Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Semih Malkır
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Murad KAYACAN
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2017
Alanı : Finans
Anahtar Kelimeler :Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğinin Değerlendirilmesi
ve Türkiye’deki Gelişimi

ÖZ

KATILIM BANKACILIĞINDA ÜRÜN ÇEŞİTLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ

Çalışmanın amacı, Türkiye’de katılım bankalarının geleceği açısından ürün çeşitliliğinin yeterliliği ne düzeyde kullanıldığı ve Türkiye’deki katılım bankalarının konvansiyonel bankalara göre potansiyelinin etkin kullanılıp kullanılmadığı konusunda bilgi vermektedir.

Elde edilen verilere uygulanan “tarihsel süreç yöntemi” ile katılım bankacılığı araçlarından bazıları değerlendirilmiş ve çeşitli analiz sonuçları elde edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda yıllar içerisinde katılım bankacılığının geliştiği ve bu gidişin kamu kurumlarının yaptığı çalışmalar ile desteklendiği görülmüştür. Ayrıca oran analizi yöntemi ile seçtiğimiz altı bankanın sektörlere ayrılmış şekilde karşılaştırılması yapılmıştır. Böylece elde edilen verilerde katılım bankalarının klasik bankalara oranla ne kadar yakın veya uzak bir ilişki içerisinde olduğunu ve bununla birlikte ikisini birbirinden ayıran faiz etmeninin, ülkenin katılım bankacılığına ilişkin önceki uygulaması ile de karşılaştırılarak yeni bir sistem ve mevzuat geliştirilmesine işaret ettiği düşünülmektedir.

Name and Surname : Semih Malkır
Supervisor : Assist. Prof. Murad KAYACAN
Degree and Date : Master, 2017
Major : Finance
Key Words : The Evaluation of Product Diversity and Current
Developments in Participation Banking in Turkey

ABSTRACT

THE EVALUATION OF PRODUCT DIVERSITY AND CURRENT DEVELOPMENTS IN PARTICIPATION BANKING IN TURKEY

The purpose of the study is to provide information regarding the adequacy level of the product variety in terms of the probable future of Participation Banking in Turkey and whether the potential of the participation banks in Turkey could be utilize in comparison with conventional banks.

Some results have been obtained by evaluating the participation banking instruments with the “Historical Process Method”. These results shows us that Turkish Participation Banking system has developed over the years, in the direction of efforts has done by public institution also. In addition, the ratio analysis method was used to compare the sectors of the six banks we selected. Thus, the data obtained indicates how close or distant the participation banks are in relation to the classical banking ratios. Also it is stated that the interest rate tool that separates two banking system requires to develop a new system and legal framework by comparing with the previous implementation on the participation banking in Turkey.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
YEMİN METNİ	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: FİNANSAL SİSTEM VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Finansal Sistem ve Genel Yapısı.....	4
1.1.1. Finansal Sistemin Tanımı	4
1.1.2. Finansal Sistemin Fonksiyonları	4
1.1.3. Finansal Sistemin Genel Yapısı.....	6
1.1.4. Finansal Sistem Araçları.....	7
1.1.4.1 Para Piyasası Araçları	7
1.1.4.2. Sermaye Piyasası Araçları	8
1.2. Bankacılık Sistemi	10
1.2.1. Bankalar	10
1.2.2. Dünyada Bankacılık	14
1.2.3. Türkiye’de Bankacılık.....	16
1.2.3.1. Klasik Bankacılık	18
1.2.3.2. Katılım Bankacılığı	19
1.3. Literatür Çalışması	20

İKİNCİ BÖLÜM: KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİM SÜRECİ	23
2.1. Katılım bankacılığında Faizsiz Finans Uygulamaları	23
2.2. Fon Sunanların Yararlanabileceği Uygulamalar	23
2.2.1. Özel (cari) Hesaplar	23
2.2.2 Katılma Hesapları.....	24
2.2.3. Faizsiz Yatırım Fonları (Havuz Sistemi)	24
2.2.4 Faizsiz Emeklilik Fonları	25
2.2.5. Faizsiz Sigorta (Tekafül).....	25
2.3. Fon Talep Edenlerin Yararlanabileceği Uygulamalar.....	27
2.3.1. Karz-ı Hasen (Faizsiz Ödünç).....	27
2.3.2. Murabaha (Finansman Desteği)	28
2.3.3. Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	29
2.3.4. Müşaraka (Tam Ortaklık).....	30
2.3.5. İcara (Kiralama)	31
2.3.6. Selem (Siparişe Dayalı Satın Alma)	32
2.3.7. Sukuk (Kira Sertifikaları).....	33
2.3.8. Wakala (vekâlet)	33
2.4. Fon Kaynağı Olarak Sukukun Değerlendirmesi	34

2.4.1. Sukukun Özellikleri	34
2.4.2. Tahvil ve Hisse Senedi ile Sukukun Karşılaştırılması	34
2.5. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Enstrümanlarının Kullanımı	35
2.5.1. Türkiye’de Görülen Sukuk Türleri ve Miktarları.....	39
2.5.2. Dünyada Kullanılan Sukuk Miktarı ve Karşılaştırılması	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KATILIM BANKALARININ SEÇİLMİŞ KLASİK BANKALAR İLE PERFORMANS GÖSTERGELERİNİN

KARŞILAŞTIRILMASI	48
3.1. Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Durumu ve Gelişimi	48
3.1.1. Ekonomiye Katkıları	48
3.1.2. Tarihsel Gelişimi	49
3.1.3. Büyüme Eğilimi	50
3.1.4. Karlılık Düzeyleri.....	52
3.1.5. Sermaye Yeterliliği ve Öz kaynaklar	54
3.1.6. Toplanan Fonların Etkin Kullanımı	56
3.2. Katılım Bankalarının Türkiye’deki Geleceği	59
3.3. Oran Analizi Yöntemi	63
3.3.1. Bankaların Performans Ölçütleri	63
3.3.2. Seçilmiş Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Performans Ölçümleri	65

3.3.2.1. Karlılık Performansı.....	77
3.3.2.2. Aktif Kalite Performansı.....	80
3.3.2.3. Sermaye Yeterliliği Performansı.....	83
3.3.2.4. Likidite Performansı	85
SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	91

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Sigorta ve Tekafül ’ün Karşılaştırılması	26
Tablo 2: Sukukun tahvil ve hisse senedi ile karşılaştırılması	35
Tablo 3: Albaraka Türk’ün kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)	36
Tablo 4: Kuveyt Türk’ün kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)	37
Tablo 5: Türkiye Finans kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)..	37
Tablo 6: Ülkemizde ihraç edilmiş tüm kira sertifikaları (Milyon)	40
Tablo 7: İçsel ve Bağımsız Derecelendirme Notları Eşleştirme Tablosu	42
Tablo 8: Katılım Bankalarının Kredi Notlarının Görünümü	43
Tablo 9: Seçilmiş Ülkelerde Faizsiz Bankacılık Sektörünün Yıllık Büyüme Oranları 2009-2013.....	46
Tablo 10: Dünyada Sukuk ihraçlarının ülkelere göre dağılımı (2013) (Milyar USD)	47
Tablo 11: Türkiye’de Katılım Bankalarının Net Kar/Zarar Rakamları (Bin TL).....	52
Tablo 12: TBB Sermaye Yeterliliği Risk Göstergeleri.....	55
Tablo 13: Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Öz kaynak Değişim Tablosu (Milyon TL)	56
Tablo 14: Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Toplanan Fonları (konsolide)-(Bin TL).....	57
Tablo 15: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörünün 2005–2012 Dönemi Ortalama Büyüme Oranları	60
Tablo 16: Bankaların Performans Ölçütleri Finansal Oranlamalar	64
Tablo 17: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL).....	66
Tablo 18: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL).....	67
Tablo 19: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)	68
Tablo 20: Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL).....	69
Tablo 21: Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL).....	70
Tablo 22: Şekerbank T.A.Ş. Verileri (Bin TL).....	71
Tablo 23: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyolar.....	72
Tablo 24: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları	73

Tablo 25: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları.....	74
Tablo 26: Garanti Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları	74
Tablo 27: Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş. Finansal Rasyolar	75
Tablo 28: Şekerbank T.A.Ş. Finansal Rasyolar	76
Tablo 29: Aktif Karlılık Oranı (FO18)	78
Tablo 30: Öz Kaynakların Karlılığı (FO19)	79
Tablo 31: Toplam Kredi ve Alacaklar / Toplam Aktifler (FO7)	80
Tablo 32: Takipteki Krediler / Toplam Kredi ve Alacaklar (FO10).....	81
Tablo 33: Net Kar Payı (Faiz) Geliri / Toplam Aktifler (FO14)	83
Tablo 34: Öz kaynaklar / Toplam Aktifler (FO7).....	84
Tablo 35: Likit Aktifler/ Toplam Aktifler (FO 15).....	86
Tablo 36: Likit Aktifler/ Kısa Vadeli Yükümlülükler (FO 16)	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1: Murabaha Çalışma Mekanizması	28
Şekil 2: Faizsiz Bankacılık Aktif Büyüklük Hacminde.....	45
Şekil 3: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektörünün Tarihsel Çizelgesi	50
Şekil 4: Konvansiyonel ile Katılım Bankacılıklarının Değerlendirilmesi	51
Şekil 5: Türkiye’de Katılım Bankalarının Net Kar Payı Grafiği (Bin TL).....	53
Şekil 6: Sermaye Yeterlilik Oranları	54
Şekil 7: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründe Toplanan Fon Payı	58
Şekil 8: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründe Kullanılan Fon Payı	59

KISALTMALAR

ALBRK	: Albaraka Türk Katılım Bankası
BDDK	: Banka Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BBVA	: Banco Bilbao Vizcaya Argentaria
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
EY	: Ernst & Young
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IDB	: İslam Kalkınma Bankası
KAP	: Kamu Aydınlatma Platformu
KVYTRK	: Kuveyt Türk Katılım Bankası
SPKn	: Sermaye Piyasa Kanunu
SPK	: Sermaye Piyasa Kurulu
SERPAM	: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSİS	: Tecniqef or Order Preferenceby Similarity to İdeal Solution
VKŞ	: Varlık Kiralama Şirketi

GİRİŞ

Çalışma konusunun seçimi: Katılım bankaları ile ilgili olan çalışmamızda diğer bankalar ile katılım bankaları arasındaki farkların ve etkinliklerinin ne düzeyde olduğunu görebilmek adına bir inceleme yapılmıştır. İncelemede Türkiye’de katılım bankalarının kullandığı ürünler, toplanan fonların etkin kullanımı, gelişimi, karlılığı, tarihsel süreci ele alınarak işlenmiştir. 2005 yılında faaliyete başlayan katılım bankalarının 2016 yılına kadar olan süreci ve gelişimi bilançodaki veriler doğrultusunda izlenmiştir. Dünya’da İslami bankacılık olarak bilinen sektörün, çoğunluğu Müslüman olan Türkiye’deki işlevi ve geleceği merak konusudur.

Çalışma konusunun amacı: Bankacılık sektörü, diğer şirketler ve diğer sektörler gibi kendisini geliştirmek zorundadır. Bu sebeple belirli aralıklarla denetimleri yapılarak performans ölçümleri uygulanmaktadır. Kriz dönemleri de bankacılık sektörü için en kötü dönemlerden biridir. Bankalar için performans analizini uygulamak, sektördeki yerini belirlemek ve kendi içerisindeki karar mekanizmasını hareket geçirerek kriz dönemlerini atlatabilmek açısından önemlidir. Performans analizi, hem kriz dönemi hem de öncesi ve sonrasında nasıl bir tavır aldığını görebilmek için değerlidir. Çalışmada, katılım bankaları ve klasik bankaların performans ölçümlerini yaparak 2005-2016 yılları arasında finansal oranlarındaki rekabeti ölçerken aynı zamanda 2008 yılında meydana gelen küresel krizin yansımaları yorumlanmıştır.

Katılım bankaları yeni bir oluşum olmasına rağmen, klasik bankalar ile olan rekabeti ve yıllar içindeki etkisinin ne olduğunu performans ölçümlerinde, karlılık, sermaye yeterliliği, aktif performansı ve likidite performansının oranlamalarını incelemek amaçlanmıştır.

Çalışma konusunun önemi: 2005-2016 yılları arasında aktif büyüklük sıralaması ele alınarak seçilen üç klasik bankanın ve dönem aralıkları göz önüne alınarak seçilen üç katılım bankasının bilanço verilerinden elde edilen oran analizi tekniği ile işlenmiş rasyoların bir araya getirilerek finansal olarak yorumlanması

sağlanmıştır. Bu dönem, katılım bankalarının Türkiye’ye girişi ile başlamış 2008’de oluşan küresel krizin öncesi ve sonrasındaki dönemi de kapsamaktadır. Bu sebeple bankalar için karar mekanizmasına sahip derecede olan performans ölçümünün yapılarak seçilen klasik bankalar ile katılım bankaları baz alınmış ve aradaki rekabetin incelenmesi sağlanmıştır.

Kullanılan metot ve teknikler: Bu çalışmada, “tarihsel süreç yöntemi” ve “oran analizi” tekniklerinden faydalanılmıştır. Verilerin zaman içerisinde değişiyor olması tarihsel süreç yönteminin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Ayrıca klasik bankalarla olan karşılaştırılmada kullanılan oran analizi tekniği ise bulunan verilerin incelenmesinde kolaylık sağlamıştır. Oran analizi tekniğinin bankaların karar verme mekanizmasında önemli bir yer tuttuğunu ve bilanço kalemlerinin etkinliği de göz önüne alınarak karar verilmiştir.

Karşılaşılan zorluk ve sınırlamalar: Konunun, katılım bankaları ile alakalı olması, 2005 senesinden bu yana etkinliği yavaş bir şekilde artmasından dolayı daha önceleri etkinliğinin az oluşu kaynaklara da yansımıştır. Ülkede konvansiyonel bankaların dominant olması onunla ilgili kaynakların fazlalığının aksine katılım bankacılığının kaynaklarının azlığından şikâyet edilebilir. Çalışma genellikle Türkiye’de yayınlanan çalışmaları baz alıp yeterli düzeyde yabancı dil bilgisi olmaması ve kaynaklara erişim konusunda sıkıntı yaşanması sebebiyle yabancı kaynaklara doğrudan atıf yapılamamıştır. Çalışma özelde katılım bankaları üzerinde incelenmiş, bu amaçla katılım bankaları faizsiz bankacılık sistemi, faizsizlik ve sukuk konuları üzerinde yapılan tezlerden, makalelerden ve bildirilerden sıklıkla faydalanılmıştır. Ancak değerlendirilen araştırmaların da dışında yapılmış olan ve ulaşılamayan araştırmaların da bulunması, bu çalışmaya başka bir sınırlandırma koymuştur.

Çalışmanın planı: Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde finansal sistem ve kavramsallarından bahsedilmektedir. Ayrıca finansal sistemin içeriğini, en iyi kullanan bankacılık sistemine de değinilmiştir. Bankacılığın günümüz ve geçmişteki değerlerini göz önüne serip dünyada ve Türkiye’de işlenen tarihi süreci gözlemlenmiştir.

İkinci bölümde, katılım bankacılığının kullandığı önemli enstrümanlar işlenmiş ve bunlarla ilgili tarihsel çerçevede değerlendirmeler yapılmıştır. Daha sonra Türkiye'deki katılım bankalarının körfez ülkeleri ile en önemli ihraç aracı olan ve gelecek vaat eden sukukun, dünyadaki diğer ülkeler ile karşılaştırılmaları yapılmıştır. Karşılaştırmaların sonucu itibarıyla, Türkiye sukukun kullanımı ve değerlendirilmesi açısından önemli bir alan olduğu gözlemlenmiştir.

Son bölümde ise, Türkiye'nin ekonomik gelişimi göz önüne alınarak katılım bankacılığının katkıları, gelişimi, büyüme eğilimi, karlılıkları, sermaye yeterlilikleri işlenmiştir. Ayrıca, seçilen katılım bankalarının ve klasik bankaların oran analizi yöntemiyle performans ölçümleri (Karlılık, Sermaye Yeterliliği, Aktif performansı ve Likidite performansı) yapılarak karşılaştırılmalı etkinliğinden bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: FİNANSAL SİSTEM VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Finansal Sistem ve Genel Yapısı

1.1.1. Finansal Sistemin Tanımı

Finansal sistem, tasarruf sahiplerinin fonlarını yatırımcılara aktaran kurum ve süreçlerden oluşmaktadır. Bu özelliği ile ekonomide önemli işlevleri yerine getirmektedir. Modern ekonominin ihtiyacı olan mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimine katkıda bulunmaktadır. Finansal sistem net bir açıklamayla, bir tarafta tasarruf sahipleri diğer tarafta ise finansman ihtiyacı olan borçlu kesim tarafından meydana gelmektedir. Tasarruf sahipleri aslen, yurt içinden ve yurt dışından ekonomideki gelirlerinin tüketim harcamalarını aşmış olan bireyler, finansman ihtiyacı duyanlar ise, hane halkı, girişimciler, devlet ve yabancı girişimcilerden oluşmaktadır (Bilal 2015, 3). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, finansal piyasalar alıcı ve satıcıların bulunduğu, değişimin yapıldığı, borç verilebilir fonların arzı ile fon talep edenler arasındaki akımı hukuki ve idari kurallarla düzenleyen bir yapıdır.

Finansal sistem, bir ekonomide belirli kurumların ve piyasaların beraberce ve birbirlerini etkileyen bazı fonksiyonlarını yerine getirmek üzere, bir araya gelmeleri sonucu oluşan bir bütündür. Finansal piyasalar ise; fon fazlası olanlarla fon açığı olan ekonomik birimlerin orta ve uzun vade de karşılaşmasını sağlamak ve bu birimler arasında fon akışını gerçekleştirmek amacı ile kurulmuş piyasalardır (Yalta 2011, 51). Finansal piyasalar hukuki yasalara bağlı ve genellikle bir finansal hakkı temsil eden alım satımın uygulandığı piyasalardır.

1.1.2. Finansal Sistemin Fonksiyonları

Yatırımları için gerekli kaynakların bulunması, kaynak hacminin genişletilmesi, kaynakların dağılımı ve tahsisinin etkin hale getirilebilmesi ile finansal sistem ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Finansal sistem çeşitli ekonomik birimleri ve sektörleri birbirine bağlayan bir köprü görevi görmektedir. Bu

görevleri yerine getirebilmek için ise bazı fonksiyonları içermesi gerekmektedir. Bu fonksiyonlar şu şekilde sıralanabilir;

- “Tasarruf fonksiyonu: Küçük tasarruf sahiplerinin tasarruflarını çıkarılmış olan finansal araçlar vasıtası ile karlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlayan finansal sistem, bu şekilde daha cazip hale gelen tasarruf güdüsünü arttırmaktadır. Ayrıca yapılan tasarruf yatırımlara yöneldiğinden üretim ve gelir artacak dolayısıyla ekonomini tasarruf kabiliyeti de artacaktır.
- Ödemelerde kolaylık sağlama fonksiyonu: Finansal sistem mal ve hizmetler için bir ödeme mekanizması olmaktadır. Bir takım finansal varlıklar, başlıca çek ve daha sonra kredi kartı, bankamatik kartı, senet ve benzeri araçlarla ekonomik ve ticari hayattaki ödeme işlemlerini kolaylaştırmaktadır.
- Likidite sağlama: Finansal piyasalar tasarruf sahiplerine tasarruflarını değerlendirirken likidite sağlayacak finansal araçlar sunmaktadır. Örneğin; tasarruflar para olarak tutulsa hem paranın getirisi düşük olacak hem de enflasyonun etkisi ile tasarrufların değeri düşecektir. Tasarruflar ev, araba vs. varlıklara yatırıldığında ise likidite imkânları son derece sınırlı olacaktır. Öyleyse finansal sistem tasarruflara hem yüksek getiri sağlarken diğer yandan da likiditelerini düşmesini engellemektedir.
- Kredi kullandırma fonksiyonu: Girişimcilerin kendi tasarrufları ekonomiler için gerekli olan yatırımları yapmaya çoğu zaman yeterli olmaz. Kabiliyetleri dâhilinde yüksek meblağlardaki yatırımlar için finansal sistemin sunduğu kredilere ihtiyaçları vardır. Bu krediler ekonomilerde yatırımların sürdürülebilmesi için hayati öneme sahiptirler.
- Servet birikimi: Gelir sahibi bireyler gelirlerini biriktirerek servet oluşturmak isteyebilirler. Finansal sistemin sunmuş olduğu araçlar ev, araba vs. varlıklara göre daha likit ve saklama, koruma açısından daha güvenlidir. Böylece toplumda bireylerin serveti finansal sistem aracılığıyla daha kolay ve güvenli bir şekilde birikebilmektedir.
- Politika oluşturma: Ekonomik olaylara yön veren hükümet ve merkez bankaları ile maliye ve para politikalarını yürütürken, finansal araç ve kurumları kullanmaktadır. Ekonominin temel hedefleri doğrultusunda finansal sisteme yön verebilmektedir. Örneğin harcamaların yetersiz kaldığı

bir durumda kredi fonksiyonunun kolaylaştırıldığı bir finansal sistem sorunun çözümünü sağlamış olacaktır”.

1.1.3. Finansal Sistemin Genel Yapısı

1980’li yıllardan itibaren küreselleşme ve sürekli sanayileşme politikaları dünya ticaretinde büyük bir değişikliğe neden olmuştur. Bu değişim ticaret hacminin artmasına ve dışa açık ekonomilerin egemen olmasına neden olurken rekabet koşullarını da arttırmıştır. “Bu da faaliyette bulunan ekonomik birimlerde ciddi finansal taleplere neden olmuştur. Finansman ihtiyacını öz kaynaklarından gideremeyen birimler dış finansmana ihtiyaç duymuştur. Bunun yanında ekonomide fon fazlalığı olan birimlerin de olması iki tarafı ortak bir amaç doğrultusunda karşı karşıya getirmiştir. Finansal sistem yatırım tasarruf denkleğini sağlamaya aracılık ederek tam da bu noktada kendini göstermektedir. Finansal piyasanın yapısı borç ve alacaklıya aracılık eden araç ve kurumlardan oluşmaktadır”. Finansal yapı ülkelerin gelişmişliği bakımından farklılık göstermekle birlikte genel olarak beş unsurdan oluşur. Bu unsurlar şunlardır;

- Fon akımına aracılık eden yardımcı kuruluşlar
- Yatırım ve finansman araçları
- Hukuksal ve idareye yönelik düzenler
- Fon arz edenler (tasarruf sahipleri)
- Fon talep ediciler (yatırımcılar)

Finansal piyasalar, piyasanın olduğu yere göre organize ve organize olmayan piyasalar olarak ikiye ayrılırlar. “Türkiye’de organize piyasalar TCMB Piyasaları, Borsa İstanbul Piyasaları, Takasbank Piyasaları, Bankalar arası TL Piyasası, Bankalar arası Repo Piyasası, organize olmayan piyasalar ise, Bankalar arası Tahvil Piyasası, Bankalar arası Döviz Piyasası, Serbest Döviz Piyasası ve Serbest Altın Piyasası sayılabilir. Finansal piyasalar fon arz ve talep süresine göre ise Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olarak ayrılırlar (Sermaye Piyasaları Lisanslama 2014, 4).” Bu araçlar finansal sistemin yapısını oluşturmaktadır.

1.1.4. Finansal Sistem Araçları

1.1.4.1 Para Piyasası Araçları

Para piyasalarında fon transferinde kullanılan delil niteliğinde belgeler olan finansal araçları yedi başlık altında şu şekilde sıralayabiliriz;

- **Mevduat ve Mevduat Sertifikası:** Para piyasalarında işlem gören araçların başında mevduat gelmektedir. Mevduat denilince, istenildiği zaman ve belirli bir vade sonunda geri alınmak üzere bankalara verilen fonlar anlaşılır. Mevduat sahipleri verdikleri para kadar bankadan alacaklı olurlar dolayısıyla bankalara borç vermiş olurlar. Mevduat paranın daha güvenli bir şekilde korunmasını sağlamasının yanında özellikle gelişmiş ülkelerde önemli bir ödeme aracı olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Mevduat sertifikası, üzerinde yazılı olan tutarın özel veya tüzel kişilerce, ayrıca ortaklık durumu da dâhil olmak üzere bankaya yatırılmış olduğunu gösteren belgedir. Bu sertifikanın önemli özelliklerinden birisi en az 30 gün olmak şartıyla bankadan çekilememesidir. Ayrıca, ancak bankanın belirlediği tutarların üzerinden yatırım yapılabilir. Mevduat sertifikaları, banka açısından bakıldığında ise elinde bulundurduğu para itibarıyla muhasebeleştirme kısmında menkul kıymet vasfı taşımaktadır (Çelebican 1979, 272-273).

- **Hazine Bonosu:** “Hazine bonoları kamunun kısa vadeli borcunu ifade eden menkul kıymetlerdir. 13 hafta (91) gün, 26 hafta (182) gün, 39 hafta (273) gün ve 52 hafta (364) gün vadeler ile ihraç edilirler. Hazine bonoları, hamiline yazılı olup indirim ile satılırlar ve vade tarihinden önce TCMB tarafından nominal değerleri üzerinden geri ödenir (Apak ve Demirel 2013, 98).” Hazine bonolarının üzerinde faiz kuponu bulunmaz ancak başlangıçta iskontolu olarak satıldıkları için faiz ödemesi yapılmış sayılır.

- **Finansman Bonosu:** Finansman bonoları, özellikle büyük şirketlerin kısa süreli finansman ihtiyacını banka dışı kaynaklardan sağlamak amacıyla teminatsız ihraç edilen kısa vadeli senetlerdir. Finansman bonoları 1-12 ay vadeli olabilir.

- Banka Kabulü: “Poliçe ve bonolar, dış ticarete sıklıkla kullanılan ve bir borç-alacak ilişkisini gösteren kambiyo senetleridir. Bazı durumlarda bu belgelerde alacaklı görünen taraf, alacağını güvence altına almak amacıyla borçlunun borcunu üstlenecek başka bir tarafın (genellikle bir bankanın) taahhüdünü istemektedir. Borçlunun borcunu alacaklıya karşı taahhüt etmeye yönelik olarak bir bankanın bir kambiyo senedini borçlunun kefili olarak imzalamasına kabul verme işlemi denilir (Erdoğan 2011, 63-64)”. Bu durumda borçlu itibar konusunda daha güvenilir bir hal içerisine girmiş olur. Çünkü ihracatçının itibarı yerine bankanın itibarı daha önemlidir. İşte bu şekilde oluşan belge, daha sonra para piyasalarında alınıp satılabilir ve iskonto tabi tutulabilir.

- Repo ve ters repo: “Repo bir gerçek ya da tüzel kişinin bir menkul kıymeti başka bir gerçek ya da tüzel kişiye belirlenen tarihte belirlenen fiyattan geri alma taahhüdü ile sattığı zaman ortaya çıkar. Repo yapan taraf, elindeki menkul kıymeti belirlenen süre sonunda geri almak vaadi ile satarak kısa vadeli ihtiyacını karşılamaktadır. Ters repoda, repoya konu sermaye piyasası aracının geri satmak üzere satın alınması söz konusudur (Apak ve Demirel 2013, 103).” Repoda alınan menkul kıymetlerin vadesi repo vadesi ile aynı olmadığından, repo işleminin kendisi de repoya konu olan menkul kıymetlerden ayrı bir finansal araç olarak kimlik kazanmaktadır.

- Teminat Mektubu: Bankaların özellikle uluslararası ticarete, firmalara verdiği poliçe niteliği taşıyan menkul kıymetlerdir. Banka teminat mektupları ile müşteri olan firmaların taahhütlerinin yerine getirmemesi halinde ortaya çıkacak borcu ödemeyi taahhüt etmektedir

1.1.4.2. Sermaye Piyasası Araçları

- Tahviller: “Anonim şirketlerin ödünç para bulmak için itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetlerine tahvil denir (Apak ve Demirel 2013, 90).” Anonim ortakları tahvili uzun vadede fon temin edebilmek amacı ile çıkartırlar. Tahvil türlerine göre alacaklı ve borçlu arasındaki ilişki değiştirilebilir. Tahviller faiz karşılığı sabit getirili menkul kıymetlerdir ve tahvil

sahibi şirketin kar veya zararına ortak olmazlar. Ayrıca tahvillerin ikinci el piyasalarında alım satım işlemleri gerçekleştirilebilmektedir.

- Hisse Senetleri: “Hisse senetleri anonim şirketlerdeki hissedarlığı belgelendirmek ve hisseler üzerinde yapılan hukuksal işlemleri kolaylaştırmak amacı ile çıkarılan ve hisseleri temsil eden senetlerdir”.

- Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar: “Kalkınma ve yatırım bankalarının finansman temin etmek için çıkardıkları senetlerdir. Ortaklık değil sadece alacak hakkı sağlar (MEB 2011, 60).” “Banka bonoları, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının borçlu sıfatıyla düzenlediği, Kurulca kayda alınmasını müteakip ihraç ettiği emre veya hamiline yazılı kıymetli evraktır. Banka garantili bonolar ise, Yatırım ve Kalkınma Bankalarından kredi kullanan ortaklıkların, bu kredilerin teminatı olarak borçlu sıfatı ile düzenleyip, alacaklı bankaya verdikleri emre muharrer senetlerden, bu krediyi kullandırmış olan bankaca kendi garantisi altında ve Kurulca kayda alınmasına müteakip ihraç edilen kıymetli evraktır (Ünal 2015).” Banka garantileri bulunduğundan dolayı bu bonolar güvenli bir kaynak olarak yerini korumaktadır.

- İpotekli Borç Senedi (Mortgage Bond): İpotekle teminat altına alınmış bir menkul kıymete ipotekli borç senedi denmektedir. Özellikle batı ülkelerinde kitle olarak ihraç edilen ipotekli borç senetleri, toplu konutların finansmanında çok yaygın bir uygulama alanına sahiptir. Bir toplu konut şirketinden ev veya daire alan kişi borcu için uzun vadeli bir senet imzalar. Bu senetler toplu konut şirketi tarafından ipotek bankasına veya ipotek kurumuna devredilerek likidite sağlanabilir. Aslında, ölü yatırım olarak bildiğimiz ipotekler ikincil piyasada can bularak tekrardan piyasaya katılmaktadır. Bu durum, İpotekli borç senedinin önemli bir avantajı sayılmaktadır.

İpotekli borç senedi iki durumda düzenlenebilir. Birincisi; mevcut bir borç için ipotekli borç senedi düzenlenir ve eski borç ortadan kalkar. İkinci olarak; ipotekli borç senedi ortada bir borç yokken de düzenlenebilir. Bu durum gayrimenkul sahiplerinin gayrimenkullerini ipotek ettirerek faiz karşılığı fon elde etmek için düzenlediği belgeleri kıymetli evrak niteliğinde satması durumudur.

Sermaye piyasası araçları ve para piyasası araçları, 1990'lı yıllardan başlayarak finansal piyasalarda serbestleşme politikaları ile uluslararasılaşma akımı başlaması ile etkin kullanılmaya başlamıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında en büyük etken hızla büyüyen teknolojik inovasyonlardır. Teknolojinin bilgisayar ağının genişlemesi fon piyasasının ulus ötesi piyasalarda rağbet görmesini sağlamıştır. Bu çerçevede uluslararası finansal piyasalar oluşmuştur. “Uluslararası finansal piyasaları genel olarak Euro-Para piyasaları ve Euro-Tahvil Piyasaları başlıkları altında ele alabiliriz (Yalta 2011, 61)”

Genel itibariyle uluslararası finansal piyasalar hem para piyasası hem de sermaye piyasası araçlarını kapsar. Para ve sermaye piyasası araçları ülkeler arası piyasada kullanılmaktadır. Kısa vadeli para piyasası kaynakları ağırlıklı olarak banka kredilerinden oluşmaktadır. Yurtiçi banka kredilerinin uluslararası karşılığı Euro-para piyasalarıdır. Uzun vadeli yabancı kaynaklar ise ödünç kaynaklar ve hisse senedi sermayesinden oluşur. Bu tür uluslararası araçlara Euro-tahviller örnek verilebilir. Geleneksel bankacılık sisteminde finansal kurumlar faaliyet gösterdikleri ülkelerin yasa ve düzenlemelerine bağlı olarak o ülkelerin ulusal paraları üzerinden mevduat hesabı açarlar ve ödünç fon talep edenlere de kredi sağlarlar. Fakat günümüzde banka gibi finansal kurumlar, ülke parası dışında birçok yabancı para cinsinden mevduat kabul eden ve ihtiyacı olana fon sağlayan çağdaş bir sistem haline gelmiştir. 1960'ların başlarına doğru gelişen Euro-para ve Euro-tahvil piyasaları hızlı bir şekilde gelişim göstermiş ve bu gelişimle dolar piyasası ile yarışacak konuma ulaşmış hatta ulusal paraya tercih edilen bir konuma gelmiştir (Seyidoğlu 2001, 254-255).

1.2. Bankacılık Sistemi

1.2.1. Bankalar

Bankanın sözlük ve ansiklopedilerde kesin olmayan ve değişik biçimlerde tanımı yapılmaktadır. Hemen hemen tüm dünya dillerinde ufak tefek bazı değişikliklerle ifade edilen banka sözcüğünün İtalyanca “banco” kökeninden geldiği daha sonra ise bu kelimenin “banka” olarak kullanıldığı varsayılmaktadır. Banco sözcüğünün İtalyancadaki anlamı masa, sıra ya da tezgâh manasına gelmektedir

(Parasız 2011, 169). Türkçede kullanılmakta olan banko kelimesi ise; bankalarda çalışan personel ile müşterilerin karşılıklı olarak, banka işlemleri konusunda ilişkileri sürdürdükleri sabit sıraları vurgulamaktadır.

Kelimenin köküne bakılarak literatürde bankanın ve bankacılığın birçok tanımı yapılmıştır. Tanımlar, bankacılığın benzer fonksiyonlarını içermekle birlikte dar ve geniş kapsamlı nitelikte olabilmektedir. Basit bir ifadeyle bankayı, *‘faizle para kiralayıp, aynı parayı satarak aradaki farktan gelir elde eden kuruluş’* olarak tanımlayabiliriz. Ancak bankaların günümüzde tek işi kredi – mevduat ikilisi değildir. Finansallaşmanın artması ve küresel piyasaların uyum sağlaması ile birlikte bankacılıkta genişlemiş olup çeşitli faaliyetleri bünyesine katması da önemli bir işlev olarak yerini almıştır (Gündoğdu 2014, 4-5).

Bankalar; özel ve tüzel kişilerden mevduat veya diğer dönen malzemelerin temini, kendi adına ve kendi hesabına kredi verilmesi, ayrıca müşterilerin talimatı ile aktarma ve hesaplama-kasa işlemlerini toplu halde gerçekleştiren mali-kredi kuruluşudur. Yasal statü açısından hukuki unvana sahiptir. Bankalar; nakit toplama, kredilerin verilmesi, parayla hesaplaşmaların ve kasa işlemlerinin uygulanması, paranın emisyonu, çeşitli menkul kıymetlerin bırakılması vb. işlevlerini yerine getiren ekonomik kurumlardır.

Bankalar mevduat toplar, kredi verir, para ve kredi uygulamasına destek verir, aracılık yapar, sanayi kuruluşlarına destek olur, iştirak eder, kiralık kasalarda kişilerin menkul kıymetlerini korur, borsa faaliyetlerine fiilen katılır, ülkenin kalkınmasını destekler, yönlendirir. Bu hizmetleri ve yönleriyle bankanın tanımlanmasında, “Para üzerine ticaret yapan işletmeler”, “Sermayeyi az faizle alıp çok faizle işleten işletmeler” gibi basit tanımlamalarla yetinilemez. Bugünkü çağdaş banka işlemlerinin çok çeşitli ve karmaşık olması araçlarının genel ekonomideki etkinliği ile yönetimindeki özellik, güçlük nedeniyle klasik çağların bankalarından çok değişik, seçkin bir kurum niteliği kazanmış bulunmaktadır (Takan 2001, 2).

Toplumu oluşturan geniş kitlelerden mevduat ve benzeri yollarla kaynak toplayan, topladığı kaynakları kredi gibi mali işlemlerde kullanan ve ekonomide

kaydi para yaratan finansal kurumlar olarak tanımlayabileceğimiz bankaların fonksiyonları şunlardır (Danışman 2012, 36):

- Finansal aracılık,
- Dış ticareti fonlama ve ihracatı teşvik,
- Kaynakların etkin kullanımını sağlama,
- Gelir ve servet dağılımını etkileme,
- Kaydi para yaratma,
- Para ve maliye politikalarının yürütülmesine yardımcı olma.

Bankaların sınıflandırılmasında çeşitli kriterler esas alınabilir. Ancak bu sınıflandırma, o ülkenin bankacılık sistemine ve mevzuatına sıkı sıkıya bağlıdır. Bankalar aşağıdaki kriterlere göre genel olarak şu şekilde sınıflandırılabilirler:

- a) Sermaye Kaynağı Açısından
- b) Coğrafi Alana Göre
- c) Faaliyetlerine Göre

Sermaye kaynağı açısından bankalar şöyle sınıflandırılabilir (Aydemir 2004, 42):

- Özel Kesim Bankaları: Sermayeleri gerçek ve tüzel kişiler tarafından karşılanan bankalardır.
- Devlet Bankaları: Sermayeleri devlet veya kamu kurumlarınca karşılanan bankalardır.
- Karma Bankalar: Sermayeleri hem gerçek ve tüzel kişilerce, hem de kamu kurumlarınca karşılanan bankalardır.

Sermaye kaynağı açısından diğer bir sınıflandırma ise şu şekilde yapılabilir (Aydemir 2004, 42a):

- Yabancı Sermaye ile kurulan bankalar,
- Ulusal Sermaye ile kurulan bankalar,
- Karma sermaye ile kurulan bankalar,

Bankalar faaliyette bulundukları coğrafi alana göre şöyle sınıflandırılabilir (Aydemir 2004, 44):

- Mahalli Bankalar: Coğrafi olarak sınırlı bir alanda faaliyet gösteren bankalardır.
- Ulusal Düzeyde Faaliyet Gösteren Bankalar: Ülkenin çeşitli şehirlerinde faaliyet gösteren ve şube örgütüne sahip olan bankalardır.
- Uluslararası Düzeyde Faaliyet Gösteren Bankalar: Yurtdışında bulunan şube veya şubeleri ile faaliyet gösteren bankalardır.

Bankacılığın, bu ölçütleri, oluşturdukları ve kapladıkları alan bütünlüğü göz önüne alındığında finansal yapı içerisindeki en kapsamlı sistem bankacılıktır. Finansal sistemin en gelişmiş alanı olan bankacılık kendi arasında bu bölüşümü sağlarken yıllar boyu ülkelerin kalkınmasına, gelişmesine ve refah düzeylerinin artırılması için kaynak konumunda olmuştur. Banka sistemleri uzmanlaştıkları konulara göre de birbirinden ayrılmakta ve bu alanlar asıl hitap ettikleri kişi ve kurumlarca faaliyet alanı oluşturan bankaları 4 grupta ele almak mümkündür;

- Ticari Bankacılık,
- Yatırım Ve Kalkınma Bankacılığı,
- Kıyı Bankacılığı,
- Uluslararası Bankacılık.

Bir diğer banka sınıfı olarak katılım bankaları bulunmaktadır. Katılım bankaları mali sektörde faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri sunan bankalardır. “Katılım bankaları gerek yurtiçinden gerekse yurt dışından bankanın kendi sermayesine özel cari hesap ya da kar-zarar ortaklığı ile katılma hakkı veren bankalardır. Bu hesaplar yolu ile toplanan fonu ekonomiye fon eklemek amacı ile faaliyet gösterir. Mevzuatında belirtilen usuller çerçevesinde toplanan fonları her türlü ticari ya da zirai faaliyetlerinde ve hizmetlerinde finanse ederek kullanabilir. Ayrıca ortaklı yatırımlarda ve yurt dışı teminat mektubu verilmesinde, İslami usullere uyan ithalat ve ihracatın finanse edilmesinde, yapılacak yatırımlara yol açıcı olmak için makinelerin alınıp kuruluşlara kiraya verilmesinde ya

da satma işleminde aktif rol alan bankacılık türüdür (Karhan 2015, 41-42).” Ayrıca, ticaretin ve sanayinin ihtiyaç duyduğu, hammadde, emtia, gayrimenkul, makine ve teçhizatın temini, katılım bankacılığı prensiplerine uygun olarak, yani mal alım satımının finansmanı yoluyla sağlanmaktadır.

Katılım bankaları, mevduat toplama yetkisi olmayan, özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, topladıkları fonları üretim desteği, kar zarar ortaklığı, finansal kiralama gibi yöntemlerle kredi olarak kullandıran finansal kuruluşlardır. “Katılım bankaları İslam inancının gerektirdiği nedenlerden dolayı ve faizle çalışan bankaları tercih etmemelerinden dolayı ellerindeki sermayeyi hem ekonomiye kazandırmak hem de onların banka ihtiyacına karşılık verebilmek adına kurulmuş kuruluşlardır. Ticari bankaların verdiği hizmetlerin, İslam dinine uygun biçimde karşılığı bu bankalarda yer almaktadır. Ülkemizde bu bankalardan görülmekte ve faizsiz bankacılığın getirilerini yansıtmaktadır (Karhan 2015, 43).” Kuveyt Tük, Albaraka Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarıdır.

1.2.2. Dünyada Bankacılık

Tarihte ilk bankacılık hizmetlerinin eski Sümer ve Babil’e kadar uzandığı sanılmaktadır. Sümerlerde M.Ö. 3500 yılında kurulan ‘*maket*’ adı ile bilinen kuruluş ilk bankadır. İlk borç verenler de rahipler olmuştur. Nedeni, dönemin önemli kişilikler olmasından kaynaklanıyordu. Maketler harman zamanı ödenmek üzere tohum vb. gibi hammadde ve teçhizat alımı için çiftçilere ilk dönemlerde somut olan malı daha sonraları parasal kredi açtıkları kazılar sonucu ortaya çıkmıştır. Mal ve paralarını, zorbalardan ve art niyetli kişilerden korumak isteyenler genellikle rahiplere başvurmuşlar, bu varlıklarını tapınaklara geçici olarak bırakmışlardır. Bazı iktisat tarihçileri bankacılığı doğal olarak ilkel toplumlara kadar uzatabilmektedir (Parasız 2011, 169a).

Eski Yunanlıların bankacılığı Babil’le yaptıkları temaslar neticesinde öğrendikleri ifade olunur. Yunanistan’da daha ziyade hususi bankacılık gelişmiş (trapezitai) denilen sarraflar vadeli, vadesiz para kabulü ile ikrazatta bulunuyorlar ve hesaplar arasında virman muamelesi de yapıyorlardı. Yalnız bunların ikraz şartları ve

faiz hadleri zamanla gayet ağırlaşmıştır. Neticede her site, kendi devlet bankasını tesis etme yoluna gitmiştir. Bunların en mühimleri arasında Sinope devlet bankası vardır. Meşhur filozof Diogene de bu bankada bulunmuştur (Erdoğan 2011, 6).

Roma'ya bankacılığın Yunanistan'dan geçmiş olduğu ifade olunur. Roma'da muhtelif sınıflar para ve kredi işleriyle uğraşmıştır. Bunlar arasında maliyeci olan şövalyeler, Yunanistan'dan gelen argentarii, negaciatore ve publicain'ler sayılabilir. Orta çağda bir taraftan siyasi ihtilaf ve askeri hareketler, diğer taraftan kilise ticari ve iktisadi gelişmeye mani olmuştur. Bilhassa para ve istikraz müessesesine karşı şiddetli bir mukavemet vardı. Diğer yönden Avrupalılara esas banka muamelelerini öğreten Cahorsinler, Lombardlardır ki, bunlar papalığın mali ajanları mahiyetindedirler (Erdoğan 2011, 4-6).

“Ortaçağa gelindiğinde yaşanan savaşlar ve siyasal dengesizlikler nedenleriyle Avrupa'da ekonomik ve ticari faaliyetler yavaşlamış, bir yandan da o dönemde faizi yasaklayan dinsel görüşlerin yaygınlaşmasıyla birlikte bankacılık faaliyetleri de gerileme göstermiştir. İslam ve Hristiyan dinlerinin faizi yasaklaması bankacılığın gelişiminde önemli bir engel olarak ortaya çıkmış ve bu iki dinin koyduğu faiz yasaklamasıyla Museviler bankacılık sistemine egemen olmuşlardır. Musevi toplumu sarraflığa ek olarak müşterilerden mevduat da kabul eder ve bunları yüksek faizle ihtiyaç sahiplerine kredi olarak verirlerdi. Banka terimi de bu insanların ticaret yaparken kullandıkları masalara verilen İtalyanca ‘banco’ isminden kaynaklanmaktadır (Erdoğan 2011, 7).”

“Avrupa’ da yaşanan bu gelişmelerin aksine İslam coğrafyasının baskın gücü olan ve İslam bankacılığının doğduğu ülke Mısır da dâhil olmak üzere birçok ülke Osmanlı imparatorluğunun denetimi altında olması nedeniyle finans ve bankacılık sektörü açısından gelişim göstermesinde etkin rol oynamamıştır. Osmanlı imparatorluğu ‘Siyasi ve içtimai sebeplerle aşırı servet terakümünü kaygıyla karşılıyordu. Birlik için tehlike oluşturacak zenginleşmelere ve siyasi güce dönüşebilecek iktisadi güçlenmelere imkân tanımıyordu’. Osmanlı’da yaşanan bu kaygılar sanayileşmenin aracı olan servet birikiminin Batı’daki kadar büyük iktisadi oluşumların ve büyük finansal kurumların ortaya çıkmasına engel olmuştur. Buna rağmen engellenemeyen kısmi servet varlıklarına rastlanmaktadır. 15. ve 16. yy’da

ihtiyaç halinde esnafa, köylüye faizle borç para veren tefeciler ve sarraflarda servet varlığı görülmektedir (Karhan 2015, 15-16).”

Osmanlı devletinde yaşayan ve büyük liman kentlerinde ikamet eden ve ilk bankerlerden sayılan İtalyanlar ve İngilizler (levantenler) sarraflık mesleğini uzun süre kontrol altında tutmuşlardır. Galata bankerlerinin çoğunluğunu her ne kadar Levantenler oluştursa da Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerde sarraflık mesleğinden servet edinmişlerdir (Karhan 2015, 16).

Banka muameleleri bugünkü seviyesine 19. asra doğru yaklaşmıştır. O zamana kadar şahısların servetleriyle yürütülen bankerlik bu tarihten sonra birçok şahısların şirket halinde birleşmesi şeklinde devam etmiştir. 19.yy’da ticaret sermayesinin gelişimi ve sanayi devrimi banka sistemini büyük bir hızla geliştirmiştir.

1.2.3. Türkiye’de Bankacılık

Türkiye’de bankacılık faaliyetleri 1847’de başlamıştır. Ancak bugünkü anlamıyla ilk banka, devletinde desteği ile iki galata bankeri tarafından 1847 yılında kurulmuştur. Bu bankanın adı “İstanbul Bankası”dır. İstanbul Bankası 1852’lere kadar faaliyet göstermiştir. Cumhuriyet döneminden önce bankaların büyük çoğunluğu yabancı sermayelidir. Bu bankalar ülke içindeki yabancı firmaların finansmanı için kurulmuştur (Tuhan 2014, 8).

Ayrıca, merkezleri dış ülkelerde bulunan birçok banka Osmanlı topraklarında faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu bankalardan 13’ü Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerine devam etmiştir. Osmanlı döneminde kurulan ve şube açarak faaliyet gösteren yabancı bankalar arasında en önde geleni Osmanlı Bankası’dır. Osmanlı Bankası, İngilizlerin dış borçlarının alınmasında aracılık etmek için kurulmuş fakat 1863 yılında Fransız sermayesi, 1875’de ise Avusturya sermayesi eklenmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı Bankasını önemli kılan bir diğer özellik ise, 1863 yılında para basma yetkisini eline almış olmasıdır. “Osmanlı dönemi bankacılığı için başka bir deyişle de “borçlanma bankacılığı” denilmektedir (Karhan 2015, 6).”

19.yy'da Türk bankacılık sisteminin köklü bit yapılanma içinde olduğu söylenebilir. Ancak bankacılık sisteminde belirgin gelişim 1980'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir. 1980'li yıllarda ekonomik liberalizasyon bankacılık sektörü açısından önemli bir konumda yer almıştır. Ayrıca bu dönemde yabancı yatırımların desteklenmesi bankacılığın gelişmesinde etkili olan bir başka durumdur. 1986 yılı itibariyle, Hazine, tahvil ve bonoları satmaya başlamış. Ayrıca, İnterbank işlemleri sisteminin de kurulmasıyla birlikte ülkeler arası likidite alışverişi başlamıştır. Finansal liberalizasyon ile birlikte İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) faaliyete açılmış fakat piyasadaki artışın etkinliği finansal derinlik açısından aynı etkinliği gösteremediğinden dolayı kalıcı olamamıştır. Bu durum aslında, piyasalardaki derinliğin önemini de açıkça vurgulamaktadır (Tuhan 2014, 5).

Ekonominin doğası gereği iniş ve kalkışlar yaşanmaktadır. Fakat, Türkiye ekonomisi maalesef dalgalanmalardan gerek siyasi gerek coğrafi gerekse ekonominin yetersizliğinden dolayı en fazla etkilenen ülkelerden biri olmuştur ve ekonomimizde yaşanan her kriz sonrası sistemde yeniden düzenleme ve yapılandırılmaya gidilmiştir. Böylece yaşanan kriz sonrası zarar gören bankacılık sektörünün karlı ve düzenli işleyen bir sektör haline getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca mevcut krizin zararları en aza indirilmeye ve yaşanılması olası başka bir krizde engellenmeye çalışılmıştır. 1923 yılından itibaren gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ekonomide krizler yaşanmış bu da zaman zaman bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiştir.

Herhangi bir ülkede yaşanan bankacılık krizi küreselleşmenin etkisiyle başka ülkelere kolaylıkla yayılabilmektedir. Bankacılık krizlerinin etki ve sonuçları Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin piyasalarında daha derin hissedilmektedir. Ülkemizde faiz oranlarındaki artış ve banka bilançolarının, belirsizlikler paralelinde bozulması bankacılık sektöründe sorunları beraberinde getirmiştir. 2001 yılı gerek ekonomide gerekse bankacılık sektöründe bir dizi reformun gerçekleştirildiği, dolayısıyla ekonomik ve finansal çerçevenin değişmeye başladığı dönem olmuştur. 2002-2004 arası ise 2001 yılında yapılan değişikliklerin etkisinin görüldüğü dönemdir. Olumlu dünya konjonktürünün de yardımıyla hızlı bir ekonomik büyüme süreci yaşanmıştır

Kriz sonrası dönemde uygulamaya konulan “Bankacılık Sistemi Yeniden Yapılandırma Programı” finansal sistem reformunun başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Yeniden yapılandırmayı gerektiren unsurlar (BDDK 2002, 5):

- Öz kaynak yetersizliği
- Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı
- Kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği
- Zayıf aktif kalitesi
- Piyasa risklerine karşı aşırı duyarlılık ve kırılganlık
- Yetersiz iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim
- Saydamlık eksikliği

BDDK’nın Türkiye’deki etkinliği sayesinde, bankacılık sektöründe 2002 yılında başlayan büyüme, aracılık fonksiyonunun etkinliğindeki gelişme ve performans artışı devam etmektedir. 2007 yılında ABD’de başlayarak tüm dünyayı saran küresel finans krizini Türk bankacılık sektörü en az kayıpla karşıladığı ifade edilebilir.

1.2.3.1. Klasik Bankacılık

Konvansiyonel bankalar, bankacılık sistemi içerisinde oldukça önemli bir yapıya sahiptir. Yatırımların ve tasarrufların değerlendirilmesi açısından en etkili yöntemi mevduat sağlamaktır. Fon kullandırma ve tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi bağlamında etkin bir yol izler. Bu sebeple konvansiyonel bankalar toplanan fonların maksimum seviyede karlı yatırımlarda değerlendirilerek gelir seviyesini arttırmak amacındadır. Bu sayede ülkenin sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısının iyi seviyelere gelmesinde önemli katkı sağlamaktadır.

Mevduat kavramı; “Yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız ya da bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belirli bir vade de geri ödenmek üzere kabul edilen parayı ifade eder (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 2011, Madde 3).” Konvansiyonel bankalarda mevduat üzerinden fonlarını toplamaktadır. Hatta bu hususta en değerli aracı diyebiliriz. “Mevduatın bankalarca biriktirilip değerlendirilmesi işlemleri, birtakım hukuki ve iktisadi kurallar

çerçevesinde olur. Bu kurallar bankaların faizli veya faizsiz olmalarına göre değişir. Faizli bankaların faaliyetleri kredi sistemi, faizsiz bankalarınki ortaklık sistemi üzerine kurulmuştur (S. Bayındır 2005, 8).”

Konvansiyonel bankalar, toplanan fonları faiz ile ilişkilendirirler. Kullanılan paranın kirası faizdir. Bu bankalar, faizi kazanabilmek adına mevduatın dışında çeşitli araçlardan da faydalanırlar. Bunlar; tahvil, bono, kredi, mevduat sertifikaları, repo ve ters repo işlemleri vb. bu enstrümanların kullanımı teknolojik gelişimin ilerlemesi ile daha etkin hale gelmiştir.

Konvansiyonel bankaların yanı sıra yatırım ve kalkınma bankaları, ziraat ve sanayi bankaları, merkez bankaları yaptıkları işlere göre ayrılmışlardır. Katılım bankaları ise, bir tamamlayıcı olarak faizsizlik özelliği ile ortaya çıkmıştır.

1.2.3.2. Katılım Bankacılığı

“Katılım bankası, ortaklık sistemiyle çalışan ve bankacılık hizmetleri yapan kuruluştur. Bankanın faiz vererek topladığı parayı o, kâr ve zarara katılma (mudârebe) akdi ile toplar. O kredi vermez, akıllı ve ilerisini düşünen bir tüccar sıfatıyla çalışır (A. Bayındır 2007, 248).” Katılım bankacılığı, en açık şekilde faiz ile ilişkisi olmayan ticaret mantığıyla çalışan bankalardır. Geçmişte Türkiye’de Özel Finans Kurumları (ÖFK) adıyla da işlem görmüşlerdir. 2005 itibariyle daha anlaşılabilir olmak adına Katılım bankası sıfatını almıştır. Dünyada bilinen adı ise *İslami Banking*’tir. Katılım bankaları kar-zarar mantığı çerçevesinde çalıştığından dolayı konvansiyonel bankalardan ayrılmışlardır. Katılım bankalarının isminin içinde banka ibaresinin kullanımı hem avantaj hem de dezavantaj sağlamıştır. Banka kelimesi, paranın güvenli bir şekilde saklanması ve senelerin kazandırdığı deneyim ile sektöre girişinde etkin rol oynar iken, diğer yandan bankaların bilinen en önemli aracı olan faizin banka ile bağdaştırılmaması algı da problem yaratmıştır.

Katılım bankacılığı, islami bankacılık ve faizsiz bankacılık aslında aynı şeylerdir. İşleyişi, göstergeleri, enstrümanları bakımından da aynı kavramlar ile karşılaşılmaktadır. Birbirine benzerlikleri ve ismen banka çatısı altında toplanmaları finansal sistemin tamamlayıcılığı açısından önemini ortaya koymaktadır.” Finansal

sisteme getirdiği çeşitlilik, derinlik, güvenilirlik ve bu kurumların etkinliği kapsamında farklı değerlendirmeler yapılabilir (A. Polat 2011, 89).”

1.3. Literatür Çalışması

Katılım bankaları adına yapılan birçok çalışma mevcuttur. Faizsiz bankacılık üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde tarihsel sürecinin gelişimi adına 1984 sonrası dönem itibariyle çalışmalar bulunmaktadır. 2005 yılından sonra ise, Türkiye’de katılım bankası olarak anılan bankacılık sistemi literatür çalışması yapılırken bu tarihi ve sonrasını göz önünde bulundurmıştır.

Karahan (2015), çalışmasında, faizsiz finansın temel prensiplerinden yola çıkılarak yapılan araştırmanın Türkiye’de reel sektörde en fazla kullanılan faizsiz finans ürünlerinin kullanımı 152 şirkete 7 soru sorulmak kaydıyla anket uygulaması ile yapılmıştır. Sonuç olarak, faizsiz finans ürünlerini kullanan şirketlerin yarısına yakın bir kısmı faiz hassasiyetinden dolayı olduğunu dile getirirken, üçte biri ise limit ve teminatlandırma şartlarından dolayı bu ürünleri seçtiğini ifade etmiştir.

Tuhan (2014), ise çalışmasında, Türkiye’de ve Dünya’da hızla büyüyen katılım bankalarının tanımı, kullandığı ürünler, tarihi gelişimi ve katılım bankalarının mevduat bankaları ile verilerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Sonuçlarından bazıları şunlardır: Klasik bankalara götürülemeyen yastık altı fonların ekonomiye kazandırılması, yatırıma, istihdama, üretime yönelik ülkeye katkıda bulunulmasıdır. Fakat bunların oluşabilmesi için, şubeleşme, teknolojik alt yapı, reklam faaliyetlerinin verimliliği ve fazlalığı, müşteri memnuniyeti ön plana çıkarılarak kaliteli bir hizmet sunulmalıdır. Katılım bankaları algı ve itibar bakımından da iyileştirilerek yeterli seviyeye ulaştırılmalıdır. Bu şekilde finansal piyasalarda etkinliğinin arttırılabileceği düşünölmüştür.

Coşan (2016), bu çalışma ise, 2011-2015 yılları arasında Türkiye’de katılım bankalarının kurumsal ve ticari bankacılık alanında yaşanan gelişmelerin ölçölmesi amaçlanmıştır. Verilerden elde edilen sonuç itibariyle, katılım bankalarının kurumsal ve ticari krediler alanında payının arttırılarak aktif rakamının büyümesi ve böylece

bankacılık sektörü içerisindeki payının da arttırılacağı savunulmuştur. Kriz döneminde katılım bankalarının klasik bankalara oranla kendi iç dinamikleri ile ayakta kalarak farklılık göstermesi kurumsal ve ticari krediler alanında uzun dönemde elini güçlendirebilir düşüncesini dile getirmiştir.

Canbaz (2013), çalışmada, katılım bankacılığı ve verimliliği hususunda farkındalık oluşturulması için performans analizi incelemesi yapılmıştır. Mali tablolar analizini yatay ve dikey analizi kullanılmış ayrıca CAMELS rasyoları bağlamında yorumlanmıştır. CAMELS analizinde, C: “sermaye yeterliliğini”, A: “varlık kalitesini”, M: “yönetim yeterliliğini”, E: “kazanç durumunu”, L: “likiditeyi”, S: “piyasa riskini” açıklamaktadır. Yapılan analizler sonucunda, katılım bankalarının sermaye yeterliliği ve varlık seviyesi açısından güçlü bir durumda olduğu veriler ile doğrulanmıştır. Varlık kalitesi yönünden ise, özellikler aktifler göz önüne alınarak kredi portföyünün iyi yönetilmesi gerekmektedir. Kazançlar ve yönetim kalitesi açısından, hem katılım hem klasik bankalar için denge iyi sağlansa bile, katılım bankalarının personel yönetimi ve personel karlılığı açısından klasik bankalara oranla daha düşük olduğu söylenmiştir. Şube başına düşen personel sayısı dikkate alındığında katılım bankalarının karlılıkları olumsuz etkilenmektedir. Aktif yapıları incelendiğinde ise, likidite konusunda klasik bankalara göre iki kat daha başarılı olduğu söylenmiştir. Piyasa riskine duyarlılığına ilişkin oran analizi neticesinde menkul kıymet çeşitliliğinin sınırlı olması katılım bankalarının klasik bankalara göre daha az duyarlı olduğu incelenmiştir.

Karhan (2015), çalışmasında Türkiye’deki bankacılık sektörüne derinlik ve çeşitlilik kazandıran katılım bankalarının etkinlik ve verimlilik ölçütü olan TOPSİS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi ile değerlendirmeye almıştır. Ulaşılan sonuçta ise, 2005-2014 yılları arasında yapılan çalışmanın verileri doğrultusunda incelenen her dönem için farklı verimlilik ve etkinliğin olduğu söylenmiştir. Katılım bankaları içerisinde en verimli skorun Asya Katılım Bankasında olduğu belirtilmiştir. Katılım bankalarında en önemli enstrümanlardan biri olan sukukun Türkiye’de uygulanmaya başlaması ile birlikte Kuveyt Türk Katılım Bankası en etkin kullanan banka olmuştur. 2011 yılı itibarıyla

verimlilik bakımından Kuveyt Türk öne geçmiştir. Katılım bankalarının kendi içerisindeki verimliliği bu şekilde ölçülmüştür.

Ustaoglu (2014), çalışmasında Türkiye'deki katılım bankaları ile büyüklük ortalamalarına göre seçilmiş dört klasik bankanın performans ölçümlerini 2008-2013 yılları arasında incelemelerini gerçekleştirmiştir. Çalışmada 2001 yılında oluşan krizlerin önlenmesi için yapılan BDDK düzenlemeleriyle birlikte gelişen yapının denetlemelerle ve performans analizleriyle bankaların daha iyi bir konuma gelmesi sağlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca krizlerden etkilenilmemesi adına yapılan bu düzenlemelerin 2008 krizindeki etkileri bu çalışmada oran analizi tekniği ile verilmiştir. Çalışmanın sonucunda, 2008 yılında oluşan finansal kriz sektörü etkilemiş fakat yıkım yaratmadığı tespit edilmiş, inceleme sonucu, klasik bankaların katılım bankalarından karlılık, aktif büyüklük, topladıkları fonlar bakımından daha geride olduğu gözlemlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM: KATILIM BANKACILIĞININ GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Katılım bankacılığında Faizsiz Finans Uygulamaları

Faizsiz finans uygulamaları, fonu talep ve arz edenler olmak üzere iki bölüm halinde incelenmektedir. Katılım bankalarında mevduat biriktirme biçimi serbest piyasa ekonomisinde ticaret yatırımı yapmakla aynı anlamı içermektedir. Bu nedenle sistem faizden çok ticari kazancı temel almaktadır. Katılım bankalarının uyguladığı bu kar-zarar ortaklığı sistemi faizin olmadığı finans uygulamaları olarak çeşitlenmektedir. Faiz kazancı istemeyen ve klasik bankalarla çalışmak istemeyen müşteriler bu sebeple katılım bankalarını tercih etmekte ve katılım bankacılığı işleyişinde iki temel unsur bulunmaktadır.

Bunlardan birincisi fon yatırımları yani özel (cari) hesaplar, katılma hesapları, fon havuzu ve faizsiz emeklilik fonlarıdır. İkinci unsur ise fonu talep edenlerdir. Fon talep edenler katılım bankalarının sunmuş olduğu çok ortaklı ürünler vasıtası ile kar elde etme amacı taşıyan grubu temsil etmektedir. Bu çerçevede katılım bankalarının fon talep edenlere sunmuş olduğu ürünler; icara (kiralama), müşaraka (ortak yatırım), mudarebe (kar-zarar ortaklığı) ve devamında selem murabaha gibi ticaret odaklı satış sözleşmeleri olarak sıralanabilir (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi 2013, 4).

2.2. Fon Sunanların Yararlanabileceği Uygulamalar

2.2.1. Özel (cari) Hesaplar

Özel (Cari) hesaplar, kişisel olarak açılabilen ve klasik bankalarda vadesiz mevduat hesabı olarak adlandırılan hesap türüdür. Bu hesap vadesiz mevduat hesabı ile benzer özellikler taşımaktadır. Genel olarak sistem paranın işlem görmeden bekletilmesi ve saklanması esasına dayanmaktadır. Özel hesaplarda yatırılan para sadece saklanmaktadır ve kişiye herhangi bir getirisi yoktur.

Bir ek kazanç imkânı sağlamamasına rağmen özel hesapta tutulan paralar banka tarafından dolaşıma sunulmaktadır. Bu nedenle özel hesaplar banka yararına, kullanıma açık olan bir hesap türünü ifade etmektedir. Özel hesaplarda, katılım bankalarını klasik bankalardan ayıran fark ise, işletilen paranın faiz ile ilişkilendirilmemesidir. Katılım bankacılığında para kullanılsa bile sistem yalnızca ticaret ile ilişki içerisinde olabilmektedir. Bu hesaplarda, TL, EURO, USD gibi para seçeneklerinin yanı sıra değerli madenlerin (altın, gümüş, platin) hesapları da açılabilir.

2.2.2 Katılma Hesapları

Katılma hesaplarının, klasik bankacılık uygulamalarındaki karşılığı vadeli hesaplardır. Ancak katılma hesaplarında ortaya çıkan kazanç faiz yerine kar-zarar ortaklığıdır. Bu hesaplar katılım bankacılığı sisteminin ana karakterini oluşturmaktadır. Bu nedenle sistemin önemli fon kaynakları arasında yer almaktadır.

Katılma hesabının işleyişi ticari ortaklığa benzemektedir. Bu hesaplarda tasarrufu yapan kişiler kar payı kazanmaktadır. Sistemin işleyebilmesi için iki taraflı sözleşmeler yapılmaktadır. Ancak ürünü talep edenler için zarar durumunun oluşabilme ihtimali büyük bir risk unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Özsoy 2012, 137). Bu hesabı tercih edenlerin amacı birimini faizden korumak ve piyasaya aktarılmasını sağlayarak gelir elde etmektir.

2.2.3. Faizsiz Yatırım Fonları (Havuz Sistemi)

Katılım bankacılığı sisteminde yapı ve işlem hacmi olarak birden fazla hesabın bir arada bulunduğu hesap gruplarına havuz sistemi fonları denilmektedir. Sistem içinde portföydeki bazı fonlar kar elde ederken bazılarının zarar etmesi önlenerek sepet yatırım imkânları oluşturulmaktadır. Sistem aynı sepet içinde taşınan yumurtalara benzemektedir. Taşıma esnasında sepette bulunan bazı yumurtalar kırılrsa bile diğerlerinin sağlam kalması bütün sermayenin kaybolmasına engel olmaktadır. Havuz sisteminde zarar oluşturmeyen fonlar yatırım dengesi kurularak kar sağlanabilir düzeye ulaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Katılım bankaları Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından belirlenmiş hesapları düşünülmeden daha önce kararlaştırılmış yatırımlar için kendine özel faaliyet ve maddi dayanak varlıklar belirlemektedir. Bu nedenle bankanın sahip olduğu bu fonlar 3 aydan az sürede olmaksızın fon havuzunu oluşturmaktadır. Fakat bu fonun olduğu yapıların düzen ve istikrar içinde faaliyet göstermesi gerekmektedir. Çünkü belirli projelerin giriş ve çıkış tarihlerinin önceden düzenlenmiş olması aktarılan fonun da istikrar sahibi olmasını gerektirmektedir (Özsoy 2012, 141).

2.2.4 Faizsiz Emeklilik Fonları

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), çalışanların elde ettikleri gelirlerin bir bölümünü uzun vade olarak yatırımda değerlendirip emeklilik yaşı geldiğinde ise refah seviyesini düşürmemek için katılım sağladığı sistemdir (<http://tkbb.org.tr> 2013). BES ayrıca tasarruf fonksiyonu gereğince devletler tarafından desteklenmektedir.

Faizsiz emeklilik sistemi de BES ile aynı özellikleri taşımaktadır. Katılım bankacılığı uygulamaları içinde BES, faizden arındırılmış tasarruf ve emeklilik imkanı sunmaktadır. Faizsiz emeklilik alanlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- “Katılım bankalarında açılacak katılım hesapları
- Katılım endeksine uygun hisse senetleri
- Altın ve kıymetli madenler
- Faizsiz menkul kıymet yatırım fonları
- Türkiye’de veya yurtdışına ihraç edilen sukuk kira sertifikası vb. faizsiz borçlanma araçlarıdır” (www.katilimemeklilik.com.tr 2014).

2.2.5. Faizsiz Sigorta (Tekafül)

Faizsiz Sigorta sistemi (Tekafül) dini kaygılar doğrultusundan klasik sigorta sektörü ile çalışmayan kişiler için sunulan bir sigorta sistemidir. Bu sistem içinde katılım bankaları risk unsurlarına karşı müşterilerini korumak adına faaliyet göstermektedir. Tekafül kelimesinin Türkçe karşılığı ‘Yardımlaşma- Dayanışma’dır. “Yardımlaşma sigortası; değişik fertlerin birleşerek, içlerinden birinin maruz kalacağı

felaketin hasarını tazmin etmek üzere yaptıkları bir yardımlaşmadır (www.kuveytturk.com.tr 2016).” Sistem müşteri ve katılım bankası arasında bir dayanışma sözleşmesinden ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda tekafül ve klasik sigorta arasındaki farklar ele alınmıştır;

Tablo 1: Sigorta ve Tekafül ’ün Karşılaştırılması

Tekâfül Şirketleri		Klasik Sigorta Şirketleri
Tekâfül,Karşılıklı Dayanışma esaslıdır.		Klasik Sigorta, sadece ticari faktörleri esas alır
Tekâfül’de Faiz,Kumar ve Şüphe yoktur.		Klasik Sigortalar ,Faiz, Kumar ve Şüphe içerir
Katılımcı tarafından ödenen primlerin bir kısmı veya tamamı diğer katılımcıları potansiyel risklere karşı korumak için Tekâfül Fonuna katılır.		Klasik Sigorta şirketlerine ödenen primler beklenen riskler karşılığında kendilerine aittir
Tekâfül Şirketleri, mevcut yasaların yanı sıra Şeriat Denetleme Kuruluna tabidir		Klasik Sigorta Şirketleri,Sadece mevcut yasalara tabidirler.
Tekâfül Fonuna Katılımcılar ile Sermayedarların hesapları arasında tam bir ayırım vardır.		Police sahipleri tarafından ödenen primler şirkete gelir kabul edilir ve hissedarlara ödenecektir.
Tekâfül Fonundaki herhangi bir fazlalık sadece katılımcılar arasında Vekalet ve Müdarebe modellerine göre dağıtılır.		Bütün fazlalıklar ve kârlar sermayedarlara aittir
Katılımcının bir açığı olması durumunda Tekâfül Fonunu Yöneten Tekâfül Operatörü (Vekil) katılımcıya faizsiz borç (Karz-ı Hasen) sağlar.		Açık durumunda Klasik Sigorta Şirketi riskleri üstlenir.
Katılımcıların ve hissedarların birikimleri İslami kurallara uygun yatırımlarda kullanılır.		Yatırımlarda kullanılacak fonların İslami kurallara uygun olması zorunlu değildir
Tekâfül Şirketleri, İslami Prensiplerle çalışan kendi Reasürans Sistemi olarak ReTekâfül şirketlerine sahiptir		Klasik Sigorta şirketlerinde Reasürans Şirketlerinin İslami prensiplerle çalışması zorunlu değildir

Kaynak: Çalık, Abdurrahman. “Tekafül Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği” 2011, s.51.

Sistemin amacı, aynı risk grubunda yer alan bireylerin herhangi bir tehlike durumunda zararını en aza indirmek için ve kaybını temin etmek amacıyla kurulmuş olmasıdır. Aynı risk unsurlarında yer alan bireyler tehlike anında birbirine yardım etmektedir. Bu nedenle sistemde yardımlaşma esas alınmıştır. Amaç bir çıkar olmadan, riskin dayanışma ile üstlenerek zararın ortadan kalkmasıdır (Çalık 2011, 31). “ Tekafül sigortanın içermemesi gereken unsurlar (S. Polat 2015, 72);

- Faiz (riba)
- Aşırı risk alma (maisir)
- Sözleşmede belirsiz ya da net olmayan hususlar (gharar)
- İslami olarak uygun olmadığı düşünülen yatırımlar (haram)” olarak sıralanabilir.

2.3. Fon Talep Edenlerin Yararlanabileceği Uygulamalar

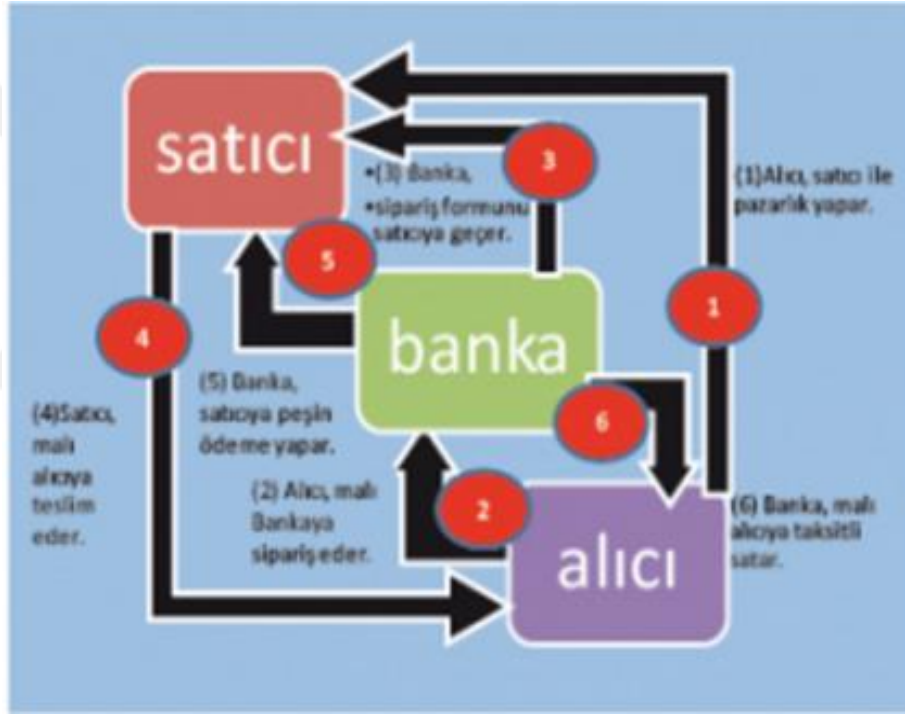
2.3.1. Karz-ı Hasen (Faizsiz Ödünç)

Karz-ı Hasen, “faizsiz borç vermek” anlamına gelmektedir. Sistemde verilen borçtan herhangi bir kazancının olmaması esas alınmıştır. Örnek olarak, 100.000 TL’nin karşılığı 100.000 TL borç alıp geri verilmektedir. Ancak enflasyon farkı oluşması durumunda fark istenebilir (TKBB sözlüğü 2012). Karz-ı Hasen genellikle kısa vadeli borçlanmalar için kullanılmaktadır. 3-5 gün gibi vadelerle verildiğinde ne veren için ne de alan için geri ödendiğinde fark oluşmaz. Kısa vadelerde enflasyon farkı uygulaması yoktur.

Karz-ı Hasen İslami bankacılıkta iki şekilde kullanılabilir. İlki, sosyal amaçlarla evlenme, hastalık, eğitim gibi durumları ifade ederken ikinci durumda ise, üretim amaçlı çeşitli alanlardaki uzlaşmalarda kullanılabilir. Genellikle küçük fonlar için kullanılan karz sistemi büyük fonlarda arz edenler için risk yaratacağından İslami usullere göre de ızdırap çektirecek bir borç haline gelmektedir. Bu nedenle üretim odaklı yapılanma durumunda uygun görülmemiştir (H. Karahan 2015, 53). Bu sistem özellikleri itibari ile kısa vadeli borçlanma olanağı sağlamaktadır. Müşteriler açısından kriz durumunda kullanılabilir bir fon kaynağıdır.

2.3.2. Murabaha (Finansman Desteği)

Murabaha (satıcı tarafından maliyet fiyatı ve kar oranı açıklanan satış) “İslam Ticaret Hukukunda güven esasına dayalı alışveriş sözleşmeleri arasında yer alır. Bu alışverişte satıcı malın kendisine maliyetini müşteriye açıklamakta ve bu maliyet üzerine bir miktar kar koyarak satmaktadır. Alıcı satıcının bu beyanına güvendiği için bu tür satış, güven esasına dayalı satış sözleşmeleri arasında yer alır. Satıcının malın maliyetini açıklarken kesinlikle doğru miktarı söylemesi gerekmektedir. Müşterinin aldatıldığı ortaya çıkar ise akitten dönme hakkı vardır” (Aktepe 2013, 83-84).

Şekil 1: Murabaha Çalışma Mekanizması

Kaynak: Aktepe, İhsak Emin. Sorularla Katılım Bankacılığı 2015 s.83.

Bankanın alıcı ile yaptığı işlemler aşağıdaki gibi işlemektedir (www.katilimbanciligi.com 2015);

- Alıcı satıcı ile pazarlık yapar.
- Alıcı, malı bankaya sipariş eder ve bankaya başvurmuş olur.
- Banka, malı araştırır ve uygunluğunu değerlendirir.

- Satıcıya, sipariş formu geçer. Müşteriye de malı alması için vekâlet eder.

- Banka, alım evrakları ulaşınca satıcıya parayı öder.
- Banka, malı müşteriye taksitli veya vadeli satar.

Murabaha fonunun ticaret yönlü kullanılması, alıcı açısından kar avantajı halini almıştır. Bu sistemde banka söz konusu ticari ürünü satın almakta ve daha sonra da satış işlemini gerçekleştirmektedir. Banka serbest ticaret koşulları dahilinde satın alınan ürün karşılığında kar elde etmektedir. Bu sistem kar amaçlı olduğu için faiz söz konusu değildir. Alım-satım sözleşmesi doğrultusunda söz konusu malın dolaşımı ile ilgili esnek bilgi kuralı uygulanmaktadır. Bu sayede murabahanın takibi ve kullanımı kolaylaşmaktadır. Sistem fon talep edenler için hem şeffaf hem de avantajlı bir konuma sahiptir. Murabahanın, katılım bankası ve fon talep edenler için avantajları şu şekilde sıralanabilir (Cebeci 2010, 50-53);

- Bir veya iki sene içerisinde mevduatın vadeli borçlanmaya dönüşmesi,
- Bankanın düzenli ve dengeli mevduat sağlaması,
- İşlem masraflarının diğer işlemlere göre daha az olması,
- Bankanın gözetimi ve denetimi ile riskin asgari düzeyde olması,
- Faizsiz olarak kredi temini yerine murabaha sisteminin müşteri açısından değerlendirilebilir durumda olması,
- Bankalar tarafından da murabahanın tercih edilmesi akde göre satım alımda müşterinin elini zayıflatması ve bankanın elini güçlendirmesi,
- Bankalar arası rekabet açısından murabaha, klasik bankalar ile kredi ve murabaha ürünlerinin katılım bankalarınca elini kuvvetlendirmiş ve rekabet edebilir konuma ulaştırmıştır.

2.3.3. Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Mudarebe, bir anlaşma çerçevesinde, sermaye ve emeğin ortaklık kurmasını ifade etmektedir (www.turkiyefinans.com.tr 2014). Ortakların kardan ne kadar pay alacakları yapacakları anlaşmaya bağlıdır. Ancak zarar sermaye sahibine aittir. Fakat kasıt ve kusur sözleşmesi şartına uymayan işletmeci yani emek veren tazmin ile yükümlü olabilir. Bu sistem katılma hesaplarında da görülmektedir. Katılma

hesaplarında sermaye sahibi müşteri, emek ortağı ise katılım bankasıdır. Bu nedenle katılım hesaplarında bankanın zarara katılma oranlarını yüksektir (TKBB sözlüğü 2012, a).

Mudarebenin yapılabilmesi için bazı şartların oluşması gerekmektedir. Bu şartlar şu şekilde sıralanabilir (Yeşilyaprak 2012, 27-29);

- Anapara miktarı belli olmalıdır.
- Mudarib olana anapara teslim edilmelidir.
- Anapara, özkaynak olabilme şartlarına uygun olması gerekir. Eşya, kira veya alacak sermayenin anaparası olamaz
- Ortaklar arasında kar payının anlaşılmalı belirlenmesi gerekir.
- Mudaribin payı sermayeden değil kardan verilmelidir.
- Alınan paranın kötüye kullanılmadığından emin olabilmek için hesapların sermayedar tarafından kontrol edilmesi gerekmekte ve mümkün olan bir şeydir.

2.3.4. Müşaraka (Tam Ortaklık)

Müşaraka, ticari faaliyetler yapmak için kurulan çift taraflı sermayeyle oluşan her türlü ortaklığa verilen addır. Tam ortaklık sistemi olarak da adlandırılabilen bu sistemde sermayeye katılım payı yüzdesel olarak belirlenir ve buna göre sözleşmede kar payları net bir şekilde oluşturulur (Yeşilyaprak 2012, 30). Ancak “Sermayenin belli bir oranı kadar ya da belli bir miktarda kar payı almak üzere yapılan müşaraka geçersiz sayılır” (A. Bayındır 2007, 258).

Katılım Bankası sermaye ortaklığı işlemini iki şekilde yapabilmektedir;

Birinci ortaklık şeklinde, banka kendisi bir şirket kurarak kaynak arz etmektedir. Bu sistemde banka kendi sermayesinin yanına bir öz sermaye ekleyerek müşaraka yapabilmektedir. Bu sayede banka katılım hesaplarına fon sağlamaktadır. İkincisi ise, sistem bankanın başkalarıyla kurduğu ortaklıklardır. Genellikle müşaraka da etkin olarak bu yöntem kullanılmaktadır. Bu ortaklık biçimi kendi içinde sürekli ortaklık ve mülkiyetin devriyle sona eren ortaklık şeklinde

ayrılmaktadır. Sürekli ortaklık, süreklilik arz eden projelerin sonlandırılmasına kadar olan süreç içerisindeki ortaklıktır. Mülkiyetin devriyle sona eren ortaklık ise bazı durumlarda yöneticinin banka ile gerçekleştirdiği sözleşmesinin belli bir süre geçtikten sonra ortaklık haklarının yöneticiye geçmesi yönünde anlaşma imzalanmasını ifade etmektedir (Güney 2011, 30).

Müşaraka, özel ve tüzel kişilerin anlaşarak kurduğu her türlü ticari ve ekonomik faaliyetin yürütmesi adına sermaye ve emek ortaklığı özelliği göstermektedir. Sistemin genel amacı, ekonominin dönüşüm oranını hızlandırmak ve sürekli çalışmasını sağlamaktır.

2.3.5. İcara (Kiralama)

İcara kelimesi Arapçada ‘kiralama karşılığı bir şey verme’ anlamını taşımaktadır. İcaradan iki şekilde kullanım sağlanmaktadır. Birinci anlamda icara emek karşılığı verilen para olarak değerlendirilebilmektedir. İkinci anlamda icara ise, bir varlığın kullanım hakkının kiralanması olayını ifade etmektedir. Katılım bankacılığı açısından da icara ikinci anlamı ile işlevsellik kazanmıştır (Yanpar 2014, 96).

Katılım bankalarında, finansal kiralama yöntemi olarak kullanılan icara aslında bir kira sözleşmesidir. İcarada kiralama süreci ve fiyatı taraflar arasında anlaşarak yapılır. Fakat varlık artık bankanın elinde bulunmaktadır ve kiraya veren konumunda artık banka vardır. Varlığı veya malı kiraya alan müşteri ise kar ya da zarar etmiş olsa bile sözleşmede belirlenmiş ve anlaşılan miktarı ödemelidir. Kira sözleşmesinin bitimiyle, katılım bankası bu malı veya varlığı müşterisine sembolik bir rakam ile teslim etme hakkına sahiptir (Özsoy 2012, 181).

“Ülkemizde 1985 yılında 3226 sayılı finansal kiralama kanunu yürürlüğe girmiştir” (Yeşilyaprak 2012, 33).

Finansal kiralama işlemleri aşağıdaki esaslar doğrultusunda yapılabilmektedir (Güney 2011, 31);

- Mülkiyet katılım bankasına aittir.
 - Kiraya verdiği kişi başkasına tekrardan kiraya veremez.
 - Malın tüm masrafları artık kiracıya aittir. Ve bankanın istediği sigorta şirketinden, sigorta yaptırılması zorunlu kılınmıştır.
 - Kiraya verilen malın müşterisi banka tarafından kredilendirilmektedir.
- Malda çıkacak her türlü borç yine kiracıya aittir.
- Kira sözleşmesi sonunda mal kiracıya sembolik bir miktar karşılığında alıcısına satın alma seçeneğini sunar.

2.3.6. Selem (Siparişe Dayalı Satın Alma)

Özellikleri belirli veya belirlenmiş olan bir malın fiyatının önceden ödemesini ve bir tarihte teslimini gerektiren sözleşme biçimi selem olarak adlandırılmaktadır. Selem şekil olarak diğer satışlar gibi işlememektedir. İslamiyet'in yayılmaya başladığı dönemlerde çiftçiler selem akdini bir sonraki dönemin tohum ve gübre ihtiyaçlarını karşılamak için yapmışlardır. Ancak günümüzde selem uygulaması katılım bankalarında tarım dışı sektörler içinde kullanılabilmektedir. (Özsoy 2012, 184). Selem faiz kazancının olmadığı bir uygulamadır. Selemin uygulanmasında esas olan şartlar şu şekildedir (Sayı 1987, 30-31);

- Selem yapılırken paranın cinsi miktarı vasfı net olmalıdır.
- Mal da aynı şekilde net olmalı veya netleştirilmelidir.
- Teslim edilen yer ve süre belli olmalıdır.
- Semen (para) peşin olarak ödenmelidir.
- Selem akdi yazılı olmalıdır.
- Hamiline şeklinde düzenlenmelidir.
- Akdin yerine getirilmemesi halinde, belli bir değer için ipotek gösterilmesi gerekmektedir.
- Malın kontrolünü yapacak olan teşkilatın olması gerekmektedir.

2.3.7. Sukuk (Kira Sertifikaları)

Sukuk kelimesi Arapçada, “finansal sertifika” anlamına gelmektedir. Katılım bankacılığı sisteminde ise sukuk “faizsiz bono” anlamında kullanılmaktadır. İslami görüşte faiz uygulamalarının yasak olması sukuk işleminin ikincil piyasalarda oluşan boşluğu kapatmasına neden olmuştur. Sukuk işlemi ikincil piyasalara ikame olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu işlem birincil piyasalarda da sınıflandırılmış finansal kaynak konumundadır (Yeşilyaprak 2012, 38).

Sukuk işlemi esas ve yapı farklılıklarına göre ayırım göstermektedir. Kaynak esasına göre sukuk çeşitleri, ikincil piyasalarda varlık gösterebilmektedir. Bu sistemde İslami hukuk kuralları geçerli olmaktadır. Varlığa veya gelire dayalı olması sukuku ticaret edebilir hale getirmiştir. Sukuk sisteminde varlıkların mülkiyet olarak kamuda kalması gerekmektedir. Bu sayede varlıkların yurt içi veya yurt dışında dolaşımı sağlanmaktadır. Faiz özelliği taşımaz sadece gelir ve ticaret odaklı çalışır (Özsoy 2012, 188). Bu nedenle sukukta bir projeye yeniden başlamak veya geliştirmek istendiğinde fon toplamak adına önemli bir İslami sermaye piyasası aracı konumunda olur (Yanpar 2014, 205).

2.3.8. Wakala (vekâlet)

Wakala, uzmanlık ücreti içeren bir acentecilik sözleşmesidir. Acente bu sistem dahilinde aracılık payını kazanmaktadır. Sistem ile acente ve yararlanıcı yatırımlarını birleştirerek çift taraflı yararlanma sağlayabilmektedir. Ortaya çıkan uzmanlık kazancını wakalayıcı yapan banka almaktadır (TKBB sözlüğü 2012, b). Acentecilik sözleşmesi genellikle bir varlığa veya bir gelire dayanmaktadır. Wakala, proje veya ticaret faaliyetlerinde vekâlet işlemi gerçekleştirilmektedir. Diğer faizsiz finans yöntemlerinde olduğu gibi sözleşmeye ve şeffaflık ilkesine dayanmaktadır (Özcan 2015 , 61).

2.4. Fon Kaynağı Olarak Sukukun Değerlendirmesi

Daha öncede bahsettiğimiz üzere Sukuk, ekonomik bir faaliyetin seküritizasyonunu yani ikinci el piyasada menkul kıymetleştirilmesi ve sertifikalar şeklinde satılmasını ifade etmektedir. Sistem içinde sertifika sahipleri, sahip oldukları oran kadar ortak olurlar ve gelirden de o kadar kar payı almış olurlar (Aktepe 2013, 147).

2.4.1. Sukukun Özellikleri

Arapçada bono ve tahvil yerine senettir kelimesi kullanılmaktadır. Bu nedenle sukuk İslami senedi ifade etmektedir. Ancak sukuk senetlerinde bono ve tahvilden farklı olarak faizsizlik durumu mevcuttur. Faizsiz olması özelliğiyle İslami esaslara uygun olarak kabul edilmiştir (A. Karahan 2014 , 68).

Bu çerçevede sukukun özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Tekneoglu 2015, 36-37);

- Sukuk, her şekilde varlığa dayalı ve hakka dayalı finansman için ihraç edilmektedir.
- Varlık Kiralama Şirketi (VKŞ) tarafından ihraç edilmelidir.
- Sağlanan gelirler üzerinden payları oranında hakları vardır.
- İtfa tarihine kadar, rehnedilmez, teminat amaç dışında tasarruf edilemez, üçüncü kişilere teminat olarak gösterilemez.
- İtfa tarihine kadar, haczedilemez, iflas masasına dâhil edilemez.
- İtfa işleminden önce, kaynak kuruluşu veya üçüncü kişilere satış yapılabilir. Payları oranında ödeme sağlanmaktadır

2.4.2. Tahvil ve Hisse Senedi ile Sukukun Karşılaştırılması

Sukuk ve tahvil, anlamca aynı yapıya sahiptir. Ancak bu iki kelime katılım bankacığında birbirinden farklı anlam ifade etmektedir. Her durumda da faiz büyük

bir etken olarak ön plandadır. Aşağıdaki tablo da tahvil hisse senedi ve sukuk karşılaştırması verilmiştir;

Tablo 2: Sukukun tahvil ve hisse senedi ile karşılaştırılması

	Kira Sertifikası	Tahvil	Hisse Senedi
Konu	İslami prensiplerce meşru görülen varlık ve haklara yatırım yapmak.	Borç vermek.	İşletmenin faaliyet konusuna yatırım yapmak.
Amaç	Münhasıran dayanak varlık ve hakkın gelirlerinden pay almak.	Verilen borç karşılığı faiz geliri elde etmek.	Yatırılan sermaye karşılığı temettü geliri elde etmek.
Anapara Garantisi	Anapara garanti edilmez.	Anapara garanti edilir.	Anapara garanti edilmez.
Getiri Garantisi	Getiri garantisi yoktur.	Getiri garantisi vardır.	İmtiyazlı hisse senetleri vasıtasıyla getiri garantileri sağlanabilir.
Teminat	Dayanak varlık ve haklar üzerindeki sahiplik hakkı teminat sağlar.	Varlığa dayalı ihraç edilen tahvillerde dayanak varlıklar teminat sağlayabilir.	Teminat yoktur.
Nakit Akışı	Bazı türlerinde (kiralama) düzenli nakit akışı sağlanabilir.	Düzenli nakit akışı sağlar.	Nakit akışları düzensizdir.
Temerrüt Hali	Dayanak varlık ve haklar üzerindeki rehinlerden tahsilat sağlanır.	Alacağın takibi ile tahsilat sağlanır.	Tasfiye bakiyesinden tahsilat sağlanır.

Kaynak: Tekneoglu, Mahmut Salih. "Sukukların Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Sunumu-Bir Türkiye Uygulaması" 2015, s.39.

2.5. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Enstrümanlarının Kullanımı

Katılım bankacılığı enstrümanları “ticaret odaklılık” prensibi ile çalışmaktadır. Bu nedenle katılım bankalarının faizsiz enstrümanlara sahip olması klasik bankacılık sisteminden ayrıştırıcı bir özelliği ifade etmektedir. Katılım bankacılığı sisteminde kazanç ortak yardımlaşmaya dayanmaktadır. Bu nedenle katılımcıların öz veride bulunarak sistemde yer alması gerekmektedir. Katılım bankacılığında sürekli büyümenin hedeflenmesi paydaşlık düşüncesinin gelişimine neden olmuştur.

Finansal piyasalar yoğun rekabet koşulları altında faaliyet veren kurumlardan oluşmaktadır. Bu kurumların pazar payı elde etmesi müşterilerine sunmuş olduğu ürünler ile mümkündür. Katılım bankaları daha öncede belirttiğimiz üzere klasik bankacılık sistemine ikame olarak ortaya çıkmıştır. Ancak katılım bankaları klasik bankalardan farklı olarak faiz yoksunu ürünleri müşterilerine sunmaktadır. Bu nedenle faiz geliri elde eden kişilerin sisteme dahil olması ürün bazlı değişim ve çeşitliliğe bağlıdır. Çalışmamız genelinde Türkiye’de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının ürün çeşitliliği 2010-2016 tarihleri arasında esas alınarak incelenmiştir. Sukukun sektörde yeni bir enstrüman olması incelemenin bu tarihler arasında olmasında etkilidir.

Tablo 3: Albaraka Türk’ün kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)

YILLAR	WAKALA KREDİLERİ	MURABAHA KREDİLERİ	SUKUK
2010	0	0	0
2011	416097	0	0
2012	578174	0	0
2013	1055244	0	0
2014	1164939	134762	817526
2015	821126	213958	1008345
2016	786898	408375	1406576

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Yukarıdaki tabloda Albaraka Türk Katılım Bankasına (ALBRK) ait, murabaha kredileri, wakala (aracılık) kredileri ve sukuk verileri mevcuttur. ALBRK’de aracılık faaliyetleri 2011den bu yana en fazla kullanılan enstrüman olmuştur. 2014 yılı itibariyle sukuk ve murabaha kullanımının başlamasıyla wakala verilerinde düşüş gözlemlenmektedir. Sukuk dış kaynaklı ve getirisi yüksek olması sebebi ile en fazla kullanılan enstrümanlardan biridir. Fakat ALBRK’de 2014 yılı itibariyle sukuk açısından ilk giriş yapılmıştır.

Tablo 4: Kuveyt Türk'ün kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)

YILLAR	WAKALA KREDİLERİ	MURABAHA KREDİLERİ	SUKUK
2010	233786	251019	154600
2011	390632	1548080	190650
2012	1013711	1334100	811539
2013	1524887	2295763	0
2014	1664583	3559125	0
2015	1824181	5357498	0
2016	2240889	5495932	0

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Kuveyt Türk Katılım Bankası ise, 2010 itibariyle tüm enstrümanlardan faydalanmıştır. Kullanılan verilere göre murabaha kredileri etkinlik açısından üstün gözükmemektedir. Fon kullandırma açısından murabaha kredileri ve wakala kredileri iç piyasa bağlamında daha fazla önem kazanmıştır. 2012 den sonra Kuveyt Türk sukuk işlemlerinde devamını sürdürmemiştir. Murabaha ve wakala kredilerini ön planda tutmuştur.

Tablo 5: Türkiye Finans kullandığı enstrümanların yıllara göre dağılımı (Bin TL)

YILLAR	WAKALA KREDİLERİ	MURABAHA KREDİLERİ	SUKUK
2010	0	126812	0
2011	55401	906856	0
2012	175337	1698355	0
2013	387790	2626998	1074246
2014	499192	3523105	2929318
2015	219296	4303985	4134365
2016	85556	5346663	4824354

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Türkiye Finans Katılım Bankası, 2010'dan itibaren murabaha kredilerindeki istikrarını yıllar geçtikçe arttırarak devam etmiştir. 2011 yılında aracılık kredilerinden kazanç sağlamaya başlarken sukuk enstrümanını 2013'den itibaren kullanmaya başlamıştır. Etkinlik açısından wakala kredilerinde devam sağlamamasına rağmen sukukta başladığı 2013 yılı itibariyle 4 kat artış sergilemiştir.

Tablo 3,4 ve 5'de bulunan veriler göz önüne alındığında seçilen bankalar Türkiye' de faaliyet gören en önemli katılım bankalarıdır. Seçilemeyen diğer katılım bankalarından ikisi kamu sermayeli veya özel ve kamu ortaklığıyla kurulan Ziraat Katılım ve Vakıf Katılımıdır. Seçilememe sebebi, daha yeni sektöre girdiklerinden dolayı maalesef 2015 öncesi verilere ulaşım sağlanamamasıdır. Diğer katılım bankası olan Asya Katılımı ise 2014 itibariyle TMSF el koyduğundan dolayı 2015 sonrası verilere ulaşılammış ve bu sebeple kullanılamamıştır. Türkiye'de katılım bankası sayısı toplam 6 taneydi. Kullanılan bankaların ise mevduat harici kullanılan kredilerin çalışmada bahsettiğimiz enstrümanların aracılığıyla verileri toplanmıştır. Toplanan veriler doğrultusunda, en verimli kullanılan enstrüman murabaha kredileridir. Aslında hepsinin özelliği birbirinden farklı olduğu için yönetimden kaynaklı olarak yönelimin ne tarafa doğru olduğunu verilerden görmek mümkündür. Kuveyt Türk wakala ve murabaha kredilerini daha fazla kullanırken Türkiye Finans Sukuka olan yöneliminin daha fazla olduğu incelememizde görülmektedir. 2010-2016 yılları arasında enstrümanların kullanımı açısından en etkili olduğu zaman dilimi 2012 itibariyle olduğu gözlemlenmektedir.

Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezinin araştırma notlarına göre, 2005 ve 2012 yılları arasında bankacılık sektöründeki toplam aktiflerin %2.60 tan % 5.35 e yükseldiği gözlemlenmiştir. 2005 yılında 290 şubesi olan katılım bankalarının 2012 yılı sonunda 829 şubeye ulaşması bu durumun en önemli göstergesidir (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi 2013, 7). Bununla birlikte, 2017 itibariyle şube sayısı TKBB verilerine göre 1080 olarak gerçekleşmiştir (www.tkbb.org.tr 2016).

Katılım bankalarına devlet katkısı 10. Kalkınma planında “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi” (İFM) eylemi içinde yer almıştır. 4 politika ve 31

eylem adımıdan oluşan **Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Sisteminin Gelişmesi** şu adımlarla oluşmaktadır;

- Sektörel strateji ve koordinasyon
- Ürün çeşitliliği ve gelişimi
- Dayanışma kuralları
- Eğitim insan kaynakları ve sertifikasyon
- Kurumsal iletişim algı ve itibar

Katılım bankacılığındaki 10. Kalkınma planının vizyonu 2025 yılı itibariyle bankacılık sektöründeki payının %15'lere ulaşmasını beklemektedir. Misyonlarında ise saydığımız maddelerin geliştirilmesi ile birlikte İstanbul'un, önde gelen finans merkezlerinden biri olmasına önemli katkıda bulunmayı görev edinmişlerdir (TKBB Strateji Belgesi 2015, 23).

2.5.1. Türkiye’de Görülen Sukuk Türleri ve Miktarları

Türkiye’de sukukun kullanılan türleri normal enstrümanların adları ile anılan icara sukuk, murabaha sukuk, müşaraka sukuk vb.dir. Sukuklar bir proje veya varlığı, başlatmak veya geliştirmek adına sağlanan finansman kaynağıdır. Sukukta kira sertifikası olan kişi bir varlığa ya da hakka sahip olmaktadır. Sukuk genellikle, özel şirketler, kamu kuruluşları, bankalar, belediyeler ve devlet tarafından çıkarılabilmektedir.

Sukukta VKŞ vasıtası ile aracılık sağlanabilmektedir. Türkiye’de 5411 numaralı Sermaye Piyasaları Kanunu (SPKn) ile oluşmuş katılım bankalarının sukuk ile daha fazla fon ihtiyaçlarının karşılanabilmesi hedeflenmiştir. Bu enstrümanlar ikincil piyasada faaliyet gösterdiği için bir bölümü likit varlık konumundadır. Bu sebeple katılım bankasının likidite ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamaktadır. Türkiye’de yapılan ilk sukuk uygulaması Kuveyt Türk tarafından 2011 yılı sonlarında 100 milyon USD olarak 3 yıl vade ile gerçekleştirilmiştir (www.ktportfoy.com.tr 2015, a). Bundan sonra yapılan tüm sukuklar tabloda belirtilmiştir.

Tablo 6: Ülkemizde ihraç edilmiş tüm kira sertifikaları (Milyon)

İhraççı	Döviz Cinsi	Tutar (Milyon)	İhraç Tarihi	Getiri	Vade
Albaraka Türk VKŞ	USD	200	07/05/2013	7.75	05/07/2023
Asya Sukuk VKŞ	USD	250	28/03/2013	-	28/03/2023
Bereket VKŞ	USD	350	30/06/2014	6.25	30/06/2019
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1250	10/10/2013	4.557	10/10/2018
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1500	26/09/2012	2.803	26/03/2018
Hazine Mustesar.VKŞ	TRY	1817	21/08/2013	9	19/08/2015
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1500	26/09/2012	2.803	10/10/2018
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1250	10/10/2013	4.557	25/11/2024
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1000	25/11/2014	4.489	17/02/2016
Hazine Mustesar.VKŞ	USD	1000	25/11/2014	4.489	28/09/2016
Hazine Mustesar.VKŞ	TRY	1332	19/02/2014	10.6	15/02/2017
Hazine Mustesar.VKŞ	TRY	1840	01/10/2014	9.68	26/06/2019
Hazine Mustesar.VKŞ	TRY	1801	18/02/2015	7.8	14/05/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	USD	500	26/06/2014	5.162	19/11/2015

KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	70	20/11/2014	8.77	02/06/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	30	20/11/2014	9.14	08/08/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	14	03/03/2015	9.35	01/06/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	65	20/02/2015	9.5	02/06/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	200	13/02/2015	9.50	15/09/2015
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	70	24/03/2015	8.9	31/10/2016
KT Varlık Kiralama VKŞ	TRY	80	24/03/2015	9.72	05/07/2023
KT Sukuk VKŞ	USD	350	31/10/2011	5.875	28/03/2023
TF Varlık Kiralama	USD	500	02/05/2013	3.95	02/05/2018
TF Varlık Kiralama	USD	500	24/04/2014	5.375	24/04/2019
TF Varlık Kiralama	MYR	800	30/06/2014	6	28/06/2019
TF Varlık Kiralama	MYR	150	11/02/2015	5.9	11/02/2020
TF Varlık Kiralama	TRY	60	27/01/2015	8.75	24/07/2015
TF Varlık Kiralama	TRY	80	23/02/2015	9.68	21/08/2015
TF Varlık Kiralama	TRY	100	19/03/2015	13.95	03/17/2020

Kaynak: <http://www.ktportfoy.com.tr/yatirimci-kilavuzu/sukuk-kira-sertifikalari/turkiyede-sukuk-piyasasi.26.aspx>, (10.07.2017).

En düşük sukuk ihracı, Kuveyt Türk VKŞ 14 milyon TL ile 3 yıl vadeli olan sukuktur. En yüksek sukuk ise, hazine müsteşarlığının 1500 milyon USD ile %2,83 yıl vadeli olan sukuktur. Sukuklar düşük risk ile kar sağlayan enstrümanlar olarak görülmektedir. Ayrıca likiditenin sürekli olması hazine müsteşarlığını ve katılım bankalarını açık piyasa işlemlerini uygulayan TCMB için likidite ihtiyacını karşılamak önemli bir faktördür (www.ktportfoy.com.tr 2015, b). Uluslararası piyasada özellikle Körfez piyasasında ki dövizin Türkiye'ye aktarılması konusunda önemli bir etkidir. Bu nedenle derecelendirme kuruluşlarının raporları büyük önem taşımaktadır. Derecelendirme kuruluşlarının notlama biçimleri aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir;

Tablo 7: İçsel ve Bağımsız Derecelendirme Notları Eşleştirme Tablosu

İçsel Kredi Derecelendirme ve Değerlendirme Notu	Bağımsız Derecelendirme Notları	
	Moody's	Fitch, S&P's, DBRS, JCR ve diğerleri
TBD-A	AAA	AAA
	Aa1 Aa2 Aa3	AA+ AA AA-
TBD-B	A1 A2 A3	A+ A A-
	Baa1 Baa2	BBB+ BBB
TBD-C	Baa3	BBB-
	Ba1 Ba2	BB+ BB
TBD-D	Ba3	BB-
	B1 B2 B3	B+ B B-
TBD-E	Caa1 Caa2 Caa3	CCC
	D	D

Kaynak: İstanbul Takas ve Saklama Bankası, <https://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/kredi-derecelendirme-bankalar.aspx>, (11.07.2017).

Derecelendirme kuruluşları şirketin faaliyet raporları incelenerek belirli finansal kalemlerden finansal rasyolar ile elde ettikleri analizin uygulanması sonucunda bir değerlendirme yaparak not vermektedir. Ayrıca finansal rasyoların puanlarının hesaplanması, rasyolara göre ve yorumlanmasına göre değişiklikler gösterebilmektedir. Bu yüzden puanlama yapılırken gruplara ayrılan bankaların ortalamaları alınarak ortalama yakınlık ve uzaklığa göre derecenin dağılımı yapılmaktadır (www.ktportfoy.com.tr 2015, c).

Tablo 8: Katılım Bankalarının Kredi Notlarının Görünümü

NOTLANIRMA	ALBARAKA	KUVEYT TÜRK	ASYA KATILIM	TÜRKİYE FİNANS
UZUN VADELİ YP	BB	BBB	Caa1	BBB
UZUN VADELİ TL	BB	BBB	Caa1	BBB
KISA VADELİ YP	B	F2	Caa3	F2
KISA VADELİ TL	B	F2	Caa3	F2
FİNASAL KAPASİTE NOTU	A-	bb-	E	bb-
UZUN VADELİ ULUSAL	A+	AAA	B1	AAA
GÖRÜNÜMÜ	DURAĞAN	DURAĞAN	DURAĞAN	DURAĞAN
KREDİ NOTLANDIRMA KURULUŞU	S&P	FİTCH	MOODY'S	FİTCH

Kaynak: İlgili bankaların kendi internet sitesinin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. (11.07.2017).

Yukarıdaki tabloda 4 bankanın raiting kuruluşları tarafından notlanmış verileri mevcuttur. Dört bankanın da 2016 son verilerine göre durağan konumda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni biraz da ülkenin ekonomisindeki notlanmasından da kaynaklanmaktadır. Bulunduğumuz siyasi ve sosyo-politik durumun ekonomiyi etkilemesi, komşu ülkelerde yaşanan iç savaşlar ve terörün ülkedeki yapısı gereği verilmiş notlandırma gelecek dönemde kendini bu olayların da etkisi ile daha farklı gösterebilir.

Katılım bankalarında durağan gözüken durum B notu üzerinde etkisini sürdürmüştür. Bir tek Asya katılımın Caa1 notu ile en düşük seviyede olduğu görülmekte bunun sebebi de Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (TMSF) ye nakledilen kuruluşlardan biri olmasıdır.

Asya katılım en düşük seviyededir. Uzun vadeli ulusal kredi notu AAA ile en yüksek seviye de olan iki kuruluşumuz Kuveyt Türk ve Türkiye Finans'tır. Albaraka Türk'ün ise S&P oylaması sonucu AA- notundan A+ notuna ulaşması en iyi puanlandırmalardandır. Bu önemli bir sonuçtur. Çünkü bu katılım bankaları

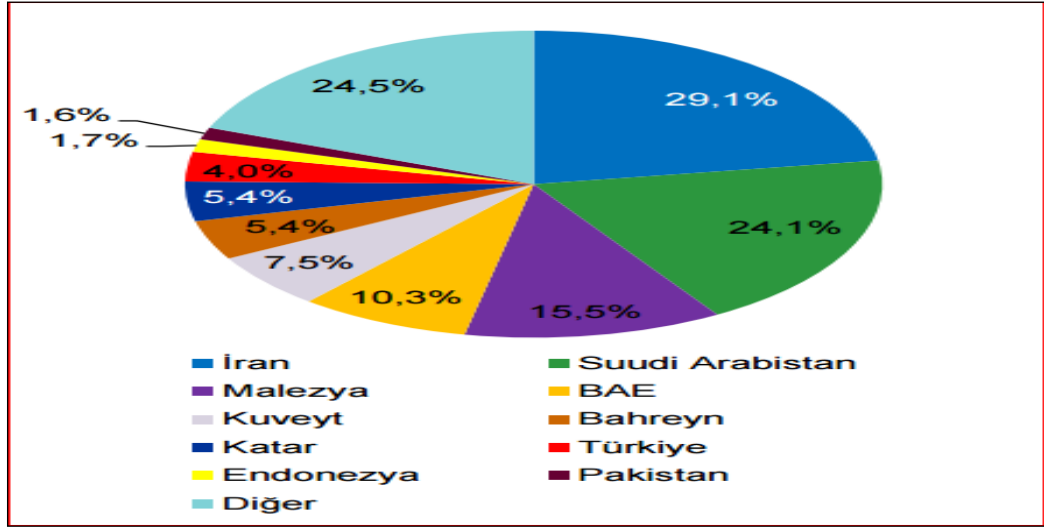
uluslararası alanda sukuk ihracı yapabilme yetki ve yeteneğine sahiptir. Türkiye'nin körfez ülkeler ile sermaye alışverişi sıcak paranın gelişi açısından önem arz etmektedir.

2.5.2. Dünyada Kullanılan Sukuk Miktarı ve Karşılaştırılması

İslami finans kurumları Dünya'da ilk olarak 1960'lı yıllarda Mısır'daki bir kasabada Ahmed en-Nacar tarafından kurulmuştur. 1971 yılında da 'Nasr Sosyal Bankası' kamu desteğiyle kurulan ilk ticari faizsiz banka özelliği taşımaktadır. 1974'te IDB'nin kuruluşuyla İslami bankalar 1,5 trilyon USD büyüklüğe ulaşmıştır (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi 2013, 9).

İslami finans kurumları genellikle körfez ülkeleri İran, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır vb. ülkelerin gelişmesiyle birlikte petrolden elde edilen kaynağın kullanım alanını, petrol fiyatlarının genel düzeyinin düşmesi çerçevesinde gerçekleştirmeye özen gösterip gelişimini sağlamaktadır. Sukuk bu açıdan eşsiz bir enstrüman olarak ön plana çıkmıştır. 2010'lu yıllardan sonra sukuk ihracı sadece körfez ülkelerinde değil dünyadaki diğer ülkelerde de gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. 2010-2011 yılları arasındaki büyüme oranı %64,5'dir (www.asyayatirim.com.tr 2013).

“İslami Finans Bilgi Servisi verilerine göre, özellikle on yıl içerisinde sukuk ihraçları büyük bir sıçrama yapmıştır. Zira 2000 yılında dünya ölçeğinde toplam sukuk ihracı 336 milyon USD iken, 2012 yılı sonu itibarıyla bu rakam 150 milyar USD'yi aşmış bulunmaktadır (Söyler 2016, 46).” Sukuk ihracı dünya genelinde üç bölgede yoğunlaşarak varlık göstermektedir. Suudi Arabistan ve körfez ülkeleri, Avrupa ve Güneydoğu Asya çevresidir.

Şekil 2: Faizsiz Bankacılık Aktif Büyüklük Hacminde

Kaynak: Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015- 2025. Sayfa 14 TKBB Yayın no:5 içinde. <http://www.tkbb.org.tr/documents/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>, (03.07.2017).

Ülkeler bazında, faizsiz bankacılığın oranları ise değişkenlik göstermektedir. Çoğunlukla İslam dininin hüküm sürdüğü ülkeler faizsiz bankacılıkta daha üstün görülmektedir. Dünya genelinde İslami bankacılık sisteminin aktif toplamı 1,2 trilyon USD ‘ye ulaşmıştır. Aktif büyüklüğü açısından İslami bankacılığın en büyük temsilcisi TKBB strateji belgesine göre İran’dır. İran’dan sonra Suudi Arabistan ve Malezya gelmektedir. Türkiye bu ülkeler içinde 8. sırada yer almaktadır (TKBB Strateji Belgesi 2015, 13-14). Türkiye’nin sıralama itibariyle diğer ülkelere göre geri kalmasının sebeplerini göz önüne aldığımızda, alt yapının oluşturulması ülkenin uyum sağlaması açısından çok önemlidir. Alt yapıyı oluştururken İslami olarak yeterli algının sağlanması gereklidir. İslami finans hakkındaki eğitimin ve anlatımın iyi bir şekilde yapılması önem taşımaktadır. Yanı sıra hukuki alt yapının yetersizliği ve konvansiyonel bankalar ile olan mevzuatın ayrılması gibi konular da etkilidir. İlk beşte yer alan ülkelerin yasal mevzuatları gereği faizsizlik ilkesi mevcuttur ve o ülkelerde şerri hükümler geçerli olduğundan dolayı algısı buna göre değerlendirilmiştir fakat bu durum Türkiye açısından aynı değildir. Buna rağmen Türkiye yeni ve gelişen bu sistemde başarılı olduğunu kanıtlayabileceğini aşağıdaki tabloda göstermiştir. 2009-2013 yılları arasında sektördeki gelişen yapısını verilen oranlarla daha açık belirtmiştir.

Tablo 9: Seçilmiş Ülkelerde Faizsiz Bankacılık Sektörünün Yıllık Büyüme Oranları 2009-2013

Endonezya	% 43
<u>Türkiye</u>	<u>% 30</u>
Katar	% 26
Pakistan	% 22
Malezya	% 19
Suudi Arabistan	% 17
BAE	% 11

Kaynak Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015- 2025. Sayfa 14 TKBB Yayın no:5 içinde. <http://www.tkbb.org.tr/documents/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>, (03.07.2017).

Buna göre %30 büyüme ile Türkiye Endonezya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır. En büyük büyüme ise %43 oranında Endonezya'da gözlemlenmiştir. Türkiye, İslami bankacılık alanında gelişimini 2012 itibariyle daha hızla arttırdığı veriler ile desteklenmektedir. İFM kapsamı çerçevesinde yapılan nokta atışları değerindeki önemli değişiklikler etkinliğini yıllar içerisinde göstermiştir.

Aşağıdaki tablo sukuk ihracının diğer ülkelerdeki kullanımının ne kadar etkin olduğunun bilgisini vermektedir. Tabloda 2013 yılına kadar olan sukuk kullanımları mevcuttur. Dünya genelinde sukuk kullanımı Malezya başta olmak üzere körfez ülkelerinde kullanımı en yoğun yerleşim bölgesidir. İslami finansa ve sukuka alaka duymayacağı düşünülen Avrupa ülkelerinin bile dikkatini çekmeyi başarmıştır. Avrupa ülkelerinde ilk ilgisi uyanan İngiltere olmuştur. “İngiltere 25.06.2014 tarihinde 2036 milyar sterling(GBP) tutarında ilk sukuk ihracını gerçekleştirmiştir. Bunun yanında sukuklar için Londra Borsası'nda İslami kökenli bir endeks oluşturulacaktır. Ülkemizde ise 2010 yılından beri belli ölçülerde sukuk ihracı gerçekleştirilmiştir (Söyler 2016, 47).” Buna rağmen 2013 yılına kadar olan dönem içerisinde Türkiye, aslında hazırlık aşamasındadır. Türkiye'nin gösterdiği performans göz önüne alınarak sukuk eğiliminin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Etkinliği daha da arttırabilmek için gerekli düzenlemeler yapılarak yeterli ölçüde pay alınması sağlanabilir.

**Tablo 10: Dünyada Sukuk ihraçlarının ülkelere göre dağılımı (2013)
(Milyar USD)**

ÜLKE ADI	İHRAÇ ADEDİ	İHRAÇ TUTARI
MALEZYA	525	76914
SUUDİ ARABİSTAN	20	14491
BAE	12	6818
ENDONEZYA	53	6718
TÜRKİYE	7	4770
KATAR	8	2274
BAHREYN	25	1585
BRUNEİ	14	1085
SİNGAPUR	3	423
PAKİSTAN	1	419
ÇİN	3	275
ALMANYA	1	55
GAMBİA	49	46
KUVEYT	2	44
LÜXEMBURG	1	20
BİRLEŞİK KRALLIK	1	11
MALDİVLER	1	3
TOPLAM	726	115951

Kaynak: Ernst and Young, “World Islamic Banking Competitiveness Report 2013-2014”

http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY_-

[World Islamic Banking Competitiveness Report 2013%E2%80%9314/\\$FILE/EY-World-Islamic-Banking-Competitiveness-Report-2013-14.pdf](#), (09.08.2017).

Buna rağmen 2013 yılına kadar olan dönem içerisinde Türkiye, aslında hazırlık aşamasındadır. Türkiye’nin gösterdiği performans göz önüne alınarak sukuk eğiliminin yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Etkinliği daha da arttırabilmek için gerekli düzenlemeler yapılarak yeterli ölçüde pay alınması sağlanabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KATILIM BANKALARININ SEÇİLMİŞ KLASİK BANKALAR İLE PERFORMANS GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Durumu ve Gelişimi

3.1.1. Ekonomiye Katkıları

Kurulduğu zamandan itibaren Katılım Bankaları ekonomik bir aktör olarak faaliyet göstermektedir. Bu katkılar şu şekilde açıklanabilir;

- ❖ Ülke ekonomisine faizsizlik anlayışı ile giren bankanın yeni bir finansman metodu olarak faize duyarlı insanların ekonomiye girişini sağlamıştır.
- ❖ Faize duyarlı olan kesimin paralarının ülke ekonomisindeki dönüşümünü sağlamak için atıl fonların yani Türkiye’de tabiri caizse yastık altı paraların ekonomiye katılmasına aracı olmuştur.
- ❖ Kullanılan fonları proje veya dayanak varlığa dayandırması, ticarete katılan paranın dönüşümünü sağlaması açısından önemli ve değerlidir.
- ❖ Ürünlerini ve faaliyetlerini etkin bir şekilde kullanırsa, ticarete destek olmakta küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerin gelişme ve kalkınmasında da yardımcı olacağı ifade edilebilir.
- ❖ Faizsizliğin Türkiye’ye kazandırmış olduğu, Katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların rekabetini arttırarak. Konvansiyonel bankaların faizlerini aşağı çekmelerini sağlayabilir.
- ❖ Körfez ve OPEC ülkelerinin petrolün varlığı sebebiyle oluşan sermaye fazlalığı mevcuttur. Bu yüzden, ülkemizde iyi gelişecek ilişkiler sonucunda faizsiz ve ticaret odaklı yaptığımız her gelişme bahsettiğimiz ülkelere yabancı kaynaklı yatırım olarak ülkemize giriş yapacağı düşünülmektedir (Doğan 2008, 55).
- ❖ Katılım bankaları ve ürünlerinin, Türkiye’nin ve diğer ülkelerinde başına dert olan kayıt dışı ekonomiyi engelleyen bir yönü bulunmaktadır. Katılım bankaları kayıtsız veya faturasız hiçbir işleme finansman olmaz. Ama klasik bankalar kredi verirken neye ve nasıl kullanacakları ile ilgilenmezler. Klasik bankalar için sadece paranın geri dönüşümü önemlidir (Erdoğan 2011, 84).

❖ Katılım bankalarının hem verdiği ürünler ile hem de kendi içerisinde istihdama olumlu bir katkı sağlamaktadır. Murabaha, müşaraka, mudarebe gibi ürünler üretim odaklı yapıldıklarında ayrıca istihdam yaratmaktadırlar (Erdoğan 2011, 85).

❖ Katılım bankalarının tahsis etmek zorunda oldukları, topladıkları fonların %25 ini döviz kazandırıcı işlemlere aktarırlar böylece ithalat ve ihracatın finanse edilmesine de yardımcı olurlar. Katılım bankaları nitekim bu oranın üstüne çıkmışlardır (Doğan 2008, 55a).

❖ Krizlerden özellikle de finans sektörünün maruz kaldığı krizlerden katılım bankaları hiçbir zaman zarar görmeden ve zarar vermeden altından kalkmışlardır. Bunlara örnek olarak 1990 körfez krizi, 1994 finansal krizi, 1998 ve 1999 Güney Doğu Asya Krizi ve 2001 krizidir. Bu krizler hem ekonomiye hem de ülkeye çok büyük zararlar verdikleri hatırlanmaktadır. Buna rağmen katılım bankaları kamu yardımı olmadan ve herhangi bir yabancı kaynak olmadan çıkmayı başarmışlardır (Doğan 2008, 56).

3.1.2. Tarihsel Gelişimi

1975 senesinde İslamic Development Bank (IDB) kurucu üyeleri arasında Türkiye’de yer almıştır. Buna ek olarak Türkiye sermaye payını arttırarak 1984 yılında IDB’de sürekli üye bulundurma hakkına sahip olmuştur. 2007 yılı sonunda işlem hacmi 30 milyar USD ye ulaşan dış ticaretin arttırılması, alt yapı yatırımları, özel sektörün teşvik edilmesi gibi çeşitli faaliyetlerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte, 1975’te kurulan Devlet Sanayii İşçi Yatırım Bankasının (DESİYAB) Türkiye’de tecrübe kazandırdığını söylenebilir (Er ve Bulut 2011, 17-18). Bu gelişmelerle bağlantılı olarak, iktisadi ve siyasi gelişmeler ile birlikte ilmi faaliyetlere de etken olmuş Türkiye’de faizsiz finans sisteminin adımlarının temelleri atılmıştır.

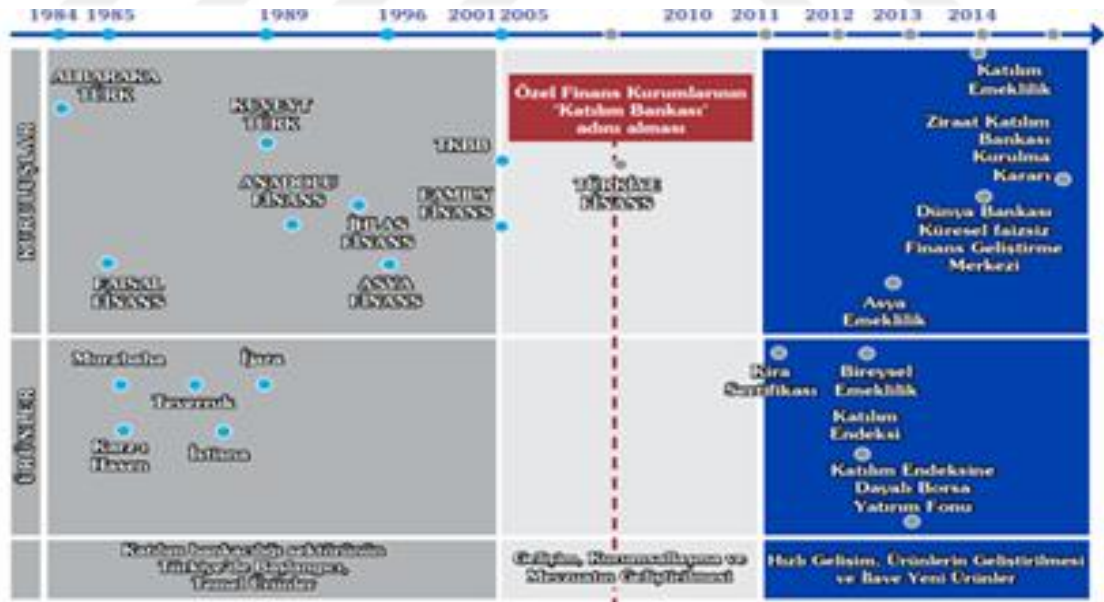
1970’li yıllarda gözlemlenen gelişmelerde 1973 yılında petrol krizi ile birlikte petrol fiyatlarının yükselmesi ve buna bağlı olarak petro-doların da Türkiye’ye çekilme düşüncesi etkili olmuştur. Bu nedenle Keynezyen anlayış terk edilmeye başlanmıştır. 24 Ocak 1980 kararlarıyla buna uyum sağlamış olmasına rağmen 12

Eylül darbesiyle liberal politikalar hayata geçirilememiş 1983'te Turgut Özal'ın seçimi kazanmasıyla uygulama alanı oluşmuştur (Güngör 2011, 234).

Katılım bankacılığı gelişimi 1985'ten sonra Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) ortaya çıkması ile gerçekleşmiştir. Risk sermayesi olgusu ile değerlendirilen bu bankaların ürün çeşitliliği klasik bankalara da alternatif olmuşlardır. 2005 yılında 5411 sayılı bankacılık kanunu ile kurumların isimleri **katılım bankası** olarak değiştirilmiştir (A. Polat 2011, 87-88).

3.1.3. Büyüme Eğilimi

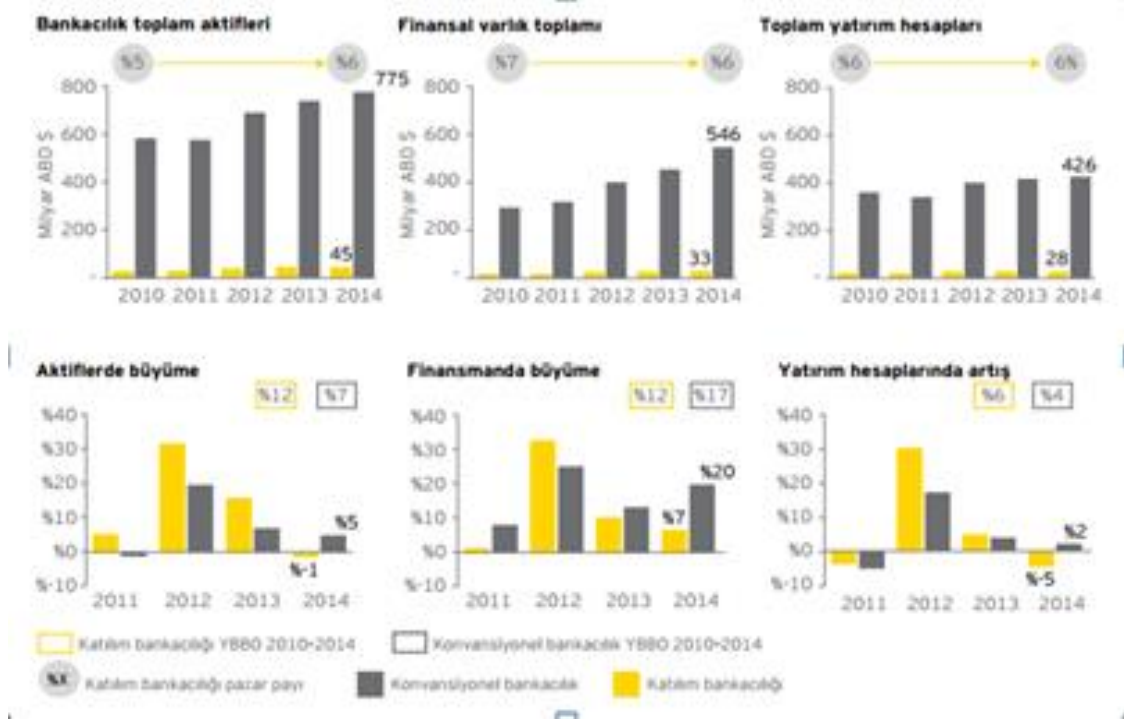
İslami finans Türk bankacılık sektöründe 30 yıldır faaliyet göstermektedir. Katılım bankaları ilk önce “Özel Finans Kurumu” olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra 5411 numaralı kanun ile 2005 yılında katılım bankası ismini almışlardır. 2001 yılında temsil amaçlı TKBB kurulmuştur. 2005 yılı öncesi krizlerde katılım bankacılığı gerekli mevzuatların düzenlenmemesi sonucu pek etki gösterememiştir. Ancak 2005 yılı sonrasında gelişim gösterilebilmiştir (TKBB Strateji Belgesi 2015, 17).

Şekil 3: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektörünün Tarihsel Çizelgesi

Kaynak: Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015- 2025. Sayfa 14 TKBB Yayın no:5 içinde. <http://www.tkbb.org.tr/documents/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf>, (03.07.2017).

Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün 2005’ten öncesi ve sonrası olarak ayrıldığını görmekteyiz. Zamanla bankaların isimlerinin değiştiği ve katılım bankacılığı isminden sonra ürünlerin isimlerinde ve şekil olarak yeni ürünlerinde katıldığı gözlemlenmektedir. İkincil piyasa işlemli katılım endeksi, katılım endeksine dayalı borsa fonu gibi yeni ürünlerin geldiğini işlemlerin teknolojik olarak daha hızlı ve güvenilirliği açısından önemi devlet tarafından dikkate alınmıştır.

Şekil 4: Konvansiyonel ile Katılım Bankacılıklarının Değerlendirilmesi

Kaynak: Ernst and Young, “World Islamic Banking Competitiveness Report 2016”
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/%C4%B0slami_Bankac%C4%B1l%C4%B1k_Raporu_TR/\\$FILE/EY_IBCR_2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/%C4%B0slami_Bankac%C4%B1l%C4%B1k_Raporu_TR/$FILE/EY_IBCR_2016.pdf), (05.11.2017).

Grafiklere bakıldığında 2014 yılı ve öncesinde katılım bankalarının verileri konvansiyonel bankalara oranı ile büyük bir fark gözlemlenmektedir. Bunun nedeni, düzenlemelerin hukuki açıdan gecikmesidir. Grafiklerde katılım bankacılığı tarafından yıllara göre ürün çeşitliliğinin artırılması, bilinçlendirilen toplum ve teknolojinin de geliştirilmesi yardımıyla artış yaşanabileceği gözlemlenmektedir.

3.1.4. Karlılık Düzeyleri

Katılım bankacılığının karlılığı ticarete endekslediği için kar veya zarar etme ihtimali vardır. Karlılığın müşteriyle paylaşımı makul bir konudur. Kar-zarardan hem müşteriyi hem sermayeyi vereni hem de bankayı etkilemektedir.

Tablo 11: Türkiye’de Katılım Bankalarının Net Kar/Zarar Rakamları (Bin TL)

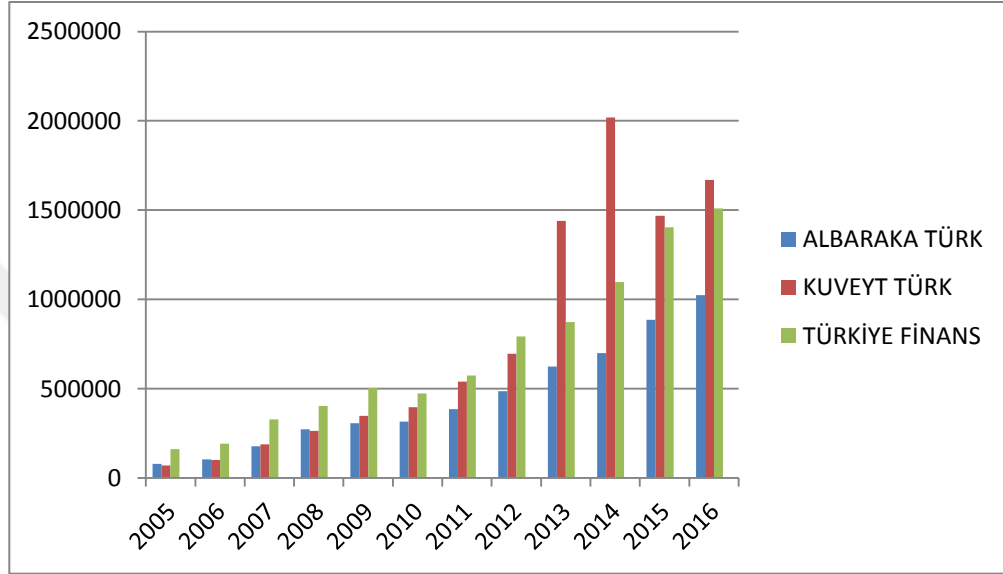
YILLAR	ALBARAKA TÜRK	KUVEYT TÜRK	TÜRKİYE FİNANS
2005	46128	29804	79450
2006	69381	35501	139808
2007	84979	74123	146943
2008	136242	104086	160633
2009	105279	127133	171388
2010	134044	159648	205529
2011	160155	195042	231587
2012	191835	250156	283573
2013	241409	300343	329277
2014	252631	370450	334228
2015	302863	444681	261076
2016	217609	541966	296243

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (01.08.2017).

Tablo 11’de Katılım bankalarının 2005 itibariyle net kar/zarar rakamları mevcuttur. Karlılık trendi pozitif bir şekilde yukarı yönlü gerçekleşmiştir. Katılım bankalarının içinde en iyi yükseliş eğilimini Kuveyt Türk elde etmiştir. Albaraka Türk 2015’te Türkiye Finans ise 2014’ten itibaren pozitif yönlü trendi bozmuştur. Diğer katılım bankaları verileri olan Ziraat Katılım ve Vakıf Katılımı son dönemlere denk geldiğinden dolayı veriler arasında yerini bulamamıştır. Bank Asya ise TMSF ye aktarıldığından dolayı veriler arasında bulunmamaktadır. Sunmuş olduğumuz veriler doğrultusunda, karlılık bağlamında Kuveyt Türk’ün etkin bir performans sergilediğini görmekteyiz. Ama bu seviyeler konvansiyonel bankalar ile yarışacak seviyeler olmadığından dolayı katılım bankacılığının gelişimi üstündeki yoğunlaşma

devam etmektedir. Çünkü rakamsal üstünlüğü elinde bulunduran konvansiyonel bankalar karlılık seviyelerinde de üst düzeydedir.

Katılım bankalarının en önemli geliri ve sistemini üzerine kurduğu kar payı karlılık düzeylerini ölçerken en etkili yöntemlerden biridir. Net kar payları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Şekil 5: Türkiye’de Katılım Bankalarının Net Kar Payı Grafiği (Bin TL)

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (01.08.2017).

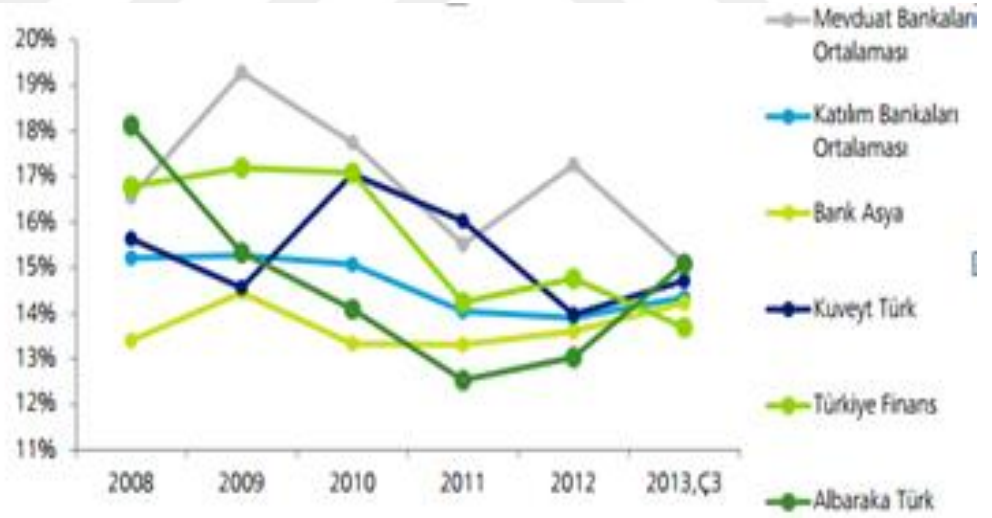
Verilen grafikte üç katılım bankasının kazanılan net kar payı oranlarının artışı gözlemlenmektedir. 11 sene boyunca gözlenen artış trendi söz konusudur. Katılım bankalarının grafikleri hızlı ve etkin görülmektedir. 2012 yılından sonra Kuveyt Türk’ün verilerinde sıçrama yaşanmıştır. Ayrıca karlılık performansı açısından da kar payı açısından da katılım bankaları arasında zirvede yer almaktadır.

Kar payı konvansiyonel bankalardaki karşılığı olan faizle eş tutulmaktadır. Fakat, katılım bankalarındaki kar payı miktarı konvansiyonel bankalardaki net faiz getirileri ile rakamsal olarak eş tutulamaz seviyededir.

3.1.5. Sermaye Yeterliliği ve Öz kaynaklar

Sermaye yeterliliği (SYR) ya da yükümlülük karşılama yeterliliği borçların ödenebilme kapasitesini ifade etmektedir. Bankaların belirli bir güvence sağlaması açısından bu oranın önemi büyüktür. Kredi ve piyasa riskleri ile karşılaşılması durumunda müşterilerin tazmini gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bankanın mali yapısının güçlü olması müşteriler için güvence oluşturmaktadır (Canbaz 2013, 54).

Basel 2 kriterlerine göre sermaye yeterlilik rasyosu %8 olarak alınmalıdır. Ancak TBB'nin 1 Mart 2016 bilgi notundaki açıklamaya göre, BDDK'nın çalışmaları doğrultusunda sermaye yeterlilik oranının en az %12 olması gerekmekte olduğu belirtilmiştir. Dolaylı bir açıdan baktığımızda bankacılık sektöründeki öz kaynak üretimi ve kullanımı ekonomik büyüme üzerinde güçlü bir etki yaratabilecektir. Aksi takdirde bankacılık sektörünün büyüme finansmanına katkısı sınırlı görülecektir (Türkiye Bankalar Birliği 2016, 3).

Şekil 6: Sermaye Yeterlilik Oranları

Kaynak: Deloitte, “ Türkiye Katılım Bankacılığı Büyüme Yolundaki Önemli Adımlar” Ocak 2004, s.10. https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/financial-services/kat%C4%B1l%C4%B1m_bankaciligi2014.pdf, (28.06.2017).

Grafiğe göre, 2008 itibariyle katılım bankalarının ortalaması ve mevduat bankalarının ortalaması %12'nin altında gerçekleşmemiştir. Bu ortalama en yakın düzeye 2011 yılında Albaraka Türk ulaşmıştır.

Tablo 12: TBB Sermaye Yeterliliği Risk Göstergeleri

RİSK GÖSTERGELERİ (yüzde)			
Ülke	Sermaye yeterlilik rasyosu	Takipteki alacaklar / toplam krediler	Son verinin ait olduğu dönem
Gelişmekte Olan Ülkeler			
Arjantin	14,6	1,8	Eylül 15
Brezilya	15,5	3,1	Eylül 15
Çin	13,0	1,5	Haziran 15
Macaristan	17,2	13,6	Eylül 15
Hindistan	12,9	4,8	Eylül 15
Endonezya	20,2	2,6	Eylül 15
Malezya	15,5	1,6	Haziran 15
Rusya	13,0	7,4	Eylül 15
Güney Afrika	14,2	3,1	Kasım 15
Gelişmiş Ülkeler			
Kanada	14,0	0,5	Eylül 15
Almanya	18,1	-	Eylül 15
İtalya	14,5	18,0	Haziran 15
Japonya	13,6	1,6	Ocak 15
Kore	14,2	0,6	Haziran 15
İngiltere	17,3	1,8	Aralık 15
ABD	14,2	1,5	Eylül 15
TÜRKİYE	14,6	2,6	Eylül 15

Kaynak: Seçilmiş Göstergelerle, Türkiye’de Bankacılık Sektörü ve Uluslararası Karşılaştırması 22 MART 2016 Raporu, TBB verilerinden uyarlanmıştır. (28.06.2017).

Eylül 2015’ten itibaren, SYR diğer ülkelerin ortalamasına yakındır. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde bu oran 12 ile 20 seviyelerindedir. Türkiye için 14,6 sermaye yeterlilik oranı diğer ülkeler ile kıyaslandığında iyi bir seviyede olduğu ifade edilebilir. Yukarıdaki Şekil 6’da Türkiye’deki bankalar içerisindeki sermaye yeterlilik oranlarının ortalamasının hiç altına düşmediği gözlenmiştir.

Tablo 13: Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Öz kaynak Değişim Tablosu (Milyon TL)

YILLAR	KB.ları	BÜYÜME (%)	BANKACILIK SEKTÖRÜ	PAYI (%)
2000	161.000		8.295.000	1,94%
2001	203.000	26,09%	19.003.000	1,07%
2002	400.000	97,04%	26.099.000	1,53%
2003	700.000	75,00%	36.208.000	1,93%
2004	892.000	27,43%	46.855.000	1,90%
2005	951.000	6,61%	54.687.000	1,74%
2006	1.560.000	64,04%	59.538.000	2,62%
2007	2.364.000	51,54%	78.850.000	3,12%
2008	3.729.000	57,74%	86.425.000	4,31%
2009	4.419.564	18,52%	110.874.000	3,99%
2010	5.457.000	23,47%	134.545.000	4,06%
2011	6.193.314	13,49%	144.650.000	4,28%
2012	7.377.000	19,11%	181.882.000	4,06%
2013	8.852.000	19,99%	193.745.000	4,57%
2014	9.673.000	9,27%	232.007.000	4,16%
2015	10.645.000	10,00%	262.275.000	4,00%

Kaynak: Coşan, Şerif. “Kurumsal Ticari Bankacılık Açısından Katılım Bankalarının Etkinliğinin Ölçülmesi” 2016, s.102.

Katılım bankacılığının sektördeki zamanlamaya bakıldığında 2005 yılında %64 oranında büyük bir değişim yaşanmıştır. 2005 yılında yapılan 5411 numaralı bankalar kanunun düzenlenmesinin etkisiyle katılım bankalarına klasik bankalarında olduğu gibi 100.000 TL’lik mevduat garantisi devlet tarafından tanınmıştır. 2005’ten sonra bankacılık sektöründeki pazar payı da artış yaşayarak 1,74 seviyelerinden 4 seviyelerine ulaşmıştır.

3.1.6. Toplanan Fonların Etkin Kullanımı

Bankalarda fonların kullanımı genel itibariyle cari hesaplarda veya yatırım hesaplarında gerçekleşmektedir. Katılım bankalarında yatırım hesaplarına katılma hesapları olarak ifade edilirken, klasik bankalarda mevduat hesabı olarak

tanımlanmaktadır. Fon kullanımındaki performans klasik bankalarda faiz ile katılım bankacılığında ise kar payı ile ölçülmektedir. Fakat bu bankaları ayıran bir diğer nokta ise faizde kazanç kesindir ama kar payında bu kesinliğin bulunmamasıdır. Sektördeki kullanıma göre veriler şu şekildedir;

Tablo 14: Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Toplanan Fonları (konsolide)-(Bin TL)

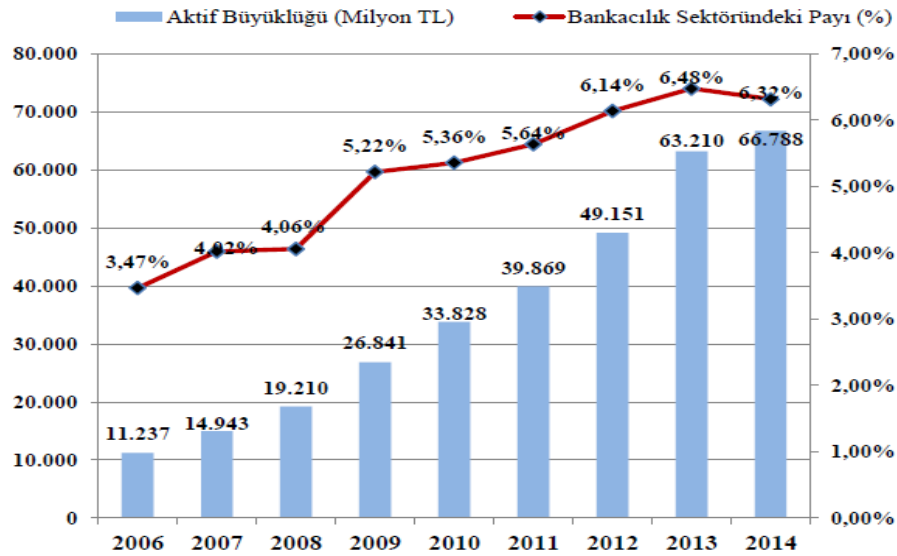
DÖNEMLER	KATILIM BANKALARI	KLASİK BANKALAR
2010	33.827.541	624.677.750
2011	39.869.282	709.789.909
2012	49.151.455	787.925.652
2013	63.210.195	967.036.877
2014	66.787.545	1.079.534.362
2015	71.902.563	1.273.228.800
2016	84.792.436	1.496.330.054

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ve Türkiye Bankalar Birliği (TBB) veri setlerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr- www.tbb.org.tr, (05.08.2017).

Tabloya göre katılım bankalarının fonu toplama ve kullandırma konusunda klasik bankalara göre çok aşağı seviyelerde kaldığı gözlemlenmektedir. Sektörün katılım bankaları açısından yeni olması durumu göz önüne alındığında hızlı ilerleyen bir yapı mevcuttur. Fakat toplam fonun klasik bankalara göre toplam mevduatın değerleri ciddi oranda düşüktür. Bunun sebeplerinden biri kesinlikle katılım bankalarının sayıca ve şube açısından da klasik bankalara oranla çok az olması, ki bu tablo da toplam 6 olan katılım bankalarının 2010'dan 2015'e kadar Ziraat Katılım ve Vakıf katılım bankaları dâhil edilememiş hatta 2015 itibarıyla Bank Asya da veriler arasında mevcut değildir. Katılım bankalarının yeni oluşumlu bir sistem olduğunu bilerek tablonun incelenmesi gerçekleştiğinde hızlı bir büyümeye sahip sürekli pozitif yönlü trendini gerçekleştiren ve Türkiye'nin mevcut mevzuatı göz önüne alındığında toplanan fon aslında azımsanmamalıdır. Bilançodaki pasif kalemlerde bulunan toplanan fonlardan (toplam mevduat) yararlanılarak yapılan bu tablo klasik bankalar ile katılım bankaları arasındaki 2010'dan günümüze kadar olan farkın ne

kadar fazla olduğu yönünde bilgi vermektedir. Bununla birlikte eğer katılım bankalarının etkinliğini daha fazla arttırmak isteniyorsa yapılacaklar 10. Kalkınma planındaki İFM doğrultusunda oluşan maddeler ile kesin ve kararlı bir şekilde sürdürülmelidir.

Fonların toplanması için katılım bankalarının ve klasik bankaların yöntemleri ismen farklıdır. Klasik bankalarda mevduatlı ve mevduatsız hesaplarda fonlar toplanırken, katılım bankalarında fonlar, özel ve cari hesaplarda işlem görmektedir. Birbirinden ayıran en önemli faktör ise faiz ile kar payı ayrışmasıdır. Faiz de kesin kazanç mevzu bahis iken kar payında zarar etme olasılığı da olduğundan dolayı birbirinden ayrılırlar. Toplanan fonların bankacılık sektörü içindeki kullanımları aşağıdaki grafikte yer almaktadır.

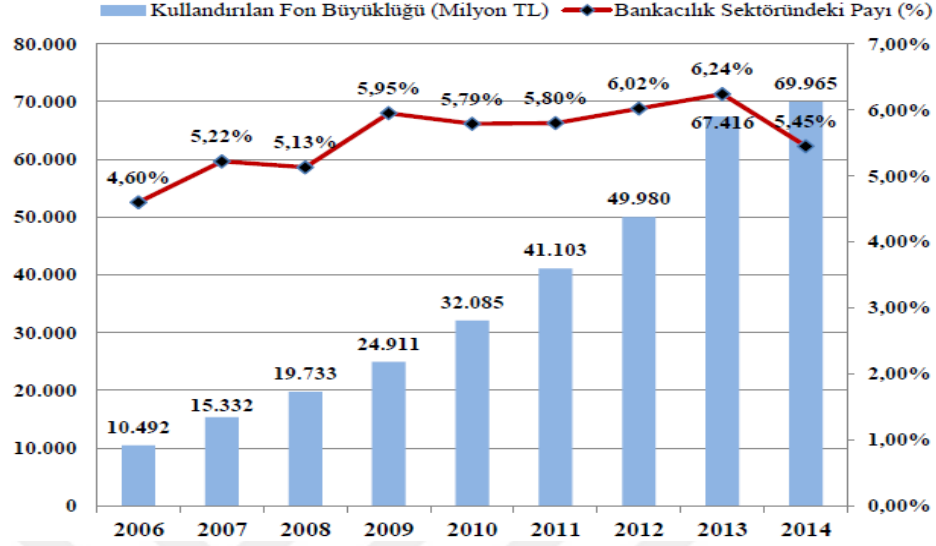

Şekil 7: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründe Toplanan Fon Payı

Kaynak:TKBB 2014 Raporu s.88.
http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2014_TR_final.pdf, (26.08.2017).

Yukarıdaki grafiğe göre, 2006 yılında toplanan fonlarda bankacılık sektöründeki payı 3.47 olan katılım bankalarının 2014 yılında 6.32 olmuştur. En yüksek seviyeyi 2013'te 6.48 olarak görmüştür. 2013'ten sonra pozitif trend bozulmuştur. Aktif büyüklüğü göz önüne alındığında 2006 yılından sonra sürekli olarak pozitif eğilimini korumuştur. 2006-2014 yılları arasında en fazla aktif

büyüklik farkı 2013 yılında meydana gelmiştir. Toplanan fonların aktifteki payları bu şekilde gösterilmiştir.

Şekil 8: Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründe Kullandırılan Fon Payı

Kaynak:TKBB

2014

Raporu

s.89.

http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2014_TR_final.pdf, (26.08.2017).

Katılım bankalarında kullandırılan fonlar, fon talep edenlerin yaptıkları işlemler sonucu elde edilmiştir. Grafiğe göre, kullandırılan fon büyüklüğü açısından katılım bankaları, sürekli pozitif bir trende sahiptir. Ayrıca 2013 yılında diğer yıllara oranla en fazla artış gerçekleşmiştir. Kullandırılan fonların bankacılık sektöründeki payı ise, dalgalı bir yapıya sahiptir. Bu demek oluyor ki, Bankacılık sektörü sürekli artan kullandırılan fonlardan belli süre zarflarında etkilenmektedir. Yıllara orantılı olarak baktığımızda bankacılık sektöründeki pay da 2014 yılında fazlaca bir düşüş söz konusudur. Toplanan fon ve kullandırılan fon payları göze alındığında paralellik göstermektedir.

3.2. Katılım Bankalarının Türkiye’deki Geleceği

Katılım bankacılığının sektörün büyüklüğü ile ilgili olarak devletin de desteği ile yapılmış çalışmaların ve katılım bankacılığındaki performansın yüksek olması sebebiyle artış göstereceği düşünülmektedir. Diğer ülkelerin uygulamasına

bakıldığında en önemlileri İran, Sudan, Malezya gibi ülkelerin başarısını görmek mümkündür.

Konvansiyonel bankalardan daha hızlı büyümekte olan katılım bankacılıkları 2011 yıl sonu itibariyle Türkiye’de 1.3tiryon USD büyüklüğe ulaşan İslami varlıklardan bahsediliyor ayrıca bunun ilerleyen yıllarda daha büyük miktarlara çıkabileceği düşünülmektedir. Bu büyümenin en büyük katkısı olan enstrümanın yani sukukun 2012 yılı itibariyle 130 milyar USD a ulaşırken devlet desteği ve özel sektöründe yardımıyla ulaşılabilecek noktalar önemli bir kaynak oluşturulabilmektedir (Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi 2013, 11).

Tablo 15: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörünün 2005–2012 Dönemi Ortalama Büyüme Oranları

	Krediler	Toplam Aktifler	Mevduat	Öz kaynaklar	Kâr (Zarar)
Katılım Bankaları	34 %	32 %	29 %	36 %	22 %
Bankacılık Sektörü	28 %	19 %	18 %	19 %	28 %

Kaynak: Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2013, s.11. http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/İslami_Finans.pdf, (08.11.2016).

Büyüme oranlarının incelendiği tabloya göre 2005’ten 2012’ye kadar olan dönemde 4 katılım bankasının varlığı ile konvansiyonel bankalara karşı rekabet etmenin yanı sıra oranların yüksek olduğu görülmektedir. Fakat kar durumunun ise düşük seyretmesinden dolayı yenilik ve rekabet için önemli gelişmeler gereklidir.

2014 yılında %5,2 seviyesine ulaşan pazar payının 2025 yılında %15 payına ulaşması beklentiler arasındadır. 2005 senesinde bu değerin %1 olduğu unutulmamalıdır. 2025 yılındaki hedefe 2007-2025 yılları arasındaki Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYH) ortalamada %5,1 oranında büyümesi gerektiği hesaplanmıştır. Bununla birlikte rakamların GSYH kişi başına 17.500 USD beklentiyi karşılamalıdır. Enflasyonun ise 2019’a kadar %6, 2019-25 arası %5 olması gerekmektedir (TKBB Strateji Belgesi 2015, 28).

Türkiye’ye uyum sağlamaya çalışılan katılım bankaları için devletin de katkısıyla onuncu kalkınma planında, İstanbul Finans Merkezi başlığı altında

Türkiye’de faizsiz finansın gelişmesi ve yetişmesi adına bazı kararlar alınarak bu yolda ilerlenmesini sağlamak istenmiştir. Koordinasyon kurulu bunlardan biridir. Bu kurulun görevleri aşağıdaki gibidir (2015 TKBB Raporu 2015, 40-41);

- Faizsiz finans sistemine yönelik algının iyileştirme çabaları
- İnsan kaynağı ve literatürün geliştirilmesi ve eğitimin arttırılması
- Hukuki altyapının ve kurumsal yapının geliştirilmesi
- Ürün ve hizmet çeşitliliğinin arttırılması ve klasik bankalardan ayrıştırılması

BDDK ve TKBB’nin çalıştay katılımcıları ile birlikte hazırlanmış olan raporda şu şekilde açıklanmıştır;

❖ Kurumsal iletişim algı ve itibar, yönüyle baktığımızda ülkemizde dindar kesim olarak kendini tanıtan kişi sayısı yüksektir. Fakat bu kişilerin konvansiyonel bankaları kullanma oranları da çok yüksektir ve bu bir çelişki yaratmaktadır. Tercihinde etkili olan şeyler ise; uygun maliyet, hizmet kalitesi, hizmete kolay erişim ve ürün çeşitliliği olarak sıraya konulabilmektedir. Yapılan çalışmalar göz önüne alındığında katılım bankacılığının faizsiz olgusuna temel olarak prensiplere uygun çalışıldığından emin olan kişi sayısı da oldukça fazladır. Çalışmaya göre, konu hakkında bilgi eksikliği olduğu ve katılım bankalarının bazı noktalarda cevap vermeye zorlandıklarından dolayı konvansiyonel bankalara yönelim artmaktadır (BDDK Çalıştay Raporu 2014, 69).

❖ Eğitim insan kaynakları ve sertifikasyon, alanında insan yetiştiremeyen katılım bankaları iktisat- ilahiyat birleşimi olduğundan dolayı kendi alanında ayrılmış ve uzmanlaşmış olma durumu yetersiz bilgiye yol açmakta ayrıca insan kaynağı bulamamaktadır. Bu dönemlerde bazı üniversitelerde Sabahattin Zaim ve Sakarya Üniversitesi buna örnek teşkil etmektedir. Bu üniversiteler de ayrıca yüksek lisans düzeyinde de eğitim verilmektedir. Ek olarak İstanbul Üniversitesinde de hazırlık çalışmaları başlamıştır. İstanbul Finans Merkezi Projesi kapsamında ayrıca değerlendirme yapılmaktadır. Sonuç olarak öğretim görevlisi eksikliğinde giderilmesi ile iş yerlerinde staj ve eğitim olanaklarının da oluşmasıyla belli bir seviye yakalanacağı düşünülmektedir (BDDK Çalıştay Raporu 2014, 31-32).

❖ Strateji, Koordinasyon ve İnnovasyon, açısından katılım bankaları konvansiyonel bankacılıklar ile aynı ürün ve hizmetleri sanamadığından hep bir alternatif düşünülmektedir. Katılım bankacılığı sektörü açısından gelecekte olumsuz bir yaklaşım açısı olarak düşünülse de koordinasyon merkezinin katkılarıyla ürün innovasyonuna ilişkin uzun vadeli stratejiler geliştirmekte önem kazanmaktadır. Yurt içi pazarda iyileşme çalışmaları kısa vade de çok şube açıp ulaşımı sağlamak orta vadede teknoloji ve innovasyondan yararlanma uzun vadede operasyonel verimliliğin artması stratejiler arasındadır. TKBB'nin de etkinliğini arttırması gerekmektedir (BDDK Çalıştay Raporu 2014, 87-88).

❖ Standartlar ve Düzenleme, bilhassa Türkiye'deki kanunlar açısından önem arz etmektedir. Faizsiz finans kuruluşlarının ve danışma kuruluşlarının yönetim içindeki belirsizliği ve uyum düzeyinin denetiminin yetersiz olması ilk başta incelenmelidir. Sorunları şu şekilde sıralayabiliriz; ilk olarak, konu bünyesinde faizsiz finans ile alakalı birimlerin oluşturulması ve kurumsal yönetim ilkelerinin geliştirilerek desteklenmesi önemli olacaktır. ikincisi klasik bankalar ile katılım bankalarının mevzuatının ayrılması ve en son olarak Türkiye standartlarının belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi gerekmektedir (BDDK Çalıştay Raporu 2014, 66-67).

❖ Ürün çeşitliliğinin sağlanması, katılım bankalarının kaynak vadelerinin uzatılması ve genellikle mudarebe ve müşaraka yani ortaklık sisteminin geliştirilmesiyle alakalı önerileri sunmaktadır. Finansal sektörde en büyük tehlikelerden biri likidite riskidir ve bunu aşabilmek için fon toplama ihtiyacı karşılanmalıdır. Katılım bankalarında en iyi likit ihtiyacı karşılayanlar sukuklardır. Ama çalıştay raporuna göre, sukukun icara sukuk yani kiralama yöntemine dayanan kira sertifikaları üzerinde durulması öngörülmüştür. Ülkemizdeki gelişen gayrimenkulün ağı da göz önüne alınarak hazine müsteşarlığının katkıları olması gerekmektedir. Ürün çeşitliliği konusunda yapılan çalışmalardan çıkan sonuçları boşluk olarak baktığımızda; finansal erişimin arttırılması, icara sukukunun artması ve gerekli düzenlemelerin yapılması. Kira sertifikalarının dayanak varlık ve haklara ilişkin mevzuatında dayanak varlığın değişimi konusu netleştirilmeli ve dayanak varlığın değil sukukun el değişmesine izin verilmesi. Hazine müsteşarlığı sukuk ihraçlarını fazlalaştırmalı, kamunun sukuk alması özendirilmelidir, kamuya sağlanan

kolaylıklar özel sektöre de sağlanmalı, sukuklar BİST nezdinde kote olması, çift taraflı vergi dezavantajları kaldırılmalı, müşaraka işlemleri sertifikalaştırılarak banka üzerinden katılım sertifikası ihracı yapabilmelidir. Finansman teriminde altın ve sukuk teminat gösterilebilmelidir. Konut finansmanına dayalı menkul kıymet ihracı yapılabilirdir. 30 günden az vade de katılma hesabı açılabilirdir. Türkiye’deki kamu kurumlarının yurt dışı ile bağlantısı olmalı ve ilişkiler geliştirilmelidir (BDDK Çalıştay Raporu 2014, 44-52).

3.3. Oran Analizi Yöntemi

Oran analizi, mali tablolar yardımıyla bulunan kalemlerin rasyo şeklinde oranlanmasıyla meydana gelmektedir. Şirketin veya bankanın mali durumu konusunda bilgilendirmektedir. Mali tabloların analizinde en çok yararlanılan yöntemlerden birisidir.

Oran analizi yönteminde, finansal tablolardaki kalemleri arasındaki anlama göre ilişkilerinin sonucunda çıkan miktarın birkaç katı veya yüzdeler ile açıklandığı görülmektedir. ‘ Rasyo Yöntemi ile Analiz’ de denilmektedir. Bu yüzden sonuçta çıkan matematiksel ilişkilerin bağlantılı olarak çıkardığı anlamda; ekonomik ve mali yapı, karlılık, nasıl ulaşıldığı hakkında bilgiler verilmektedir. Yani bu yöntemde amaç çıkarılan anlamda yorumlamak ve yeni bir sonuca ulaşmaktır. Ayrıca çıkan sonuçları mantık doğrultusunda değerlendirmektir (Akdoğan ve Tenker 2007, 640).

Her sektör kendine göre farklı özelliklere sahiptir. Bu özelliklerde mali ve faal olarak durumu farklılaştırabilmektedir. Bu yüzden, işletmenin veya bankanın başarısını görmek için sektöre ait standartlaşmış oranlarla karşılaştırma yapmak en doğru kararı vermede anlamlı olacaktır (Yeşilyaprak 2012, 117).

3.3.1. Bankaların Performans Ölçütleri

Bir bankanın performans ölçülerinden yararlanmak için ve analiz edebilmek için belirli verilenden faydalanmak gerekir. Bankaların ölçütlerinde belirli kalemlerin oranlanması ile performansı belirlemektedir. Bu çerçevede bankaların muhasebe kalemleri aşağıdaki tablo da yer almaktadır. Bir bankanın geçmiş verilerinden yararlanılarak gelecekte verebileceği verimin oranlanarak karlılık, likidite, aktif karlılığı ve sermaye yeterlilikleri hakkında bilgi vermektedir (Güney 2011, 191-192).

Tablo 16: Bankaların Performans Ölçütleri Finansal Oranlamalar

KOD	<i>FİNANSAL ORANLAR (RASYOLAR)</i>
<u>SERMAVE YETERLİLİĞİ</u>	
FO1	Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)
FO2	Özkaynaklar / Toplam Aktifler
FO3	(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler
FO4	Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar
FO5	(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar
<u>AKTİF KALİTESİ</u>	
FO6	Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler
FO7	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler
FO8	Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Toplanan Fonlar
FO9	Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar
FO10	Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar
FO11	Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler
FO12	Duran Aktifler / Toplam Aktifler
FO13	Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar
FO14	Net Kar Payı(Faiz) Geliri/ Toplam Aktifler
<u>LİKİDİTE</u>	
FO15	Likit Aktifler / Toplam Aktifler
FO16	Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
FO17	TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler
<u>KARLILIK</u>	
FO18	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler
FO19	Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar
FO20	Sürdürülen Faaliyeler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (01.08.2017).

Geleneksel performans ölçümleri sade finansal verilere dayalıdır. Fakat bugünün rekabet şartlarında bu ölçütler yeterli değildir. Bu nedenle, finansal

olmayan sübjektif ölçümlerinde kullanılması gerekmektedir. Örneğin bu konuda, itibar, kalite, memnuniyet gibi ölçütler önem kazanmıştır. Ama yine de stratejik kararları etkilediğinden dolayı performans ölçümü önemli bir yer tutmaktadır. Rekabet açısından objektif ve sübjektif ölçümlerin bir arada değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır (Ustaoglu 2014, 77).

Çalışma için kullanılacak performans ölçümleri oran analizi tekniğine uygun bir şekilde ve oranların daha net açıklanabilmesi açısından gerekli olan veriler bankaların bilançolarından toplanarak yararlanılmış ve bu veriler tablo haline getirilerek yukarıdaki performans ölçütlerinin bulunduğu tabloda oranlamaların bazılarının kullanımı sağlanmıştır. Rasyolar içerisinde koyu olarak gösterilenlerin incelenmesindeki sebep, bankaların bilançoları incelendiğinde bu kalemlerin ölçümlerinden daha fazla yararlandığı tarafımdan gözlemlenmiştir. Ayrıca, bu oranlar bankaların en belirgin kalemleri olması itibarıyla kullanılmış ve oranlamaların performans açısından daha açık ve net bilgiler vermesi sağlanmaya çalışılmıştır.

3.3.2. Seçilmiş Katılım Bankaları ve Klasik Bankaların Performans Ölçümleri

Çalışma için seçilen üç katılım bankası ve üç klasik banka, oran analizi yöntemi ile performans açısından bilançodaki veriler doğrultusunda yorumları yapılmıştır. Bankaların seçiminde, katılım bankaları için seçilen bankaların verilerine daha kolay ulaşabilmek adına zaman içerisindeki gelişimleri ve varoluş süreçleri dikkate alınmıştır. 2005-2016 yılları arasındaki veriler kullanıldığından dolayı 2014 itibarıyla TMSF varlıkları arasına geçen Bank Asya dâhil edilmemiştir. Ayrıca Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım da 2015 ten itibaren faaliyetlerine başladıkları için analiz dışında kalmıştır. Klasik bankalarda ise, katılım bankaları ile karşılaştırma yapılacağı için aktif büyüklükleri göz önüne alınarak en üst sıralarda cazib olan Garanti Bankası A.Ş. sırasıyla, orta sıralardaki Türkiye Ekonomi Bankası ve alt sıralardaki Şekerbank seçilmiştir. Seçmiş olduğum bu klasik bankalar açısından bir diğer etken ise, 2005-2016 yılları arasında faaliyette olmalarıdır. Bu doğrultuda ortaya çıkan sonuçlar aşağıda incelenmiştir.

Tablo17’de Albaraka Türk katılım bankasının bilançodan inceleyeceğimiz oranlar doğrultusunda verilerden faydalanılmıştır. 2005-2016 yılları arasında artış trendini devamlı olarak gerçekleştirdiğini ifade edebiliriz. Bilançonun kullanılan kalemleri göz önüne alındığında performans ölçümünün genel açıdan karlılık ve borçları karşılayabilme yeteneğinin ölçüldüğünü anlayabiliriz. Veriler doğrultusunda Albaraka Türk Katılım Bankası genellikle olağan dışı bir durumla karşılaşmadan faaliyetini sürdürmüştür.

Tablo 17: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI (DK)	AKTİF TOPLAMI (AT)	ÖZKAYNAK TOPLAMI (ÖT)	NET KAR PAYI GELİR (NG)	TAKİPTEKİ KREDİLER (TKPK)	TOPLAM KREDİLER (TK)
2005	46128	1969598	182490	79781	31181	1346234
2006	69381	2491813	245905	104156	34695	1832861
2007	84979	3690029	533780	178552	42876	2694918
2008	136242	4789108	638102	273536	105819	3657261
2009	105279	6414914	710666	307502	170087	4632510
2010	134044	8406301	852635	316158	190850	6270895
2011	160155	10460885	1004251	385648	171936	7264810
2012	191835	12324654	1218333	485898	222549	9058404
2013	241409	17216553	1497268	625176	279668	11987580
2014	252631	23046424	1790927	698974	326975	15474046
2015	302863	29561999	2103914	885681	468413	18557965
2016	217609	32850738	2279593	1023618	1105954	21843075

Kaynak: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde.
<https://www.albaraka.com.tr/faaliyet-raporlari.aspx>, (08.08.2017).

Tablo 18’de Türkiye Finans Katılım Bankası verileri görülmektedir. Türkiye Finans verileri de yıldan yıla artışını pozitif eğilimde sürdürmüştür. Sadece takipteki krediler bilanço kaleminde 2010 yılında bir düşüş söz konusudur. 2011 itibariyle tekrardan artış trendini sürdürmüştür. Bu veri dışında diğerleri sürekli büyüyen bir banka imajı sergilemiştir.

Tablo 18: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI	AKTİF TOPLAMI	ÖZKAYNAK TOPLAMI	NET KAR PAYI GELİRİ	TAKİPTEKİ KREDİLER	TOPLAM KREDİLER
2005	79450	3024294	256880	161190	68562	1988620
2006	139808	4122636	434055	191676	87689	2984837
2007	146943	5616687	587592	328805	106974	4497688
2008	160633	7104156	1001456	404256	190339	5498927
2009	171388	8699643	1193692	503846	257695	7123545
2010	205529	10691860	1406096	472983	243842	7975316
2011	231587	13528353	1613659	574459	245497	10346545
2012	283573	17616504	2125162	792111	358259	12763400
2013	329277	25126629	2522381	874083	441072	17447961
2014	334228	33494790	3153847	1097832	597317	23056422
2015	261076	38576299	3356757	1404262	1250842	27014513
2016	296243	38807717	3663014	1509539	1394324	25599230

Kaynak: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde.
<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar/sayfalar/bagimsiz-denetim-raporlari.aspx>, (08.08.2017).

Tablo 19’da Kuveyt Türk Katılım Bankası verileri mevcuttur. Diğer katılım bankalarının verileri ile karşılaştırdığımızda son yıllara oranla daha etkin olduğunu söyleyebiliriz. Kuveyt Türk’te sürekli artış eğilimindedir. Sadece 2010-2011 yıllarında 2008 krizinin de piyasalara sonradan etkisi olduğunu düşünürsek takipteki krediler kaleminde düşüş olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, o dönem içerisinde müşterilerin veya kurumların bankadan aldıkları kredileri tahsis edememesi sonucunda düşmektedir. Bununla aynı örneği Türkiye Finans için de dile getirmiştik. Diğer veriler doğrultusunda sürekli artış sergileyen Kuveyt Türk bankası güçlü bir görünüme sahiptir.

Tablo 19: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI	AKTİF TOPLAMI	ÖZKAYNAK TOPLAMI	NET KAR PAYI GELİRİ	TAKİPTEKİ KREDİLER	TOPLAM KREDİLER
2005	29804	2339928	213185	70857	101012	1505728
2006	35501	2936082	247238	101690	117564	2102143
2007	74123	3868318	388583	189307	133128	3009769
2008	104086	5768034	685679	263516	216346	4237712
2009	127133	6904526	807312	347659	298209	5005535
2010	159648	9727117	1256685	396057	234342	6971527
2011	195042	14897592	1437978	540384	209428	10258759
2012	250156	18910513	1684037	696548	285339	11697859
2013	300343	25893542	2302049	1439926	381676	16232906
2014	370450	34008175	3022870	2018781	481195	20575082
2015	444681	42052507	3402490	1468812	318060	25851000
2016	541966	48476955	3912064	1669869	748062	28412441

Kaynak: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde.
<https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri>, (08.08.2017).

Tablo 20’de ise klasik bankalar içerisinde Garanti bankasının verileri mevcuttur. 2005-2016 yılları arasında güçlü bir artış söz konusudur. Seçilen bankalar arasından en fazla aktif büyüklüğe sahip olan bankadır. Bankacılık sektöründe de üst sıralarda yer almaktadır. Tabloyu incelediğimizde dönem net karı, takipteki krediler ve net faiz gelirlerinde 2011 de yaşanan düşüşler söz konusudur. Karın düşüşü 2013 yılına kadar sürmüştür. 2008 küresel krizinin sonraki adımlardaki yansıması gerçekleşmiştir. Türkiye’nin 2001’de uygulanan BDDK’nın krize yönelik uygulamaları sayesinde 2008’deki krizde etkisi azaltılabilmektedir. Banka verilerinde buna şahit olmaktadır. Bu veriler doğrultusunda Garanti bankasının güçlü görünümünden söz edebiliriz.

Tablo 20: Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI	AKTİF TOPLAMI	ÖZKAYNAK TOPLAMI	NET FAİZ GELİRİ	TAKİPTEKİ KREDİLER	TOPLAM KREDİLER
2005	721286	36425462	3840709	1674660	714938	17155797
2006	1063663	50286913	4670293	1901806	636589	27350490
2007	1750488	67578482	6883119	2804103	846538	37217886
2008	2315616	88940860	9469074	3177960	1239739	49907407
2009	2962241	105462054	13315687	5079982	2237105	49732695
2010	3143233	123963432	16474516	4754740	1939109	64827310
2011	3070575	146642441	17576819	4688948	1532087	83813302
2012	3070325	160192491	21309251	5718932	2114073	91824492
2013	3005560	196896208	22584984	6355631	2538430	118671399
2014	3200248	218918504	26000874	7442688	3300829	134057798
2015	3406507	254342586	30981055	9241333	4404025	159139923
2016	5070549	284155400	35539080	11096942	5272774	186048228

Kaynak: Garanti Bankası A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde.
<https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/finansal-bilgiler/konsolide-olmayan-finansal-tablolar-tam-raporu/BDDK-Konsolide-Olmayan-Finansal-Raporlar/412/0/0>, (08.08.2017).

Tablo 21’de Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) verilerini görmekteyiz. Çalışmada verilen yıllar itibariyle artış trendi mevcuttur. Diğer Bankalarda olduğu gibi 2011 yılında dönem net karı düşüş göstermiştir. Verilerde farklı olarak net faiz geliri ve takipteki alacaklar kalemlerindeki düşüş TEB bankasında farklılık göstererek 2010 yılında düşüş sergilemiştir. 11 yılın sonunda TEB bankası aktif büyüklüklerine göre orta sıralarda yer almasına rağmen kalemlerdeki artışı etkin görülmektedir.

Tablo 21: Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI	AKTİF TOPLAMI	ÖZKAYNAK TOPLAMI	NET FAİZ GELİRİ	TAKİPTEKİ KREDİLER	TOPLAM KREDİLER
2005	78717	5421866	468811	219348	33679	2938644
2006	97781	8279555	557676	318457	44792	4951436
2007	130286	11800916	910331	559050	121508	6864427
2008	164198	14736055	1423619	775326	201525	8550534
2009	210167	15063560	1649452	800880	427991	8990715
2010	300301	19031105	1812863	758342	237253	11753255
2011	206675	38091738	4213311	1375002	517518	25652425
2012	495978	43532335	4805582	1844714	643226	29685734
2013	535048	53408628	5286438	1972239	868121	38134957
2014	622560	62991889	5902979	2564505	1120411	45392210
2015	882453	71960342	6961824	3074161	1232527	53212833
2016	941799	79727390	7799401	3437284	1771775	56363829

Kaynak: TEB A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde. <https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/bagimsiz-denetim-raporu-ve-finansal-tablolar/>, (08.08.2017).

Tablo 22’de Şekerbank verileri mevcuttur. Diğer seçilen klasik bankalara göre aktif büyüklüğü açısından en küçüğü Şekerbank’tır. Net kar kalemi 2011 yılında düşüş yaşamış net faiz geliri ve takipteki kredilerde de 2010 yılında düşüş gerçekleşmiştir. Diğer verilerde yıllar itibariyle artış trendini korumaktadır.

Tablo 22: Şekerbank T.A.Ş. Verileri (Bin TL)

YILLAR	DÖNEM NET KARI	AKTİF TOPLAMI	ÖZKAYNAK TOPLAMI	NET FAİZ GELİRİ	TAKİPTEKİ KREDİLER	TOPLAM KREDİLER
2005	34257	3166514	375569	294753	216592	1158371
2006	52001	4006314	436951	233928	245598	1995215
2007	122861	6088402	864789	439213	147269	3614433
2008	144307	8041338	975271	626591	235973	4799814
2009	152488	8954704	1249390	714794	402084	4906173
2010	170247	11369104	1400497	562546	342775	7006238
2011	118044	14399424	1462137	565401	275964	8510111
2012	240302	14517918	1824741	835556	380675	9793522
2013	210216	18725017	2055448	816938	691800	13501744
2014	223969	21187288	2391813	977980	838130	14632850
2015	102649	24415966	2526942	1056385	1009425	16725908
2016	125194	23818856	2532793	1084936	1079118	17605982

Kaynak: Şekerbank T.A.Ş. faaliyet raporlarından, bilançolarının içinde.
<http://www.sekerbank.com.tr/yatirimci/finansalbilgileri>, (08.08.2017).

Yukarıdaki tablolarda 2005-2016 yılları arasında seçilen katılım bankaları ile klasik bankalarının bilançodan oran analizi için belirlenmiş kalemlerin olduğunu görmekteyiz. Seçilen bankaların büyüklükleri göz önüne alındığında katılım bankaları verileri düşük seviyededir. Aslında bu durum ekonomik büyüme de

bankalar arasındaki payda da açıkça görülmektedir. Aktif büyüklüklerine oranla seçilmiş olan klasik bankaların ise katılım bankalarına en yakın olanı aktif büyüklüğü diğerlerine göre alt sıralarda yer alan Şekerbank'tır. Türkiye Ekonomi Bankası orta sıralarda yer almasına rağmen aktif ve diğer veriler açısından aradaki fark fazladır. Seçilen bu bankaları net kar olarak ele aldığımızda klasik bankaların 2011'de karlarının düştüğünü gözlemliyoruz. Katılım bankalarında ise tam aksine net karların sürekli artış trendi mevcuttur. Dönem itibarıyla 2008-2012 yılları arasında oluşan küresel krizin etkilerini net kardan görebiliriz. Bu dönem arası aslında Türkiye'nin krizi diğer Avrupa ülkeleri kadar yoğun yaşamadığını dile getirmek mümkün olmasına rağmen klasik bankaların etkilendiğini söylemek mümkündür. Net faiz gelirleri açısından da aynı tarihlerde klasik bankalarında düşüş görülmektedir. Katılım bankalarında kar payı gelirleri Türkiye Finans haricinde 2008-2012 yılları arasında artış gerçekleşmiştir.

Bu veriler doğrultusunda katılım bankaları ile klasik bankalar arasında oran analizi verilerinin analizini yaparak performans ölçütleri yorumlarını elde edeceğiz. Oran analizinde kullanılan ölçütler yukarıda kullanılan verilere göre belirlenmiştir.

Tablo 23: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyolar

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.023	0.027	0.023	0.028	0.016	0.015	0.015	0.015	0.014	0.010	0.010	0.007
DK/ ÖT	0.25	0.28	0.15	0.21	0.14	0.15	0.15	0.15	0.16	0.14	0.14	0.095
ÖT/ AT	0.092	0.098	0.14	0.13	0.11	0.10	0.096	0.096	0.086	0.077	0.071	0.069
NG/ AT	0.040	0.041	0.048	0.057	0.047	0.037	0.036	0.039	0.036	0.030	0.030	0.031
TKPT/ TK	0.023	0.018	0.015	0.028	0.036	0.030	0.23	0.024	0.023	0.021	0.010	0.024
TK/ AT	0.68	0.73	0.73	0.76	0.72	0.74	0.69	0.73	0.69	0.67	0.628	0.665

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 23'te Albaraka Türk'ün bilanço kalemlerinden derlenmiş finansal rasyoları mevcuttur. Bu finansal rasyolar incelendiğinde tabloda artışa veya azalışa yönelik bir eğilim bulunmamaktadır. Çünkü yıllar içinde bu seyir farklılık göstermektedir. Finansal rasyoların içerisinde rakamsal olarak negatif bir sayı olmadığından dolayı bu katılım bankaları açısından olumlu bir göstergedir.

Tablo 24: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.012	0.012	0.019	0.018	0.018	0.016	0.013	0.013	0.011	0.10	0.011	0.011
DK/ ÖT	0.13	0.14	0.19	0.15	0.15	0.12	0.13	0.14	0.13	0.12	0.131	0.139
ÖT/ AT	0.091	0.084	0.100	0.118	0.116	0.129	0.096	0.089	0.088	0.088	0.081	0.081
NG/ AT	0.030	0.034	0.048	0.045	0.050	0.040	0.036	0.036	0.055	0.059	0.035	0.034
TKPT/ TK	0.067	0.055	0.044	0.051	0.059	0.33	0.020	0.024	0.023	0.023	0.005	0.006
TK/ AT	0.64	0.77	0.77	0.73	0.72	0.71	0.68	0.61	0.62	0.60	0.615	0.586

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 24'te Kuveyt Türk Katılım Bankasının bilanço verileri yardımıyla finansal rasyo verileri tablosu oluşturulmuştur. Rasyolar yıllar içinde kendileri arasında belirli bir eğilime sahip değildir. Oranlamalar, karlılık ve kredi rasyolarından oluştuğundan dolayı pozitif çıkması finansal durumu hakkında olumlu eleştiriler sunmaktadır. Negatif herhangi bir veriyle karşılaşmadığından dolayı Kuveyt Türk Katılım Bankası bağlamına olumlu konuşmak mümkündür.

Tablo 25: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.026	0.033	0.026	0.022	0.019	0.019	0.017	0.016	0.013	0.009	0.007	0.008
DK/ ÖT	0.30	0.32	0.25	0.16	0.14	0.14	0.14	0.13	0.13	0.10	0.08	0.08
ÖT/ AT	0.08	0.10	0.10	0.14	0.13	0.13	0.11	0.12	0.10	0.09	0.09	0.10
NG/ AT	0.053	0.046	0.058	0.056	0.057	0.044	0.042	0.044	0.034	0.032	0.036	0.039
TKPT/ TK	0.034	0.029	0.023	0.034	0.036	0.030	0.023	0.028	0.025	0.025	0.074	0.088
TK/ AT	0.65	0.72	0.80	0.77	0.81	0.74	0.76	0.72	0.69	0.68	0.70	0.66

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tkbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 25’de Türkiye Finans Katılım Bankasının finansal oranlamaları mevcuttur. Bu veriler tablo 20’deki veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Diğer finansal rasyo tablolarında olduğu gibi yıllar içinde veriler artış veya azalış eğilimleri aynı değildir. Finansal oranların hesaplanmasında, bilanço kalemlerinde oluşan sürekli artışın finansal oranlamalarda aslında pozitif bir rakam çıkaracağı manasına gelmemelidir. Oranlamalar ve performans değerlendirmeleri bu açıdan önemlidir.

Tablo 26: Garanti Bankası A.Ş. Finansal Rasyoları

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.020	0.21	0.026	0.026	0.028	0.025	0.021	0.019	0.015	0.015	0.013	0.018
DK/ ÖT	0.19	0.23	0.25	0.24	0.22	0.19	0.17	0.14	0.13	0.12	0.11	0.14
ÖT/ AT	0.11	0.09	0.10	0.11	0.13	0.13	0.12	0.13	0.11	0.12	0.12	0.13
NG/ AT	0.046	0.038	0.041	0.036	0.048	0.038	0.032	0.036	0.032	0.034	0.036	0.039
TKPT/ TK	0.042	0.023	0.023	0.025	0.045	0.030	0.018	0.023	0.021	0.025	0.028	0.028
TK/ AT	0.47	0.54	0.55	0.56	0.47	0.52	0.57	0.57	0.60	0.61	0.63	0.65

Kaynak: Türkiye Bankaları Birliği (TBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 26’da Garanti bankası finansal rasyoları mevcuttur. Bilanço kalemleri doğrultusunda oluşan finansal rasyolar seçilen bankalar arasında aktif büyüklüğü en büyük olan garanti bankasının oranlarının katılım bankaların oranlarına çok yakın olduğunu görmekteyiz. İncelenen verilerin yorumlaması da bu tablolar üzerinden yapılmıştır. Verilerin yıllar itibariyle artış veya azalış eğilimli olmaması da oranların büyüklüğünden kaynaklanmadığını belirtmektedir.

Tablo 27: Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş. Finansal Rasyolar

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.015	0.012	0.011	0.011	0.014	0.016	0.005	0.011	0.010	0.010	0.012	0.012
DK/ ÖT	0.17	0.18	0.14	0.12	0.13	0.17	0.05	0.10	0.10	0.11	0.13	0.12
ÖT/ AT	0.09	0.07	0.08	0.10	0.011	0.10	0.11	0.11	0.10	0.09	0.10	0.10
NG/ AT	0.040	0.038	0.047	0.053	0.053	0.040	0.036	0.042	0.037	0.041	0.043	0.043
TKPT/ TK	0.011	0.009	0.018	0.024	0.048	0.020	0.020	0.021	0.023	0.025	0.023	0.031
TK/ AT	0.54	0.60	0.58	0.58	0.60	0.62	0.67	0.68	0.71	0.72	0.74	0.71

Kaynak: Türkiye Bankaları Birliği (TBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 27’de TEB’in finansal rasyoları mevcuttur. Tablo 21’de bulunan verilerin oranlanması ile oluşturulmuştur. Bankalar arasındaki verilerin aşağı yukarı aynı doğrultuda ilerlediğini gözlemlemekteyiz. Belirlenen veriler pozitif oranlamalar oluşturduğundan dolayı banka performanslarında da pozitif etkisi olmuştur diyebiliriz.

Tablo 28: Şekerbank T.A.Ş. Finansal Rasyolar

RASYOLAR(%)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DK/ AT	0.011	0.013	0.020	0.018	0.019	0.015	0.008	0.017	0.011	0.011	0.004	0.005
DK/ ÖT	0.09	0.12	0.14	0.15	0.12	0.12	0.08	0.13	0.10	0.09	0.04	0.05
ÖT/ AT	0.12	0.11	0.14	0.12	0.14	0.12	0.10	0.13	0.11	0.11	0.10	0.11
NG/ AT	0.09	0.06	0.07	0.08	0.08	0.05	0.04	0.06	0.04	0.05	0.04	0.05
TKPT/ TK	0.19	0.12	0.04	0.05	0.08	0.05	0.03	0.04	0.05	0.06	0.06	0.06
TK/ AT	0.37	0.50	0.59	0.60	0.55	0.62	0.59	0.67	0.72	0.69	0.69	0.74

Kaynak: Türkiye Bankaları Birliği (TBB) verilerinden uyarlanmıştır. www.tbb.org.tr, (11.08.2017).

Tablo 28’de Şekerbank finansal rasyoları mevcuttur. Seçilen klasik bankalar arasında aktif büyüklük sıralamasında en alt sırada yer alan Şekerbank’ın diğer bankalar gibi oransal bütünlüğü koruduğu gözlemlenmektedir. Oranlama da pozitif durumun devam etmiş olması banka performansında herhangi olumsuz bir şey olmadığını göstermektedir.

Finansal Rasyo tablolarındaki verilerin hepsi incelenecek olursa, 2005-2016 yılları arasında banka verilerinin toplanması ile oluşturulan klasik bankalar ile katılım bankalarının finansal rasyo verileri pozitif ve yıllar içerisinde istisnai durumlar haricinde belirli artış veya azalış trendi olmayan bir yapıdır. Bu oranlar, karlılık ve bankaların borçlanma performanslarının ne derecede olduğunu ayrıca bankaların nasıl yönetildiği hakkında bilgi vermektedir. Katılım bankaları ile klasik bankalar arasındaki performans durumunu bu ölçütler ile değerlendirilmektedir.

Çalışmada bu veriler doğrultusunda performans ölçütleri ile değerlendirilerek yorumlamaları yapılmaktadır. Kullanılan oranlar sırasıyla şunlardır;

- Aktifin Karlılığı
- Öz kaynakların Karlılığı
- Öz kaynaklar / Toplam Aktifler
- Net Kar Payı(Faiz) / Toplam Aktifler

- Takipteki Krediler / Toplam Krediler
- Toplam Krediler / Toplam Aktifler
- Likit Aktifler / Toplam Aktifler
- Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler

Bu oranlar bankaların performans ölçümlerini gerçekleştirmek için gerekli olacaktır. Performanslarını ölçerken belirlenen kriterler; karlılık seviyeleri, aktif kalite performansları, sermaye yeterlilikleri ve likidite performansları elde edilmektedir.

3.3.2.1. Karlılık Performansı

Karlılık oranlarının hesaplanması, genellikle işletmelerin yaptığı işlemler sonucu elde ettiği başarıda karın olması ile mümkündür. İşletmenin karı sektördeki diğer kar oranlarını karşılaştırmadan düşük görülebilir ama eğer karşılaştırılma yapıldığında diğerlerine göre yüksekse o zaman yeterli görülmelidir (Ceylan ve Korkmaz 2011, 66-67). Eğer firmanın karı karşılaştırılmadan önce tam tersi olarak yüksek görünüyorsa ve diğerlerine göre de seviye olarak fazlalık varsa ve firma seviyesini daha etkin ve karlı kullanma kapasitesine sahipse bunu yeterli bir sonuç olarak yorumlamamak gerekmektedir (Akgüç 2010, 65). Aşağıda FO18 aktif karlılık oranı ve FO19 öz kaynak net karlılık oranı veriler değerlendirilmiştir.

$$\text{Aktif karlılık oranı} = FO18 = \frac{\text{Net Dönem K/Z}}{\text{Aktif toplamı}} \text{ formülasyonudur.}$$

“Faaliyet oranları, bilanço kalemleri ile gelir tablosu kalemleri –genellikle satışlar- arasındaki ilişkiye dayanır ve çeşitli varlıkların geri dönme çabukluğunu ortaya koyar” (Yeşilyaprak 2012, 119). Yani **bir birim varlığa ne kadar kar düştüğünü göstermektedir.**

Tablo 29: Aktif Karlılık Oranı (FO18)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.020	0.21	0.026	0.026	0.028	0.025	0.021	0.019	0.015	0.015	0.013	0.018
Teb	0.015	0.012	0.011	0.011	0.014	0.016	0.005	0.011	0.010	0.010	0.012	0.012
Şekerbank	0.011	0.013	0.020	0.018	0.019	0.015	0.008	0.017	0.011	0.011	0.004	0.005
Kuveyt Türk	0.012	0.012	0.019	0.018	0.018	0.016	0.013	0.013	0.011	0.010	0.011	0.011
Albaraka	0.023	0.027	0.023	0.028	0.016	0.015	0.015	0.015	0.014	0.010	0.010	0.007
Türkiye Finans	0.026	0.033	0.026	0.022	0.019	0.019	0.017	0.016	0.013	0.009	0.007	0.008

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Klasik bankaların, aktif karlılık açısından karşılaştırdığımızda tablodaki veriler aktif büyüklükleri de göz önüne alınarak faaliyetlerin etkinliği açısından katılım bankalarından daha iyi oldukları gözlemlenmektedir. Katılım bankaları ilk yıllardaki çıkışını son yıllara doğru devam ettiremediğini gözlemlemekteyiz fakat aynı durum klasik bankalar içinde geçerlidir. Klasik bankalar arasında aktif büyüklüğü en fazla olan garanti bankası dengeyi sağlar durumdadır. TEB ve Şekerbank ise, katılım bankaları ile olan aktif büyüklüğüne en yakın performansa sahip olması aktif karlılık oranlarında da kendini göstermiştir. 2011 yılındaki verilerde düşüşleri ise gözden kaçmamaktadır. Bu düşüşün sebebinin 2008-2012 yılları arasında etki eden küresel kriz olduğu düşünülmektedir. Kuveyt Türk'ün ise zamana göre dalgalı, Albaraka Türk ve Türkiye Finans katılım bankaları ise aşağı yönlü bir eğilimde aktif karlılık oranına sahip olduğu ifade edilmektedir. Katılım bankalarında da krizden etkilenme meydana gelmiş fakat küçük etkiler yarattığı, klasik bankalardaki gibi sert düşüşler görülmediği veriler ışığında ifade edilebilir. Klasik bankaların, etkinliği katılım bankalara oranla daha iyi olduğu tablodaki inceleme doğrultusunda görülmektedir.

$$\text{Öz kaynaklarda net karlılık oranı} = \text{FO19} = \frac{\text{Net Dönem K/Z}}{\text{Özkaynaklar}}$$

formülasyonudur.

Tablo 30: Öz Kaynakların Karlılığı (FO19)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.19	0.23	0.25	0.24	0.22	0.19	0.17	0.14	0.13	0.12	0.11	0.14
Teb	0.17	0.18	0.14	0.12	0.13	0.17	0.05	0.10	0.10	0.11	0.13	0.12
Şekerbank	0.09	0.12	0.14	0.15	0.12	0.12	0.08	0.13	0.10	0.09	0.04	0.05
Kuveyt Türk	0.13	0.14	0.19	0.15	0.15	0.12	0.13	0.14	0.13	0.12	0.13	0.14
Albaraka	0.25	0.28	0.15	0.21	0.14	0.15	0.15	0.15	0.16	0.14	0.14	0.10
Türkiye Finans	0.30	0.32	0.25	0.16	0.14	0.14	0.14	0.13	0.13	0.10	0.08	0.08

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Öz kaynaklarda net karlılık oranı, banka sahiplerince yatırdıkları miktarın ne kadar kazandırdığı ile alakalıdır. Yani diyoruz ki, **bankanın nasıl yönetildiği hakkında performans bilgisi de vermektedir. Ayrıca, bu oran işletmenin öz kaynağının karlılığını gösterdiğinden oranın yüksek çıkması olumlu bir durumdur.** Demek oluyor ki, bir birimlik öz kaynak için ne kadar net kar elde ettiğini göstermektedir.

Klasik bankalar ile katılım bankalarının yatırdıkları sermayeden elde ettikleri kar veya zararın oluşturduğu tablo incelemesinde elde edilen verilere göre, katılım bankaları ile klasik bankalar pozitif rakamlar ile 2005-2016 yılları arasında negatif eğilime sahiptir. Bu eğilim zaman içerisinde dalgalanmalar yaşamıştır. 2011 verileri diğer yıllara oranla göze çarpmaktadır. Klasik bankalar bilhassa küresel krizin etkilerinin bulunduğu 2008-2012 yılları arasında öz kaynak karlılığı oranlamasında yaşanan negatif eğilim açıkça görülmektedir. Klasik bankalara oranla katılım bankaları 2011 yılı baz alınarak daha az etkilendiği belirlenmiştir. Klasik bankalar arasında Garanti Bankası güçlü bir duruş sergilerken diğer klasik bankalarının öz kaynak karlılığını fazlasıyla etkilemiştir. Sonuç olarak, katılım bankaları ile klasik bankaların etkinliği göz önüne alındığında arada çok büyük farkların olmadığı hatta katılım bankalarının daha avantajlı konumda olduğu söylenebilmektedir.

3.3.2.2. Aktif Kalite Performansı

Bankalar için aktiflerin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Aktiflerin sağlıklı yönetimi ve maliyetlerin az tutulması her zaman bir şirket veya banka için önem derecesi yüksek olmuştur. Bunların uygulanması ile birlikte kaynakları etkin kullanabilmekte ve aktif kalite performansını ölçebilmektedir.

Krediler bankaların en önemli getiri kaynağıdır. Katılım bankalarında ise kredinin alternatifi murabahadır. Aktif kalite performansı oranlarından en önemlilerinden birisi toplam kredileri toplam aktiflerin içerisindeki payını göstermesidir. Ancak bu şekilde kredilerin toplam aktifteki karlılığı ölçülebilir ve etkinliği gözetilebilmektedir. Bu oranın çok düşük veya çok yüksek olarak çıkması banka açısından farklı sonuçlara sebebiyet vermektedir. Yüksek çıkması durumunda, fazla kredilendirme anlamına gelir ki bu durum yüksek kredi riski manasına gelmektedir. Risk-getiri dengesi bozulmuştur. Düşük çıkması durumunda ise, bankanın ana faaliyet konusunun dışına çıktığı anlamını taşımaktadır. Ayrıca büyük ödeme güçlüğü çektiği manasına da gelebilmektedir (Ustaoglu 2014, 83).

Tablo 31: Toplam Kredi ve Alacaklar / Toplam Aktifler (FO7)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.47	0.54	0.55	0.56	0.47	0.52	0.57	0.57	0.60	0.61	0.63	0.65
Teb	0.54	0.60	0.58	0.58	0.60	0.62	0.67	0.68	0.71	0.72	0.74	0.71
Şekerbank	0.37	0.50	0.59	0.60	0.55	0.62	0.59	0.67	0.72	0.69	0.69	0.74
Kuveyt Türk	0.64	0.77	0.77	0.73	0.72	0.71	0.68	0.61	0.62	0.60	0.62	0.59
Albaraka	0.68	0.73	0.73	0.76	0.72	0.74	0.69	0.73	0.69	0.67	0.63	0.67
Türkiye Finans	0.65	0.72	0.80	0.77	0.81	0.74	0.76	0.72	0.69	0.68	0.70	0.66

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Seçtiğimiz bankaların aktif kalite performansı formülasyonu ve durumu şu şekildedir;

$$\text{Aktif kalite performansı=FO7} = \frac{\text{Toplam Kredi ve Alacaklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$$

formülasyonudur.

Bu verilere oranla aktif kalite performansı klasik bankalarda artış trendini sürdürmüştür. Katılım bankalarının verilerinde ise daha dalgalı oranlar mevcuttur. 2005-2016 yılları arasında katılım bankaları başlangıçta kredilerin aktifler içindeki payının fazla olduğunu ifade etmek mümkündür. Oranların 0 ile 1 arasında olması itibariyle klasik bankalara oranla yüzdesel ifadelerinin daha fazla olduğu görülmektedir zaman ile denge gerçekleşmiştir. Ayrıca klasik bankalar ile oranların 2013-2014 yıllarında neredeyse aynı düzeyde olduğu tablo da gözlemlenmektedir. Aktif kalite performansına göre daha önce de belirttiğimiz kredi fazlalığı önemlidir ama denge bozucu bir duruma da sokabilmektedir. Katılım bankaları ile Klasik bankalar arasındaki denge zaman içerisinde oluştuğundan dolayı bu oranlamada birbirine üstünlük sağladıkları ifade edilememektedir.

Tablo 32: Takipteki Krediler / Toplam Kredi ve Alacaklar (FO10)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.04	0.02	0.02	0.03	0.05	0.03	0.02	0.02	0.02	0.03	0.03	0.03
Teb	0.01	0.01	0.02	0.02	0.05	0.02	0.02	0.02	0.02	0.03	0.02	0.03
Şekerbank	0.19	0.12	0.04	0.05	0.08	0.05	0.03	0.04	0.05	0.06	0.06	0.06
Kuveyt Türk	0.07	0.06	0.04	0.05	0.06	0.03	0.02	0.02	0.02	0.03	0.05	0.06
Albaraka	0.02	0.02	0.02	0.03	0.04	0.03	0.02	0.02	0.02	0.02	0.01	0.02
Türkiye Finans	0.03	0.03	0.02	0.03	0.04	0.03	0.02	0.03	0.03	0.03	0.07	0.09

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Seçtiğimiz bankaların aktif kalite performansı içindeki kredi riskini belirten formülasyonu ve durumu şu şekildedir;

$$\text{Kredi Riski Performansı=FO10} = \frac{\text{Takipteki krediler}}{\text{Toplam Kredi ve Alacaklar}}$$

formülasyonudur.

“Kredi riski, en temel tanımıyla bankaların alacaklarını zamanında ve sözleşmede belirtilen şartlarda tahsil edememeleri olarak tanımlanabilir. Bu tanım dikkate alındığında, bankalar başta kredi portföyleri olmak üzere, yatırım amaçlı elde tutulan menkul kıymet portföyleri, para piyasalarından olan alacakları ve türev işlemleri gibi alacak hakkı doğuran işlemleri dolayısıyla kredi riskine maruz kalmaktadırlar. Diğer taraftan, daha geniş anlamı ile kredi riski karşı tarafın kredi kalitesindeki değişimlerden kaynaklanan spesifik risk ile menkul kıymetleştirme ve kredi türevlerinde ortaya çıkan ‘referans kredi riskini’ de kapsamaktadır (BDDK(a) 2004, 7).” Kredi riski için yapılan açıklamadan sadece takipteki kredilerin toplam kredilere oranlanması ile geri dönüşüm oranlarını yukarıdaki tabloda ölçümleri sağlanmış bir şekilde göstermiş olduk. Katılım bankaları ile klasik bankalar arasındaki dönüşüm oranlarını 2005-2016 yılları arasındaki verileri mevcuttur. Tabloda en fazla göze çarpan Şekerbank’ın 2005-2006 yıllarında verilerin yüksek oluşudur. Riskin daha fazla olduğunu göstermektedir. Onun dışında katılım bankaları ile klasik bankalar arasında çok büyük farklar yoktur. Hatta katılım bankaları Türkiye Finans hariç diğer katılım bankalarının kredi dönüşü açısından daha iyi olduğu söylenebilir. Kredinin geri dönüş hızının yüksek olması yani, kredi riskinin daha az olması banka açısından çok önemli ve aktif kalitesini de daha etkin kılmaktadır. Aktif kalitesini etkileyen bir diğer etmen de net kar payı geliri olan oranıdır. Formülasyonu aşağıdaki gibidir;

$$\text{Aktif Performansı=FO14} = \frac{\text{Net Kar Payı (Faiz) Geliri}}{\text{Toplam Aktifler}}$$

formülasyonudur.

Tablo 33: Net Kar Payı (Faiz) Geliri / Toplam Aktifler (FO14)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.046	0.038	0.041	0.036	0.048	0.038	0.032	0.036	0.032	0.034	0.036	0.039
Teb	0.040	0.038	0.047	0.053	0.053	0.040	0.036	0.042	0.037	0.041	0.043	0.043
Şekerbank	0.090	0.063	0.072	0.081	0.081	0.053	0.042	0.060	0.040	0.050	0.040	0.050
Kuveyt Türk	0.030	0.034	0.048	0.045	0.050	0.040	0.036	0.036	0.055	0.059	0.035	0.034
Albaraka	0.040	0.041	0.048	0.057	0.047	0.037	0.036	0.039	0.036	0.030	0.030	0.031
Türkiye Finans	0.053	0.046	0.058	0.056	0.057	0.044	0.042	0.044	0.034	0.032	0.036	0.039

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Net Kar payı geliri veya klasik bankalara göre net faiz gelirleri aslında bir banka için en önemli kaynaktır. Elde edilen karın toplam aktif içerisindeki payı bankanın yönetiminin performansı ile ilgili bilgiler vermektedir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde ele alacağımız faktörler genel açıdan klasik bankalar ile katılım bankaları arasındaki performanslardır. Bilançodaki net kar payı verileri ile net faiz gelirleri rakamsal olarak ele alındığında klasik bankaların 2005 verileri ile katılım bankalarının 2016 verileri aynı seviyededir. Bu veriler aslında aradaki farkı net bir şekilde açıklamaktadır. Aktif büyüklüklerinin sıralamalarına göre alınan klasik bankaların net faiz gelirleri arasında da büyük farklar mevcuttur.

Seçilen katılım bankaların ve klasik bankaların aktifler üzerinde net kar payı gelirleri oranlamasında ise büyük farklar görülmemektedir. Tabloyu incelediğimizde oransal olarak en uç veriler 2005-2010 yılları arasında Şekerbank’a aittir. Katılım bankalarında son 2 yılda performans olarak düşüş söz konusudur.

3.3.2.3. Sermaye Yeterliliği Performansı

Sermaye yeterliliği; “**Maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli öz kaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder**” (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 2011, 48) şeklinde açıklanmıştır. Sermaye, bir işletme veya bir banka açısından çok önemlidir. Üretim faktörlerinin başında

gelmekte ayrıca devamı için de karşılaşılabilecek riskin önlenmesi bağlamında sermaye önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple bankalar sermaye oranını iyi ayarlayıp belirli bir oranın üzerinde tutmalıdırlar.

Basel kriterlerinin ve BDDK'nın da önemsedığı sermaye yeterlilik rasyosu global bankacılık ve finans sisteminin risk ölçümü ve değerlendirme esaslarının önemli parçasıdır (O. Ceylan 2015).

Sermaye yeterliliği performansı şu şekilde ölçülebilir;

$$\text{Sermaye yeterliliği performansı} = \text{FO2} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{Toplam Aktifler}}$$

formülasyonudur.

Tablo 34: Öz kaynaklar / Toplam Aktifler (FO7)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.11	0.09	0.10	0.11	0.13	0.13	0.12	0.13	0.11	0.12	0.12	0.13
Teb	0.09	0.07	0.08	0.10	0.11	0.10	0.11	0.11	0.10	0.09	0.10	0.10
Şekerbank	0.12	0.11	0.14	0.12	0.14	0.12	0.10	0.13	0.11	0.11	0.10	0.11
Kuveyt Türk	0.09	0.08	0.10	0.12	0.12	0.13	0.10	0.09	0.09	0.09	0.08	0.08
Albaraka	0.09	0.10	0.14	0.13	0.11	0.10	0.10	0.10	0.09	0.08	0.07	0.07
Türkiye Finans	0.08	0.10	0.10	0.14	0.13	0.13	0.11	0.12	0.10	0.09	0.09	0.10

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Formülasyona göre elde edilen verilerde, sermaye yeterlilik performanslarının birbirine yakın olduğunu görmekteyiz. Klasik bankalar ile katılım bankaları arasındaki fark çok azdır. Sermaye yeterlilik oranlarına göre dünyadaki ve BDDK'nın verilerine göre ortalamanın üstünde olduğunu dile getirmiştik. Klasik bankalar bu oranlamada da ön plandadır. BDDK'nın sermaye yeterliliği raporunda %12'nin altında bir performans sergilenmemesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Garanti bankasının bu oranın üstünde olduğu diğer bankalarında yaklaşık bu oranlar etrafında bir performans sergilediği tabloda gözlemlenmektedir. Katılım bankaları

klasik bankalara oranla, yeni olmalarına karşın gayet iyi bir performans sergilemiştir. Fakat son yıllarda sadece Garanti bankası verilen oranın üzerinde kalabilmiştir.

3.3.2.4. Likidite Performansı

Likidite, işletmenin nakit durumunun kısa veya uzun dönemli borçlarının karşılanma performansını göstermektedir. Bu oranlama işletmenin yaşam süresini ve işletmenin borçlarındaki ödeme niyetini ve durumunu gösteren önemli oranlardır. **Oranların yüksek çıkması atıl paraya delalet ederken, düşük çıkması ise borçların ödeme zorluğunu ifade etmektedir** (Yeşilyaprak 2012, 119a).

İşletmeler içerisinde nakdin en fazla dolaştığı kuruluş bankalardır. Çeşitli durumlarda bankalar, mevduat sahibi parayı derhal istemesi üzerine talebi gerçekleştirmek için nakdin hazırda bulunması gerekmektedir. Fakat toplanan mevduatın geri dönüşümünün karşılanması kadar nakit paranın atıl konumda kalması da mantıklı olmamakla beraber mühim bir konu olmuştur. Bunun miktarını sektör muhit ve müşteri gruplarına göre en uygun şekilde saptayarak yapılması gerekmektedir (Eyüpgiller 1994, 174).

Likidite oranları ise, bankanın veya işletmenin kısa vadeli borçlarını zamanında ödeyebilme yeteneğini göstermektedir. Teknik likidite ve gerçek likidite olarak ayrılmaktadır. Teknik likidite, vadesi gelen borçları ödeyebilme gücüdür. Gerçek likidite ise işletmenin tavsiyesi durumunda borçlarını ödeyebilme gücüdür. Bu konuda teknik likidite ile ilgilenmiş oluyoruz (Ceylan ve Korkmaz 2011, 44). Likidite formülasyonu şu şekildedir;

$$\text{Likidite performansı} = \text{FO15} = \frac{\text{Likit Aktifler}}{\text{Toplam Aktifler}} \quad \text{formülasyonudur. Likit}$$

aktiflerin bulunabilmesi için bankaların bilançolarında kullanılan kalemler sırasıyla toplanarak elde edilmiş olup aşağıdadır:

- Nakit Değerler ve TCMB
- Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yansıtılan FV (net)
- Bankalar
- Para Piyasasından Alacaklar

- Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (net)

Tablo 35: Likit Aktifler/ Toplam Aktifler (FO 15)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.374	0.317	0.349	0.319	0.429	0.396	0.362	0.380	0.284	0.254	0.234	0.211
Teb	0.398	0.367	0.364	0.316	0.296	0.333	0.283	0.269	0.239	0.235	0.223	0.259
Şekerbank	0.465	0.411	0.309	0.182	0.252	0.254	0.323	0.196	0.165	0.176	0.195	0.134
Kuveyt Türk	0.234	0.191	0.150	0.207	0.204	0.227	0.253	0.326	0.318	0.338	0.323	0.346
Albaraka	0.205	0.178	0.209	0.195	0.196	0.177	0.234	0.203	0.227	0.236	0.286	0.262
Türkiye Finans	0.225	0.201	0.115	0.175	0.145	0.225	0.209	0.227	0.249	0.231	0.205	0.247

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Tabloya göre 2005-2016 yılları arasında katılım bankalarının aktifler içerisindeki likitlerinin performansını incelediğimizde, seçilen katılım bankaları ve klasik bankalar arasında yapılmış olan oranlamanın tarihsel süreç içerisinde dalgalı bir seyir izledikleri gözlemlenmiştir. Likitlerin aktif içerisindeki payının yüksek olması aktifleri etkin kullanamadığı anlamına gelebilmekteyken düşük olması da ödeme güçlüğü anlamına gelir. Katılım bankalarının ve klasik bankaların oranlamaları göz önüne alındığında ortalama bir performans sergilediğini ifade edebiliriz. Likit aktiflerin, aktifler içindeki payının klasik bankalarda katılım bankalarından ortalama daha iyi olduğu veriler ışığında gözlemlenmiştir. Yıllar itibarıyla oranlar izlendiğinde Şekerbank diğer seçilen bankaların likit olarak altında olduğunu ifade edebiliriz. Yılların ilerlemesiyle birlikte oranların birbirine daha fazla yaklaştığı, hatta katılım bankalarının performansının klasik bankalara göre iyileştiği veriler doğrultusunda yorumlanmaktadır.

Diğer bir likidite performansı ölçümünde kullanılan önemli oranlama ise, kısa vadeli yükümlülükler içerisinde aranmaktadır.

$$\text{Likidite performansı} = \text{FO16} = \frac{\text{Likit Aktifler}}{\text{Kısa Vadeli Yükümlülükler}}$$

formülasyonudur. Bu formülasyonda ise bulunan likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle bölünmesi işlenmektedir. Kısa vadeli yükümlülükler de bilançoda tek kalem olarak verilmemiştir. Bu sebeple kısa vadeli yükümlülükleri bulabilmek için, bankaların finansal raporlarında bulunan likidite riski bölümünde oluşan bir tablo mevcuttur. Bu tablodaki vadesiz ve 1 aya kadar vadeli olan yükümlülükler kısmındaki verilerin toplamı ile elde edilmiştir.

Tablo 36: Likit Aktifler/ Kısa Vadeli Yükümlülükler (FO 16)

BANKALAR	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Garanti bankası	0.624	0.496	0.537	0.473	0.664	0.654	0.635	0.645	0.572	0.533	0.460	0.396
Teb	0.561	0.496	0.471	0.497	0.429	0.526	0.456	0.525	0.416	0.372	0.377	0.425
Şekerbank	0.563	0.472	0.482	0.290	0.388	0.382	0.555	0.357	0.313	0.311	0.350	0.250
Kuveyt Türk	0.345	0.266	0.238	0.337	0.898	0.835	0.629	0.793	0.734	0.623	0.525	0.555
Albaraka	0.283	0.243	0.311	0.376	0.291	0.323	0.587	0.569	0.349	0.371	0.497	0.420
Türkiye Finans	0.300	0.261	0.169	0.328	0.211	0.317	0.361	0.452	0.442	0.424	0.370	0.448

Kaynak: Katılım bankaları ve klasik bankaların finansal rasyo tablolarından uyarlanmıştır. (11.08.2017).

Kısa vadeli yükümlülüklerin likit aktifler içindeki payı likit ölçümü açısından performansının kısa vadede elinde bulunan likitlerin borçları karşılayabilme oranını açıklar bu oranın düşük çıkması likit problemini ortaya çıkarır. 2005-2016 yılları arasında ölçümü yapılmış olan likit değerlerin seçilen katılım ve klasik bankaların elde edilen oranlarını genel açıdan birbirine yakın oldukları yukarıdaki tabloda gözlemlenmiştir. Tablo 36’da dalgalı bir görünüm ortaya konmuştur sebebi 2008-2012 yılları arasında yaşanan küresel krizin etkilerinin hissedilmesidir. Elde edilen veriler ışığında görülüyor ki klasik bankalar katılım bankalarına oranla likit bağlamında da daha dayanıksız bir görünüme sahiptir. Verilerde, klasik bankalar içerisinde krizden en çok etkilenen Şekerbank olmuştur. Yılların içinde kısa vadeli yükümlülüklerin likitler içerisindeki payının katılım bankaları ile klasik bankalar arasındaki farkın iyice kapatıldığı gözlemlenmiş, hatta katılım bankalarında daha etkin olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Bankacılık sektörünün dünyadaki yeri günümüzde astronomik rakamlara ulaşmış ve bankaların işletim sisteminden tutun müşteri kitlesine ulaşım açısından da önemli bir yol kat edilmiştir. Bu durum bankacılık sektörüne alternatif olarak giren katılım bankaları için hem avantaj hem de dezavantaj olmaktadır. Avantajı, yakalanan bu imajın devamlılığını sağlamak ve yeni olarak başlanılmasına karşın ‘banka’ ismini kullanmak katılım bankacılığının elini güçlü kılmaktadır. Diğer yandan da sadece belli bir kesime hitap etmesi yani “İslami Bankacılık” olarak isimlendirilmesi dezavantaj olmaktadır. Fakat bunu avantaja veya dezavantaja çevirmek katılım bankalarının elindedir. Türkiye’nin bir çok etnik gruptan oluşan bir ülke olması ayrıca konvansiyonel bankaların ülkenin çalışma ağında önemli hukuksal ve yapısal üstünlüğü sağlamış olması da dezavantajlarını arttırmaktadır. Büyük çoğunluğunda Müslüman bir ülke olan Türkiye’de, katılım bankaları açısından olumlu bir gelişim yaşanması bu potansiyel nedeniyle öngörülebilir. Dezavantajların giderilmesi adına yapılan çalışmalar ile birlikte katılım bankalarının yeterli düzeye ulaşması sağlanabilir.

Elde edilen verilerde, 2005 yılından bu yana belirlenmiş bazı olanakların hazır olmaması nedeniyle hukuki açıdan ve gelişme açısından önceleri tam olarak etkin kullanılamayan katılım bankalarının, TKBB’nin raporları da göz önüne alındığında 2015-2025 yılları arasında bir sıçrama yapması beklenmektedir. Ayrıca devletin 10. Kalkınma Planında, İFM başlığı altında katılım bankalarına yönelik olarak bahsedilen ürün çeşitliliği, teknolojik gelişim vb. BDDK’nın çalıştay raporunda da ele alınmıştır. Günümüzde siyasetin ve ekonominin iç içe ilişkileri açısından ülkemizin bulunduğu durum itibarıyla, faizsizliğin ve bununla birlikte gelecek üretim sistemi içerisinde katılım, ticaret, yatırım, istihdam gibi kaynakların ülkenin büyümesi için önemli etkenler olmasının yanında, faize ve ona bağlı olarak enflasyona dayalı bir büyümenin gerçekleşmesinin zorlukları görülmektedir.

Türkiye’de katılım bankacılığı kısa zamanda belirli noktalara ulaşmaya çalışmış ve başarmıştır. Devletin ve özel sektörün girişimiyle, günümüzde toplamda 2 tane devlet sermayeli ve 3 tane de özel sermayeli katılım bankası mevcuttur.

Katılım bankası, sayılarının artışıyla ve şube sayılarının genişlemesi ile katılım bankacılığı sistemine ulaşımın daha kolay olması, ülkedeki kullanımını arttıracakı düşünülmektedir. Ayrıca hukuki yapının da oluşması gerekmektedir. Hatta sadece katılım bankalarına ait bir mevzuatın olması katılım bankalarını daha güçlü kılabilir. Çünkü katılım bankalarının geleneksel bankaların mevzuatıyla faaliyette bulunmaya çalışması ve buna ayak uydurması zor görülmektedir. Bu sayede, müşterinin parasını yatırmak için oluşan güvenin korunması ve müşteriye katılım bankacılığının anlatılması daha kolaylaşacaktır. Gelişimin diğer önemli konusu ise eğitimidir. Katılım bankacılığı konusunda cevap verme yeteneği yüksek personelin olması müşteriyi katılım bankalarından uzaklaştırmadan her soruya doğru yanıt bulunmasının sağlanması önemlidir. Bu nedenle, yazılan daha fazla kaynağın olması, bankalarda eğitimlerin arttırılması, üniversite düzeyinde bölüm olarak yer bulması hem katılım bankacılığının gelişimi açısından hem de bireylerin konu hakkında bilinçlenerek ayakların sağlam bir şekilde yere basmaları açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın son bölümünde, katılım bankalarının bankacılık içindeki sektör payının %5 civarlarında olduğu görülmektedir. Finansal oranlar incelendiğinde, oranlar birbirine yakın çıksa da performansa ilişkin bir değerlendirme yapıldığında katılım bankaları başarılı sayılmaktadır. Net toplamdaki rakamlara baktığımızda ise toplam aktifler, dönem net karı, toplam kredi ve alacaklar, toplam öz kaynak ve net kar payı(faiz) geliri açısından klasik ve katılım bankaları arasındaki fark açıkça görülmektedir. Klasik bankalar net bir şekilde üstünlük göstermektedir. Hatta klasik bankaların sıralamaları aktif büyüklüklerine göre seçildiğinden dolayı üst sıralarda bulunan örneğin Garanti Bankası A.Ş. ile farkın daha fazla olduğu incelenen verilerde görülmektedir. Oransal olarak baktığımızda da karlılık performansı, sermaye yeterliliği, aktif performansları açısından da ön planda yine klasik bankaları görmekteyiz. Fakat katılım bankalarının likit performanslarının ölçümünde ise 2005-2010 yılları arasında ön planda olan klasik bankaların 2010-2013 yılları arasında oranların birbirine çok yaklaştığı, hatta aynı olduğunu, 2014-2016 yıllarında da katılım bankalarının klasik bankaların verilerinden daha dikkat çekici bir etkinlik sergilediği gözlemlenmiştir.

Küresel kriz öncesi ve sonrası dikkate alınan süreçte katılım bankalarının oransal ve performans olarak klasik bankalar ile rekabet edebilmesinin mümkün olduğu ve kriz dönemlerinde karlılık sağlayan bir yapı oluşturduğu görülmüştür. Katılım bankalarının krizlerden çok fazla etkilenmediği ise çalışmamızda belirtilmiştir. Katılım bankacılığı sektörünün genel olarak hem Dünya da hem de Türkiye de gelişmesinin yanında

- Yabancı yatırımların ülkemize sukuk aracılığı ile girmesi,
- Arap yarımadasından ve MENA bölgesinden yatırımların o ülkelerdeki siyasi belirsizliklerinin de sona ermesiyle ülkemize daha yoğun gelmesi
- Ülkeler arasında oluşabilecek sağlam bağlar sayesinde Türkiye ekonomisine katkısının artacağı da çalışma ışığında öngörülmektedir.

Katılım bankalarının çalışmadaki veriler doğrultusunda, ülkemizdeki gelişiminin devam etmesiyle ve bu performansı devamlı bir şekilde sergilemesi halinde tüm bankacılık sistemindeki payının çok daha iyi düzeylere taşınabileceği rahatça söylenebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Nalan Prof. Dr. , ve Nejat Prof. Dr. Tenker. **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**. 12 cilt. İstanbul: Gazi Kitabevi, 2007,ss. 640.
- Akgüç, Öztin Dr. **Finansal Yönetim**. Cilt 8. İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2010,ss 65.
- Aktepe, İshak Emin. «Faiz nedir?» **Sorularla Katılım Bankacılığı** içinde. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2013, ss. 83.
- Apak, Sudi, ve Engin Demirel. **Finansal yönetim: Sermaye piyasaları**. 2. Cilt 1. İstanbul: Papatya Yayınları, 2013,ss 90-103.
- Aydemir, Namık. **Dünden Bugüne Türkiye'de Bankacılık** , Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.
- Bayındır, Abdülaziz. **Ticaret ve Faiz**. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2007,ss 248-258.
- BDDK. **BDDK Yeniden Yapılandırma Raporu** (Gelişme Raporu5).» 2002.
- Bilal, Ersan. **Finansal Krizlere Karşı Dayanıklı Bir Enstrüman: Sukuk**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2015.
- Canbaz, Muhammet Fatih. **Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sektöründeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi**., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli, 2013.
- Cebeci, İsmail. **Moderdn İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yök Tez Merkezi, 2010.

- Ceylan, Ali, ve Turhan Korkmaz. **Finansal Yönetim Temel Konular**. Cilt 6. İstanbul: Ekin Yayınevi, 2011, ss. 44-67.
- Coşan, Şerif. **Kurumsal Ticari Bankacılık Açısından Katılım Bankalarının Etkinliğinin Ölçülmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2016.
- Çalık, Abdurrahman. **Tekafül Sigorta Sistemi ve Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van: Yök Tez Merkezi, 2011.
- Danışman, Serkan. **Türk Bankacılık Sistemi İçinde Merkez Bankasının Rolü ve Önemi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012, 36.
- Doğan, Sibel. **Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2008.
- Er, Bünyamin Arş. Grv., ve Halil İbrahim Yrd. Doç. Dr. Bulut. **Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi: Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba Risk Sermayesi Yatırım Fonları**. *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı* içinde, 17-18. İstanbul: TKBB, 2011.
- Erdoğan, Doğa. **Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkısı**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- Eyüpgiller, Servet. **Bankacılar için Banka İşletmeciliği Bilgisi**. 5 cilt. Ankara: Zirve Ofset Yayıncılık, 1994, ss. 174.
- Gündoğdu, Aysel. **Bankacılık Sisteminde Düzenleme ve Denetleme Otoriteleri: Seçilmiş Ülkeler ve Türkiye Uygulaması**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014.

- Güney, Alptekin. **Banka İşlemleri**, Cilt 5. İstanbul: Beta Yayınları, 2011, ss. 30-192
- Güngör, Kamil Yrd. Doç. Dr. **Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tesbitler-Teklifler**, *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı* içinde, 235. İstanbul: TKBB, 2011, ss. 234.
- Karahan, Aytekin. **Sukukun Finansal Sistemdeki Rolü, Önemi, Muhasebesi ve Türkiye Uygulamaları**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014 .
- Karahan, Hediyeullah. **Faizsiz Finans Teknikleri: Reel Sektöre Yönelik Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- Karhan, Coşkun. **Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Katılım Bankalarının Etkinlik ve Verimliliklerinin Ölçülmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,, Erzurum, 2015.
- Özcan, Seyran. **Finansman Aracı Olarak Sukuk ve Muhasebe Sistematiği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova: Yök Tez Merkezi, 2015 .
- Özsoy, Mehmet Şerafettin. **Katılım Bankacılığına Giriş**, İstanbul: Winomy Basımı, 2012, ss. 137-188.
- Parasız, İlker. **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, İstanbul: Kuşak Ofset, 2011, ss. 169.
- Polat, Ali Dr. **Katılım Bankacılığı: Dünya Uygulamalarına İlişkin Sorunlar-Fırsatlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar**, *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı* içinde, 87-88. İstanbul: TKBB, 2011, ss. 87-89.
- Polat, Serdar. **Katılım Bankacılıkları Sigorta Uygulamalarında Tekafülün Yeri ve Geleceği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,, İstanbul: <http://www.tkbb.org.tr/akademik-calismalar>, 2015.

- Sayı, Ali Dr. **Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli** içinde, yazar Ahmet Doç. Dr. Tabakoğlu, 30-31. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 1987, ss. 30-31
- Seyidoğlu, Halil. **Uluslararası Finans**, İstanbul: Kurtiç Matbaası, 2001, ss. 254-255
- Söyler, İlhami Doç.Dr. **Hukuki ve Mali Boyutlarıyla Sukuk**, Ankara, İskitler: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık, 2016, ss. 46.
- Takan, Mehmet. **Bankacılık Teori Uygulama ve Yöntem**, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, ss. 2.
- Tekneoğlu, Mahmut Salih. **Sukukların Muhasebeleştirilmesi ve Finansal Tablolarda Sunumu-Bir Türkiye Uygulaması**,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- Tuhan, Ahmet. **Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik, 2014.
- Ustaoglu, Didar. **Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektöründeki Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2014.
- Yanpar, Atilla. **İslami Finans İlkeleri, Araçlar ve Kurumlar**, Scala Yayıncılık, 2014, ss. 96-205.
- Yeşilyaprak, Mehmet. **Katılım Bankalarında Kredi Derecelendirmesi ve Etkin Subjektif Kriterlerin Anket Yöntemi ile Ölçüm**,. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, ss. 27-119.

İTERNET KAYNAKLARI

2015 TKBB Raporu. **2015 TKBB Raporu**, www.tkbb.org.tr. 31 12 2015.
http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2015_TR_fin_al.pdf (11 6, 2016 tarihinde erişilmiştir).

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**,
<https://www.bddk.org.tr>. Nisan 2011.
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanunu/15405411_sayili_bankacilik_kanunu.pdf (Kasım 26, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Bayındır, Servet. **Banka Mevduat Hesaplarının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi**. <http://isamveri.org>. 2005.
http://isamveri.org/pdfdrg/D02420/2005_5_2/2005_2_BAYINDIRS.pdf (08 08, 2017 tarihinde erişilmiştir).

BDDK Çalıştay Raporu. **Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştay Raporu**.
www.bddk.org.tr. Temmuz 2014.
https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/13334calistay_raporu_24072014.pdf (Kasım 6, 2016 tarihinde erişilmiştir).

BDDK(a). **Bankacılık Sektörü Risk Değerlendirme Raporu (Haziran 2004 dönemi)**. www.bddk.org.tr. 28 09 2004.
https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilik_Sektoru_Risk_Degerlendirme_Raporlari/305Risk_Raporu_haziran2004.pdf (08 11, 2017 tarihinde erişilmiştir).

Ceylan, Onur . <http://piyasarehberi.org>. 2015.
<http://piyasarehberi.org/sozluk/sermaye-yeterlilik-rasyosu> (Kasım 11, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Çelebican, Gürkan. **Mevduat Sertifikaları**, Düzenleyen Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 1979.

<http://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?recid=2183&pdf=0002182> (05 24, 2017 tarihinde erişilmiştir).

<http://tkbb.org.tr>. **Bireysel Emeklilik Sistemi ve İslam Hukuku**, Düzenleyen Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. 11 06 2013. <http://tkbb.org.tr/haber-detay/bireysel-emeklilik-sistemi-ve-islam-hukuku->.

MEB. megep.meb.gov.tr. Düzenleyen Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). 2011. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/K%C4%B1ymetli%20Evraklar.pdf (05 26, 2017 tarihinde erişilmiştir).

Sermaye piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi. **İslami Finans**, serpam.istanbul.edu.tr. 05 2013. http://serpam.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2012/09/Islami_Finans.pdf (11 01, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Sermaye Piyasaları Lisanslama. www.spl.com.tr. Ekim 2014. <http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/251e26563cc3fddabe6ce826c045b91d/spl.pdf> (05 24, 2017 tarihinde erişilmiştir).

TKBB Strateji Belgesi. **Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025**, Sür. 5. www.tkbb.org.tr. Düzenleyen Erkam Matbaası. 03 2015. <http://www.tkbb.org.tr/documents/TKBB-Strateji-Belgesi.pdf> (11 4, 2016 tarihinde erişilmiştir).

TKBB sözlüğü. <http://tkbb.org.tr>. 2012. <http://tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1346> (11 01, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Türkiye Bankalar Birliği. **Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Özkaynaklara İlişkin Bilgi Notu**, <https://www.tbb.org.tr>. 1 03 2016. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7342/TBB_SY_Bilgi_Notu_010316.pdf (11 2016, 05 tarihinde erişilmiştir).

Ünal, Oğuz Kürşat. **Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar**, <http://webftp.gazi.edu.tr>. 2015.

http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_2.pdf (05 26, 2017 tarihinde erişilmiştir).

www.asyayatirim.com.tr. www.asyayatirim.com.tr. 2013.

http://www.asyayatirim.com.tr/AsyaYatirim_31_3_sukuk (11 3, 2016 tarihinde erişilmiştir).

www.katilimbancaciligi.com. www.katilimbancaciligi.com. 30 06 2015.

<https://www.katilimbancaciligi.com/murabaha-nedir/> (11 2016, 01 tarihinde erişilmiştir).

www.katilimemeklilik.com.tr. www.katilimemeklilik.com.tr. 2014.

<http://www.katilimemeklilik.com.tr/bireysel-emeklilik/bireysel-emeklilik-sistemi-hakkinda/faizsiz-bireysel-emeklilik-sistemi-nedir/> (11 2016, 01 tarihinde erişilmiştir).

www.ktportfoy.com.tr. www.ktportfoy.com.tr. 2015.

<http://www.ktportfoy.com.tr/yatirimci-kilavuzu/sukuk-kira-sertifikalari/turkiyede-sukuk-piyasasi.26.aspx> (11 03, 2016 tarihinde erişilmiştir).

www.kuveytturk.com.tr. www.kuveytturk.com.tr. 2016.

<https://www.kuveytturk.com.tr/bireysel/sigorta-ve-emeklilik/faizsiz-sigortacilik-nedir> (05 26, 2017 tarihinde erişilmiştir).

www.turkiyefinans.com.tr. www.turkiyefinans.com.tr. 2014.

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/katilim-bancaciligi-sistemi/Sayfalar/finansman-yontemleri.aspx> (11 02, 2016 tarihinde erişilmiştir).

www.tkbb.org.tr. www.tkbb.org.tr. 2016. <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri#1135> (11 04, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Yalta, Yasemin. **Finansal Piyasalar ve Finansal Kurumlar**, www.acikders.org.tr.

2011. file:///C:/Users/Exper/Downloads/bolum04-finansalpiyasa.pdf (05 24, 2017 tarihinde erişilmiştir).

ÖZGEÇMİŞ

07/11/1991 yılında İstanbul’da doğdum. İlkokul ve Ortaokulu Yenimahalle İlköğretim Okulunda okudum. Lise öğrenimimi Eşref Bitlis Lisesinde tamamladım. 2010 yılında Beykent Üniversitesi İktisat (İngilizce) bölümünden mezun oldum. 2015 yılında ALB Menkul Değerler A.Ş. Muhasebe Takas Operasyon Uzman Yardımcısı olarak başladığım görevimi 2016 Nisan ayı itibarıyla Muhasebe Takas ve Operasyon Uzmanı olarak ayrıldım. 2015 yılında Beykent Üniversitesi Finans Bölümünde Yüksek Lisans eğitimime başladım. 2017’de Yüksek Lisans Eğitimimi tamamladım.

Semih Malkır